



MIZRACHI
WORLD MOVEMENT



Rabbi Dr. Jacob J. Schacter presents
Contemporary Lessons
from the Kinot

Tisha B'Av 5784

Dedicated in honor of the bravery of all our soldiers, in memory of all the fallen soldiers and civilians since Simchat Torah/October 7th and to the comfort of all their families, for the speedy return of all our hostages and for the the full and speedy recovery of all our soldiers.

*Dedicated by Martin and Irene Kofman
in honor of the inspiration we receive from Rabbi Dr. Jacob J. Schacter*

x

*In appreciation of Rabbi Dr. Jacob J. Schacter,
who is now continuing in Eretz Yisrael his long tradition of brilliant teaching on Tisha B'Av.
Shuli and Avi Rockoff*

x

*In memory of our mother, Beppie Barth, ביילא מלכה בת אברהם ואיידל
The Barth, Fiedler and Ratzersdorfer families*

x

*In memory of Aryeh Ziering and Shauli Greenglick and all of the fallen heroes
of Israel - may their sacrifice for the safety of our country not be in vain.*

x

*In memory of all the soldiers and civilians killed since Simchat Torah /October 7th
and for the safe and speedy return of all the hostages*

x

*In memory of Captain Daniel Perez who fought heroically on the fateful day
of Simchat Torah. May his קבר ישראל return for חלל.*

**ON THE IMPACT OF
OCTOBER 7:
PRESENT AND FUTURE**

על כבוד אל ואם ונטכונלר על כבוד ה' כמו
 שהצטר נכחדרין וזה ענין ולא תשוא מיס :
 ובחן ממלר על כבוד אלה על ומכ שדנכ
 ט שסא אר פניוס שניסי שפין נדורה לחדס
 נכ שפניוס אמרו רז"ל (1) הכל נידר שמיס דין
 מירלח שמיס ולא אמר על כבוד אלה חסא או
 שבר לו חלקי א' טמד ומכ שרומה לוח סאלו
 סלס שמיס שסס נרשוח האדם ואין הכרח כהס
 כמו שצארט נכרס המישי :

פרק השישי א נעשרה ממחרת כשחכנל
 נכל מה שנה כמעשה נרלסיה
 ויאלר חללס השסס ונרלסיה שפיר וקפ פ"ס
 סלל הכנלר ט מלח (1) ויאלר הערן מורה עלי
 וכאלו אמר חלמס אלסיס יסיו הסמיס והארך
 כ לא נכו מלחי ממלר וזה יסל לספר נרלסיה
 טלס נמחלר אחר שויאלר ויאלר אלוסיס יסיו
 שמיס ואין ויסי רקוס וקוס כמיס וכו' ואלמס ייחד
 ממלר לכל ענין להדיס נדול וזו הכללות וסיו
 סדרו וסמפסרו מספסר דבר נדול ימתקו
 יתקן דבר נדול חלס לומר שספסרו מי שפסר
 נפשו אר נידו להקפו ולספסרה וכאילו כולל המעלות
 אשר אמר ט עשרה ממחרת כמו שצארט נפחות המורט זה : אלו המעלות
 הס דברי התורה פלוג סולד פלוגי כל הסדר יוצר זה וזה שחברי המני וכו'
 עשרה ממחרת שנתן עובר לחדס לזרז אותו ולהקין נכסו כמעלות המדות והמעלות
 הכללות שזו כוונת וזה סממחלר : (2) לך נך מלאך וכו' . הכי הרעס אשר נמלח נלאך
 סכחונ' ה' ארחת נמלרו והנך (3) לך נך מלאך וכו' . הכי הרעס אשר נמלח נלאך
 כנפס נכאלו סס והוא יסדו (4) ואעפך נכו נדול וזה נסיון נדול והוא אמר (5) ויהי רעס
 נלאך וכו' חסס המלרס עליו נלאך סרה למרס . הכי להמני נד' מלכיס . הכי לקי
 נכר ללסס אחר שטלס ספולד מרס . הכי הוא המילח אשר לו נס ניוסי הקופה .
 הכי חסס מלך נכר עליו נלאך סרה נס כן . הכי נכר סגור אחרי העטות ממנו . הכי
 סרלוקט נט יספמלל והוא אמרו והנך (6) אל ירע כענין על הנכר וכו' וכבר הוד
 סכחונ' לך סכ קסס נעירוס סדנר סה כלמחרו (7) וירע הדבר מלך נעירוס לברסס אלא
 שסמר מלח סה' ונרסס . ספשירי עקדת יתקן : ד' אלל הכי : מיס סנפסו ללחוחיס
 נמלרס הוא כוללס מן ה' מלח וסיות כל סהס ומכס מיוחדת נמלרס ולא נכרלל
 ואלו סס שמיס נלל ספסן ולשון העורה כולל מכה ומכס מרסס סכניל הקב"ה על המלרס
 נלכר

פרק השישי

א בעשרה מאמדות נברא העולם ומה תלמוד
לומר והלא במאמר אחד יוכל
 להבראות אלא להברע מן הרשעים שנאמר אין
 העולם שנברא בעשרה מאמדות וליתן שבר טוב
 לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה
 מאמדות : ב עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע
 כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מבעיטין
 ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול . עשרה
 דורות מנה יעד אברהם להודיע כמה ארך
 אפים לפניו שכל הדורות היו מבעיטין ובאין עד
 שבא אברהם אבינו וקבל (3) שבר טוב :
 ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בטולם
 להודיע כמה חבתי של אברהם אבינו עדה עשרה
 נסים נעשי לאבותינו במצרים ועשרה על הים .
 עשרה

יהא בעל דין לנשוק פניס ונכניסכס נפסס .
 הוא ספיר לזן לזן הוא מלס לזן אכסס ולסס
 נמולס : לא עלס . אלל נדון ונפסס סה פרע
 ולא סכה . סלל חדמה נפסך סה סכה קלה
 מתטותיך ספיר טולס כחוניס לפירו ואל חלמס .
 (הוא) יסל פניס כ' אין תשוא פניס נלכו ולא מקח
 סודת : שדבל עלו . והואיל וכן למס יקבל סוסד :
 ודע שכלל נל לפי חכמך . אחת למלח ולמלח חכמך
 פרוסס ופרוסס מלספסל לחכמך נדול : שיש
 כסאלו כית מוס ק' . ועיר חלקס והספר מן הדין
 לפי סלל אחרי דעתך עסין ק' : שעל כרדך
 אלה טר . סלל ט מלאך המטוס על הכרין אלל
 הכרונד : ט : כמות חקיקן ואחר לפ לכו נתי
 סמי ונכניס נכסי אלה פלוגיס ופמרת סלך אלך
 כמקוס ספסל ואלמס מקוס ספסל כוס מיד כל
 מלאך וספסל : נכל כרסס ומכיססס למעי אלה :
 יעד כרדך אחר טלל . כססה סרביס וכן סטרס
 ללח ממיס אחר דעס רויס ללח מסס לפי סכול
 לזלח מסך סעולס ועד סיס כמו סלל (ח) נכלו
 כרי סלל רלסי מיד מוליקן אותו בעל כרחו מסס :

ועל כרדך אלה ח' לפי סיס חלס סהיל מרובל ניסורין וכססה סהיל יסן כוללס ואין
 כססה רויס למור ממי על חכיות סהיל סכל אמר לה הקדוס כרדך סהיל סס וסלס
 לה אכסס כלמחיו לסולס אלל חלס לו סקקון ספסלר אללו וכן סהיל לומר (9) כרדך
 סקקון חיו ועל כן מלין לומר אחת ואלמס כולל . ועל כרדך אלה ח' וכו' וכן
 אלה ספיר ליתן דין והסנן כקד עד כאן :

פרק השישי א בעשרה ממחרת וכו' . ס' ויאלר חן ונרלסיה נמי ממלר סה
 סלל (1) נדנר ה' שמיס נפסו : יבס ח' . מה סלו למדין ממיס סהקב"ה
 וקקן נכרוס השלס כעסרה כדלו סה לטרוול כדנור אחר אלל לך סרה כד' ליתן
 כרעין נדול לרססיס סמלנדין את העולס ססרת סהקב"ה כל כד לטרול כעסרה ממלרות
 וכד' ליתן סכר סוג ומרונס לנדיקוס וכו' : ב עשרה דורות וכו' אל והסוג כפרסס :
 להודיע כמה סהיל סהיל ארך אפים סממחין לרשעים כל כד ולא נכרס סלח יסיו : שבר
 נס . לפי שעד סלח לא סה לדיק כטלס כל כד סיוול חקו וחקלס נכסי' . ילל
 סכר סהיל רללי לכילס חיו חורו כססונס קבל אברסס אציע על פלמו . וכנח לא
 נלמר עד סלח נח וקבל פלוגי סכר כלס לפי סלל סהיל לדיק כל כד סלל' ט (כ' ארך חמיס
 סהיל כדוחחיו ולא כדורות אחרות : ילל וילל דלס סלל סהיל כדור לדיקוס סהיל לדיק
 נמור : ג עשרה נסיונות . ונכסס ח' אלל מפרססו כרדך רלל וסלס יסדס רבי סממחין
 סוג סליוט כלור כסדיס . והנללו מלאך מולדתי . והניח הקב"ה רעס כיומי . ונלקחה
 סרה ככית פרסס . וכלו סמלניס וסלל את לטס כן אהיו . והללס לו כין ככתיס סעניד ארנע מלכיות סמלל כנינו . יסוס למלל את פלמו ואל כט . ואלר לו לרסס יסמלל
 כנו סס אלו . וסרו סממחין את יתקן כנו . הכי עשרה ילל חרסס מלחתי ית' מקיוס סלכנו : כענינו כלנדה סלכך : כמכסס אברסס אבינו כעסר נסיונות כננר י' ממלרות

עבדיו בגורים בו חרץ מאד שבהם הלא כמותו זמן צורך ללכת עמו באמת ובלבב שלם מיטאר
 הזכנים גם כי כל יסיו יאהבנו המלך אהבה רבה. והרבה משאת זה כמשאת כלם : עשרה
 נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם . הראשון אור כשרים שהפילו נסודו לכבשן האש
 תיצל וזה אינו מפורש בתורה ופרברי קבלה הוא ויש לנו רמז לדבר הוה מן התורה . שקודם
 פ' לך מוצרץ ומסולדתך נוכר למעלה שני פעמים אור כשרים להודיע שבשביל אותו
 הנסיון שעמד בו הבטיחו השם ית' והביאו אל הארץ כמו שמצינו בנה כי סתחלה כרותב ונח
 מצא חן בעיני ה' ואחר כך פרשת אלה תולדות נח שניצל ממי המבול על כי מצא חן בעיניו.
 והשני שצוהו לצאת מארצו שנאמר לך לך מארצך ומסולדתך ועשה כן . והשלישי שנאמר
 ויהי רעב בארץ ואע"פ שהקב"ה הבטיח ואמר לו ונכרכו בך כל משפחות האדמה כשהביא
 הרעב לא אחר אחר פדותיו . הרביעי לקיחת שרה לפרעה . החמישי מלחמת ארבעה מלכים
 שבשלס מאת ושמתה עשר ארבע המצות והשני והשלישי והרביעי לקיחת שרה להציל אהיו
 וכל רכוש סדום ועמורה היה סובל המקרים לטובתו ולזכותו : הששי . בן תשעים ותשע
 שנה בהםלו את בשר ערלתו שס עצמו כסכנת חוקנה וניצל . השביעי לקיחת שרה לאבימלך.
 השמיני כשגרש הגר וישמעאל בנו במצות ה' ואם הרע הדבר על אודות בנו קיים
 מצותו . התשיעי לעקירת יצחק בנו שכתוב בה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה וכי
 עד עכשו לא היה יודע הלא הכל נלוי וצפוי לפניו אלא כשטרע הדבר לבריות קרא הקב"ה
 בו כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ונא להודיענו כי יראת שמים נדולה מכל המצות שבתורה
 שבכל הנסיונות לא אמר לו כי ירא אלהים אתה חרץ מן מפני שהיה הנסיון הגדול שבכלם
 כי לקח בנו להעלותו עולה . העשירי קבורת שרה . שנאמר לו קום התהלך בארץ לארכה
 ולרחבה כי לך אתננה . וכשמתה אשתו לא מצא מקום לקברה עד שצקאו ולא הרת . להודיע
 כמה חיבתו של אברהם אבינו היה מנסהו לגלות לבריות כי ירא אלהים ושלם בכל המדות :
 עשרה נסים נעשו לאבותינו . במצרים שבכל עשר סכות שהביא הקב"ה על המצרים

רז"ו
 א"ה



והוא חזן, 'ס כוס' נשום דגשית זאך * זממה רש, חזק, קולך פסולת הפתח

גמריה, חזן, מכתבונך ת"ח
(גמ-א' 67-68, תר"פ, נ"ז)

אותה "שבת חזק" ראו עיני בביתנו מתזה מיוחד במינו. הדבר היה אחר הצהריים, שעה שהנשים הכבודות שבעיירה היו מתכנסות כדרךן אל ביתנו לשית עם אמא על כוס תה. אף הפעם נתאספו ידידותיה מן האמידות שבעיר זקרוכותיה. אולם הפעם לא היו הללן מלובשות לא בגדי שבת ולא בגדי חול: לא בגדי חול משום כבוד השבת ואף לא בגדי שבת — סימן לאבל. על השלחן לא עמדו הפעם התה ומיני תרגימא אלא התנוסס הספר "צאינה וראינה" הגדול, המכודך בכריכת עור. אמא ישבה בראש השלחן ומסביבה הנשים. הפעם לא שאלו הנשים אשה בשלום חברתה, לא הרחיבו את הדבור בהקדמות ארוכות אלא פתחו מיד בקריאה: קראו פרקי "איכה". ולא די היה במקור העצוב והקודר אלא עמדו והוסיפו גופך של פירושים שונים, לקוטי אגדות ומעשיות מאוצר המדרשים, האגדה ושאר ספרי יראים. כל פסוק שבמגילה היה בית קבול לדרשות צער ויגון של דורות מקוננים ומתאבלים על תפארת שחלפה, על הוד שנעלם מתגרת יד אכזרית. כל ספור רזוי צער משל חברי, כל אגדה עולה על חברתה בתאור האימה והחורבן. לא עברו רגעים מועטים, אמא לא הרחיקה עוד בקריאתה התבית נתמלא יללה איומה פולחת לב. כך תבכה עיר שיצאה דינה מלפני אויב אכזר, דומה היה: כל העוני וכל המצוקה של החורבן לא אירעו בדורות מופלגים ובארץ רחוקה אלא שעה זו וכאן באותו החדר שאני שרר בתוכו.

ואני יושב הייתי על יד אמי ודמעתי נגרות בלי הפוגות. ביהוד נגע אל לבי הספור על חנה ושבעת בניה, ששמעתי אותו בנוסח זה בפעם הראשונה. עוד אני מיילל וגונח והנה תקף אותי רגש גאון שאין להביע בדברים. גאה לבי בשמעתי את הספור על קטן הבנים — שמא היה קטן כמוני ואולי היה ילד עם ילדי החדר כמוני — שעמד כגבור בפני השליט האכזר ולא נע ולא זע מפני איומיו ורגליו לא כרעו לפני האליל. ובלבי נשבעתי אותה שעה: לעולם, לעולם לא אכרע ולא אשתחה לפני אלילים...

באותו ערב תשעה-באב נודע לי ראשונה, שאפשר להם לבריות לאכול עוגות טבולות באפר התנור. מנהג זה עורר פליאה והשתוממות בלבי. בעינים פקוחות לרוחה מציץ הייתי בגדולים היושבים וכולעים מן המאכל הזה — אבל לעשות כמותם לא ניעזתי.

בבית הכנסת התהלכנו חלוצי נעל ורק פוזמקאות לרגלינו, כבבית אבל, כזבו המנורות, העמודים הפוכים ונרות-חלב קטנים דבוקים עליהם. אחרי שנגמרה תפלת ערבית ישבו המתפללים על הארץ והקורא התחיל בקריאת "איכה". החשכה בבית הכנסת, העמודים ההפוכים, הארון הערום שניטלה מעליו הפרוכת שלו, הנגון הקודר של הקינות — כל זה הטיל אימה בלבי הקטן. הכל בכו, האנחות הכבושות וההתייפחות העצורה של הגברים שמשו מעין מנגינת לזאי ליללתן האיומה של הנשים בעזרת נשים. בכה ארון הקודש הערום, נתאנחו הקירות המכוסים צללים קודרים, ואפילו הנרות הפעושים, נרות החלב, נגרו דמעות חלב...

בביתנו אנו לא היו אף התינוקות רשאים לטעום טעימה כל שהיא בערב זה, ואף לא לשתות כוס מים. ודוקא אותו הערב גבר עלינו הצמאון.

בבוקר של מחרת תש במקצת כהן של הקינות. אותו ט' באב ראשון ללמודי בחדר יצאה תמה ברה ומבהיקה בעולם. היא פורח את קרניה בעליונות בשפע, ערמות ערמות קרני זהבה פרצו אל בית הכנסת דרך החלונות הגבוהים והתחילו מפוזות ומכרכרות על הפנים הזועמים והעצובים והטילו בהן מקצת משוכבותן ומעליותן. והנה התחלנו אנו הילדים להתבונן כדרךנו במעשי הגדולים

תשובתי האישית היא חיובית, לשתי השאלות, אך חוששני כי רפיון ידיו של הרב כשר לנוכח 'משיכת כתף' ו'מה שהיה הוא שיהיה' - היא אופיינית לכולנו.

א. צורה

הרב מנחם-מנדל כשר זצ"ל מוכר לכולנו בעיקר מתוך מפעלו המונומנטאלי "תורה שלימה". לרבים מאתנו נשתמר לו פינה חמה בלב בעקבות ספרו עב-הכרס "התקופה הגדולה" שכתב כביטוי להתעוררות רבתי בעקבות ישועת 'ששת הימים' ושחרור ירושלים שבין החומות. לא הכל יודעים עד כמה היה קשור בכל נימי לבו ל'שוב ארץ ישראל' ועד כמה היה חדור בהשקפת עולם ציונית-תורנית, למרות השתייכותו החוגית לחברה החרדית, ולחסידות גור.

בשנות תשל"א-תשל"ו יוצא הייתי ונכנס אל ביתו של אותו גאון ברחוב מלאכי בירושלים. הרב ישב שם כ-20 שעות ביממה, ספון בספרייתו שכיסתה כליל את ארבעת קירותיו של אולם ענק, אשר במרכזו שולחן אדירים הראוי לאכלס סביבו לפחות שבעים מזקני ישראל, והוא גדוש ספרים, נערמים ופזורים. הרב הקשיש היה מקפץ בקלילות, ואף מטפס על כסא או סולמון, לשלוף ספר מהכא ומהתם, ומצביע מבעד לעדשה 'מגדלת' על קטע שהיה נצרך לעניינינו באותה שעה. עסקתי אז בשכתוב מקצת כתביו, בהלכות שבת וכן בנושאים שהזמן גרמן ורוח גדולה, לאומית וציונית נשבה מהם.

בצהרי צום תשעה באב תשל"א צלצל הטלפון בביתי; הרב כשר שאלני בקול אבלים האם אוכל לבוא אליו "מייד, עכשיו"! בתוך זמן קצר הגעתי לביתו, והפעם, לראשונה, לחדרו הפרטי בבית מגוריו הצמוד. "מה אתה עושה בתשעה באב?" שאלני, ומיד שח את אשר עם לבי: "אני איני מסוגל לומר קינות; הן אינן מדברות אלי לאחר השואה האיומה באירופה; אי אפשר לבכות את הרוגי מגנצא, וורמייזא ואשפירא ולזנוח-לשכוח את קול דמי אחינו הזועקים אלינו מאשוויץ, ממיידנק ומטרבלינקה" - כה אמר הרב יליד ורשא המעטירה, והשלים בעיניים דומעות: "הנהגתי לעצמי לקרוא בספרי שואה ובמאספי זכרונות לקהילות שחרבו, ואלו הן הקינות השוברות את לבי", ובזווית עיני הבחנתי באלבום קהילות פולין שהיה מוטל על מיטתו.

בו במקום ובזמן שטח את משנתו: "הכרחי לערוך ספר קינות על השואה ולהפיצו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות; ובמקום שאין אנשים אטול משימה זו על עצמי; אדפיס ואפיץ ואעשה נפשות לענין". ומשימה הטיל עלי; לחפש ולחטט אחר 'חומרים', דהיינו קטעי פרוזה או שירה שנדפסו אי-פה אי-שם, ואשר יתאימו לדעתו-לדעתי להיאמר בשילוב עם הקינות המסורתיות לתשעה באב. הרב שמר לעצמו את זכות העריכה, ואת שרביט החיתוך והזיטוי.

חדשים מספר חיזרתי אחר 'קטעים רלבנטיים' ובמקביל נרתם הרב כשר למסע שכנוע רבנים ואדמו"רים, שהרי נטוע היה בעולמה של חסידות גור. וכך היה אומר: "משימה קדושה זו תצליח אך ורק אם קינות השואה יכנסו לשטיבלאך, לקלויז החסידי ולשיבות החרדיות. אם ספרון הקינות שאדפיס ייאמר רק ב'היכל שלמה' (משכן הרבנות הראשית דאז), בקיבוצים ובשיכוני המזרחי - הנושא לא יחזיק מעמד, ולא ישתרש במסורת העם", ואולי צדק!

לפיכך תנאי היה בדבר, וכפול כמעשה בני גד וראובן: "עליך לאתר אך ורק קינות שנכתבו ע"י שלומי אמוני ישראל; הרבי מגור לא יעלה על דל שפתיו פיוט, תפילה או קינה שנכתבו

לפני הוצאתו על ידי יושלים זוכי וקצא בשמחה

סדר קינות

להשגה באכ

ומגילת איכה

מבואר ומפורש

עם ביאור ופירוש מספיק על דרך הפשט, בתמצית וכסגנון קל
בתוספת הלכות ומנהגים לימי בין המצרים, תשעת הימים ותשעה באב
כולל סדר התפילות על מפגם

ומחובר לספר

קונשרים קינות נוספות

אשר נמחברו ע"י גדולי ומאורי דורנו

על חרבן אלפי קהילות קדושות בארץ ופה

אשר נחננו על קדושת השם

בשנות הזעם הרצ"ח - תש"ה ה"ד

מהדורת "נחמה פנחס"

ע"ש הרב"ח מו"ה פנחס הערצקא ז"ל

שנת י"גאלולו נאלח השלמה מחרד" (תשס"ה) לפ"ק

גילוי דעת מאת חברי מועצת גדולי התורה שע"י אגודת ישראל באמריקה

נדרשנו ונשאלנו מאחינו שוחרי תורה ותשייה הכואבים ללא הרף על שכר בת
עמנו, ששת מגילת קדושי ישראל שנושמו באירופה ע"י הצוורים ימ"ש מלפני
ארבעים שנה. הן החורבן האיום של כל אלה אוכלסי ישראל מי ישערנו ומי יתאנו.
הלא לא היתה צרה כזאת לישראל מיום חרבן בית המקדש וגלות יהודה מארצה.
אמנם כן, דורש דמים אותם זכר, ונבואי לא שבה צעקת עניים ודמם לא ינקח. אך
לנו ולבנינו הרי צפוייה הסכנה כי במרוצת הזמן ובהרגל החיים פן יפוג הכאב מלבנו,
ופן ישתכח חלילה מזכרוננו גורל האסון ועומק הצרה אשר באתנו. כי דור הולך דור
כא, ושרידי החרב אשר אתנו, אלה אשר ראו בעיניהם ואשר סבלו על בשרם את
טרף השואה, מתמעטים והולכים בעוה"ר. וכנים אשר יולדו, דור החדש אשר לא
ראה את תפארת בית ישראל וקדושו יעלו על המוקד, אך יזכרו את גאת יעקב
אשר נפל ובמה יתעוררו לדוריד רמעה על השריפה אשר שרף השם.

על כן ראינו לנכון להסכים לעצת רבים וטובים, לעשות זכר ואבל ביום המר
תשעה באב, יום אשר הקביע בו כבי" לדרות, לכבות ולהאונן גם על קדושי
אירופה, לקונן עליהם נציבור ולשפוך דמם לבנו על אוכדן שש מאות רבבות
ישראל אשר נפלו בתי הרשעים הארורים, ולזאת נראה הדבר ראוי ויאה לכל
ביה"צ ועדה, בהורמנה מורכבתיהם, להוסיף קונה מיוחדת ללאמרה אחר סדר קינות,
הנרפס קודם שמסיימנו בפומון אלי ציון ועריה, וכבר נתחברו על זה קינות ראיות,
ספוגות צער ונהי, מגרלי הרבנים ואנשי מעלה. וכל קהל, בהוראת מנהיגו, יבחר
בנוסח הקרב ללב להעלות בדמע את וברתם של קדושי ישראל, ולקונן עליהם
בשפתים הלקות ובלב קרוע ומורחת. ויה"י שנוכח מתוך כך לתשובה שלימה
לאבינו שבשמים ולעורר החמוי על עמו השבור והרצוצ, ויזכנו כמהרה לראות
בנחמת ציון וירושלים ונביאת משיח צדקנו אבי"ר.

י' שבת תרש"ם

הרב"ח לכבוד התורה והמצוה,

מושה פינשטיין יעקב קאמנצקי
ישראל שפירא מבלוזוב יעקב יצחק הלוי יודרמן
מרדכי גיפטר

יוסף שלז' אלישיב

ירושלים
ב"ר ז' תמוז תשמ"ה
לכבוד הנכבד הר"ר פנחס הערצקא שליט"א.
ברכה ושלוי רב.

וע"ד הרעיון אשר הגה ברוחו לתקן קינה מיוחדת לאומרה בצבור - ביום שנקבע בו בכ" לדרות על עם ד' שגשמדו בשנת תשואה, בשנים תרצ"ט-תש"ה ואשר נתבקשתי גם אני להביע את הסכמתי לכך.

הנה אין ספק כי הדבר נחוץ ונכון עד מאד ומקנים מחובתי כי עשו דורות הראשונים בחורבן הקהלות בשנת תתנ"ו שחשבו קנות ע"ז וצירפום לסדר הקינות אשר יקונו עם ישורון על חורבן שריפת בית אלקינו האולם והבירה.

והואיל ולא הגענו ל"אגודים - לשפור תחינה" וחוק הדבר לחבר קינה שעל"י הבא הסכמת כל חכמי הדור ולכן כל קהל יבחר לו את הנוסח המקובל עליו לך שיהי' עם הדביעי וצום החמישי עם חשיביעי וצום העשירי לבית יהודה לישורן ולשמחה

וד' יאזין לקול שועתנו ימהר ישועה ורחמי גאולה.
בצפי' לתשועת ד'
בצפי' לתשועת ד'

שמחה בונם בלאמאני"ד שמואל צוקיל ז"ע עהרענפעלד

אב"ד דק"ק מאטענסדארף יע"א
ור"ם דשיבה ומתנתה חתן סופר
בנו יארוק יע"א

במי הספידה נוכח לבנין בית הבחירה ובתוכים וידינו הרבני הנכבד והמפואר כש"ת מוה"ר פנחס הערצקא נ"י.
ל' לט' וירא אלכס כבוד ה' תשמ"ה לפ"ק.

אצטרף בזה לדברי חרבינים הגוה"צ שליט"א שדבר גדול עשה מע"כ ג"י בעמיו לעשות שם עולם וחרון נצח לקדושי עמינו שנהרגו ונרצחו רח"ל במיתות משונות ואכזריות בשנת חגים ה"י, וכמה וכמה קהילות קדושות חרבו ושממו, נשמו בתי כנסיות וברי מדרשות אשר אבו מקור תועק וכפיס מעיק יענה תורה ויר"ש אין זכר למו דרכי ציון אבילות בערוה"ר, ע"כ אין הדיע תאמננו בפועליותי הברכות לקבוע קינה מיוחדת לזכרם הסהור ביום צום תעניתנו תשעה באב, ואי"נ נעשה בעינו זה גם בקהלתנו, וה' חסוד יאמר לצרותינו זו ונמה לראות בנחת ציון וירושלים ובישועת של ישראל בב"א.

ידידו מוקירו ומכבדו.
ולתה קם בנו יודידי חביבי מחו" המרגי הנני המפואר רודף צדקה וחסד מוה"ר מאיר צבי ג"י לעשות נחת רוח לעילוי נשמת אביו המנוח ז"ל, להוציא את הקינות מפלי מפואר עם פ"י נאה ומספיק ונוסף ע"ז גם לקט חללות נבחרות ע"י ש"ב האבד המ"מ בתנ"ש משה קליין ג"י בן לש"ב הרה"צ המפואר אשר אנשיל זצ"ל לקיין אב"ד וואשרהעל.

ודבר גדול עשה להדפיס את הקינות על חורבן הקהלות בארדופה בשנות חגים עם ביאור המילות בתוך הקינות בחנו בכמה קהילות לאומרים, וכותב אבותינו לעמוד לו ולג"ב הקורים שיחי' שעשש דבר גדול זה.

ובעה"ד יום ה' לס' באר חפרות שרים כרוח נדיבי חגים, תשס"ה לפ"ק.
מק' אשתה פת' אבאנו רבי' סוה' אטווא צאן צאן ז"ל
את צוק' אטווא ז"ל

יהונן בתומה"מ זצ"ל סופר

אבדק"ק ערלוי יע"י
בעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד, אור ליום כ"א סיון תשס"ה לפ"ק.
לכבוד ש"ב המו"מ בתנ"י מו"ה משה קליין נ"י בן הרב הגאון המפואר מו"ה אשר אנשל זצ"ל אבדק"ק וואשרהעל.

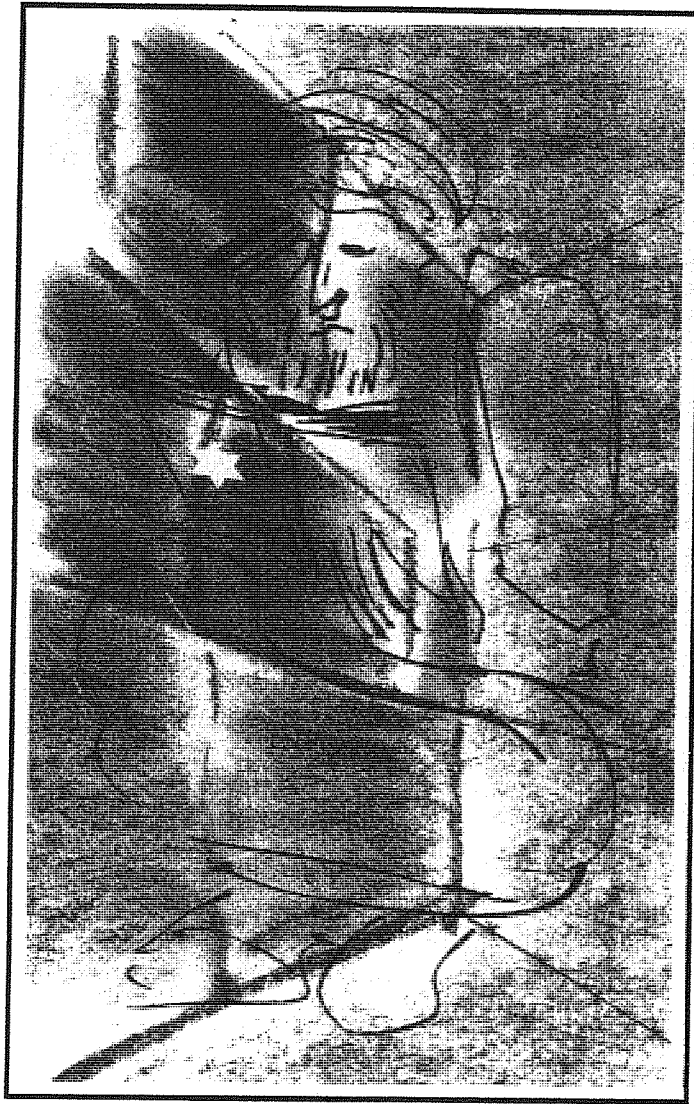
אודש"ה"ט - בתשובה למהבא הנה בכל בתי מדרשי יד סופר בארה"ק הונתה לומר הקינה שחייבתו על השבר הנורא הריגת ששה מלויני יהודים ה"ד אחרי תקינה של רבינו קלונימוס ב"ר יהודה על גזירת תתנ"ו על הרוגי קהילות שפירא ומייזא ומנצא - וכן נכון לדעתו לומר שם קינות על הנ"ל.

ודבר חשוב מאד להוציא הקינות של ח"ב עם הפירוש היקר והנפלא, בצירוף הקינות החדשות הנ"ל, כאשר נחשודר לוח הרה"ח מו"ה מאיר צבי הערצקא הי"י להוציא לאור לעילוי נשמת אביו הגדול תפארת הבעל בתים מו"ה פנחס ז"ל מילדי ק"ק פ"ב יע"א, אשר השתדל כל מיני בהפצת קינות הנ"ל, והנני מברכי' שיצבה לבדו על המוגמר בקרוב.

כ"ד המעתי' ומצפה לביאת גואל צדק בימים הקרובים ממש ימי אבל יתחפכו לבית ישראל לשמחה ולששון ואכ"ר.
והנני חותם בדשה"ט ושלוי חרב מאיר צבי הערצקא הי"י.

"זכור הנאקות ורעש הצעקות"

קינות לתשעה באב לזכר השואה



מרדכי מאיר

הוצאת  אורחות

ישראלים תשס"ג

ק י ג ה

בת ירושלים חורידו כנחל דמעה
ושאי קינת לפני שוכן מעונה
על בניך בונך שומרי חומותיך
אשר גלו מתוכך ביום זעם ועברה
גוה אלקים ומעון קדשו
שכינתו לא חה משריד מקדשו
שערי שמים לתפלה ותחינה
איכול היחה לשמה ולשנינה

צר ואיטם בא בחומות ירושלים
כמצור ומצוק הקיף כל שעריה
ברעב ובמזון חרעב קדושיה וגבוריה
ערי הגלה אותם ממנה בנעוריה וקניה

ידו טרש צר על כל מחמדיה
כאש אוכלת הרס את כל מקדשיה
הרגל גאון קרע ורמס ספרי קדשיה
וכיד אכזרית חרג ולא חמל את כל קדושיה

ויצא מפת ציון כל הדרה ותסארתה
ביום הששי לפני פרשת המוכחה
ביום ימי לחימת השלישי מינחה כמתר תורה
טריש מתוך חומות ירושלים סעעפורה
שומרי חומותיה מקדושת גמורה
ויכבו לפני כל עינין אומות וגבורות

בזרא תמלות וסועל ישועות
עד מתי סניך ממנו תסתיר
ועד מתי ידי אריכינו תגביר
חשיכנו אליך ותטאחנו תעביר
ושוכה אלינו וסניך לנו תאיר
ושכינת קדשך על מקדשך תחזיר

עזי וזמרת יה לעולם
השב בנים לגבולם
נחמם מאבלם

וערבה לך מנחת יהודה
ירושלים כימי עולם

אל אלקי ישראל הי צבאות שמו
בך שמנו מבטחנו
ממך קוינו ישועתנו
כי אתה אבינו גואלנו
שמחנו בישועתך כימות עניתנו
בגבורתך תצמית אריבינו
בחסדך תרום קרגנו
ובישועתך יגל וישמח לבנו

תפלת אבות ערי האמן וירושלם
ערי בני-און מן ת קדושת אליהם
לזה עתה צור חסדך וחסדך
על יושבי הארץ
אמר ייחוד עתה

תפלת אבות ערי האמן וירושלם ערי בני-און מן ת קדושת אליהם

כ"ק / ארמ"ר מ"כ / כ"ס
(ג' ו"ה מ"כ / כ"ס)
(ז' ע"ה)

ש פ ע תפילה חיים קצה

לקרב הרחוקים והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם בקיבוץ
נדחי ישראל בב"א.

ד

ע"ד הוספת קינות בת"ב

1976

ב"ה, קרית צאנו, ב' מרחשון תשל"ז.

אחדשכת"ה שליט"א כיאות,

מכתבו היקר מיום כ"ז תשרי דנא קבלתי לנכון, והנה הענין שמעכת"ה
העלה במכתבו ע"ד הוספת קינות בת"ב לזכר הפורענויות
הנוראות בדורנו זה באירופה וע"ד מיליוני התרוגים הי"ד - ענין זה בודאי
דבר גדול הוא אשר ראוי לעיין ולדון בו בכבוד ראש ובנחיצות הראוי.
אמנם הן בעון לב יודע מרת נפשו ומי כמוני יודע שלא זכיתי לכך שיהיו
דבריני נשמעים ובפרט בדבר נשגב כזה הנוגע לכל היהדות בעולם כולו,
ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיאיר עינינו בתוה"ק שנוכה למעלות כגון
דא.

אך מ"ש מעכת"ה שליט"א בדבר הוספת קינת השואה שכתב הסופר
ה"ר... - הנה הגם שהסופר הנ"ל מוכשר ומפורסם מאד בכתיבתו
וביר"ש - אבל עלינו להתבונן כמ"ש [דברים לב, ז] זכר ימות עולם בינו
שנות דור ודור, אשר מאז ומעולם בכל ימי גלויותינו אשר התהלכנו
מגוי אל גוי וגו' התקינו את הקינות גדולי ישראל האמיתיים שבכל דור
ודור, וכגון רבי אלעזר הקליר ורבי יהודה הלוי ועוד שקוננו על חורבן
עיר הקודש והמקדש, ואחריהם רבינו גרשום מאור הגולה ורבינו שמעון
הגדול ועוד שהתקינו על מסעי הנוצרים ימ"ש בגזירות תתנ"ו, ובדורות
שאחריהם בגזירות ת"ח ות"ט היו המקוננים הש"ך והתו"מ, וכן היה
בכל תולדות עמנו בצרותיו, והם שידעו לקונן ולקבוע הדבר לדורות
משום שברום מעלת קדושתם ויראתם הקודמת לחכמתם ידעו לפעול
בהקינות בתוך תוכיות הנפש הישראלית, ואין מגמת הקינות רק לעורר
רגשי הבכי והצער הגשמיים בלבד, והענין הוא רוחני גבוה מעל גבוה
וד"ל, ולזו המדריגה זכו הראשונים כמלאכים ז"ע - ועל כן לא אדע מה
לדון בזה.

הכו"ח ברגשי כבוד ויקר כראוי, ובברכה לבריות גופא ונהורא
מעליא מתוך נחת אמת והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים
טובים אכיה"ר.

יא. תשעה באב שחל בשבת, נוהגין בו מנהגי עליה לתורה של חתן י, שלא לנהוג אבלות בפרהסיא יד 37.

דבר הלכה

יג. ומכל מקום לא יערכו לת השמחה השנה 38. יד. ומהא דאסרו חז"ל צפנתא צ"צ שחל

ארחות הלכה

דעשיראה ביר" (ברכות ה' ע"ב), הוא אשר ברוב אהבתו לעמו אמר לעת כזאת "ייתי ולא אחמיניה" (סנהדרין צ"ח ע"ב), כי עזה כמות היתה אהבתו הגדולה לישראל, וכאשר אמרו לו (יבמות ס"ג ע"ב) "אתו חברי לבבל (פרסים רשעים ומבזים ואינם מכירים כבודם של ישראל, רש"י) שגא נפל" (כפף נפל מרוב צער). ואנו המבליגים עלי יגון... תעורת עניות נוראה היא לנו, כי איך יערב לנו אכול ושתה עת עם ד' כצאן לטבח יובל. ואם אמרו חז"ל גם על שנים כתיקונן "כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו" על אחת כמה וכמה בדור הזה אשר לא על העצים והאבנים נתכה חמת ד' כי אם על רוב מנינה ובנינה של האומה ד' ירחם. אנא רחום הבט משמים וראה, שוב מחרונוך ורחם סגולה אשר בחרת, עד מתי תחרש ותשקוט אל, העל אלה תתאפק ד' תחשה ותעננו עד מאד, עוררה גבורתך וקנאתך על אויביך ונקום נקמת בניך אהוביך אשר דמם נשפך כמים, האר נא פניך ונשועה, שלח לנו משיח צדקנו לגאלנו מבין הגויים ופזורנו כנס, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקים "כי קודש ישראל לד' כל אוכליו יאשמו רעה תבוא אליהם". ועל דבר אמירת קינה על הקדושים הי"ד שנהרגו בשנות ה"שואה", כתב רבנו באגרת (בשנת תשמ"ה) בזה"ל: "קבלתי את מכתבו, והנני מבין יפה וגם מצטרף ללבנו הסוער על זה שמחשים ואין קובעים לתקן קינה כללית ואחידה לכל הכלל ישראל, לקונן בלב מר ביום המר של חרבן בית קדשנו על השואה האיומה והנוראה שעם ד' נתיסר בה, ואשר היא כאילו ח"ו הולכת ונשכחת. אולם לדאבונו לעת כזאת במצב הקשה שאנו נמצאים בו חושבני שזה כמעט בלתי אפשרי, אך אפשר שקינתו של הגה"צ מוה"ר מיכאל דוב וויסמאנדל ז"ל [- המודפסת בסוף ספרו "מן המצר"], או החלקים ממנה שהם שוים לכל, אפשר שהיא תתקבל על כולם, בגלל הזכויות המיוחדות שיש לאיש דגול זה. והנני מסיים בתפלה לד', נקום לעינינו נקמת דם עבדיך, וד' הטוב הרוצה בעמו ישוב ירחמנו ברוב חסדו ויחיש לנו ישע ופדות בביאת משיח צדקנו א"ס". עב"ל (וכן עשה רבנו מעשה באותה שנה בביהכ"נ שבשכונתו, ואמרו כל הצבור את קינתו של הגרמ"ד וויסמאנדל - וגם בישיבת קול תורה רצה שיעשו כן, אך לבסוף הסכים להצעה אחרת, שיאמרו את הקינה "על בית ישראל ועל עם ד' כי נפלו בחרב" פסקא פסקא בצבור, ויכוזנו לזכר הקדושים הי"ד - ואולם לאחר שלא כל גדולי הדור קבלו את הדבר, לא יסף עוד לדבר בזה). 37. דשימות. ובסעודת ברית מילה בת"ב שחל בשבת הורה רבנו שיזמרו (מלכה זמירות שב"ק הנהוגות) רק הפיוט "יום ליבשה" הנהוג, ותו לא, ועיין לעיל פ"א ציון 64. 38. ומשאר השואל לפני רבנו שבמעשה שהיה בישיבת פוניבז' הורה הגרי"ש כהנמן ז"ל הגאב"ד דפוניבז' שיעשו הכל כרגיל, ואילו רב אחר הורה שיקדימו העליה לשבת הקודמת, אמר רבנו דאף שמלפנים היו שעשו כן להקדים העליה, אולם כיון דאית ב' משום זילותא דשבת, לכן יש להורות לעורכה בשבת זו, אלא דמ"מ לא הותרו אלא דברים שבפרהסיא, ולכן בשעת העליה זורקין על החתן מיני מתיקה ומזמריה ברנזל ונה עוררתי הדושא רבה אחר התפלה ונהגו ארל רשעה הכרדוש יש

R. Soloveitchik
The Lord is Righteous in All
His Ways

Themes of the Kinot

balah, a *masorah*. She had seen her own mother acting like that, and her mother had learned the tradition from her father and mother. Her father was an old rabbi, a poor rabbi. He used to fast the whole week.

Here in America there is an issue over what *Haftarah* to read when Rosh Hodesh Av falls on Shabbat. One person says it should be "*Shim'u devar Hashem*," and another says "*Ha-shamayim kis'i*." Whatever I want to do, I can do. But that was not the case in the *batei midrashim* in Europe, in Poland and in Russia. You will find in the *Aharonim* how each *beit midrash* had its own tradition which was absolutely sacred. In Prague it was "*Shim'u*," but elsewhere it was "*Ha-shamayim kis'i*." It was a tradition. A home was a tradition. It was a part of *Torah she-be-al peh*. *Torah she-be-al peh* was not just one individual; it was a family, a household, a home. It is this that was destroyed, and it is this for which we mourn on Tish'ah be-Av.

Of course, there is no doubt that on Tish'ah be-Av we should recite a special *kinah* for those who were killed by Hitler. In the last *hurban* we lost many more people than in the destruction of the first and second *Batei Mikdash*. Of course, the six million Jews deserve to be eulogized on Tish'ah be-Av. But we do so within the frame of reference of the *kinot* we already recite on that day. Instead of Vilna, we mention Worms or Mayence. It does not make much difference, because the scenes described and the words of despair, mourning, and grief are the same. One has in mind to remember and experience the catastrophe, the disaster, that occurred in the forties of the twentieth century within the frame of reference of what is described here as having taken place in the eleventh century. When we recite the *kinot* about Speyer, Mayence, and Worms, about the communities that were destroyed, the people exterminated and the *Gedolei Yisrael* killed by the Crusaders, we must remember that what is described there happened not only then, in 1096, but in the 1940s. Exactly the way Torah centers were destroyed in

Germany in the time of the Crusades were the centers of Torah destroyed in Poland and Lithuania during the Hitler period. It happened throughout Europe, particularly in Central and Eastern Europe, Lithuania and White Russia. We need to see these *kinot* not only as a eulogy for those killed in medieval German communities, but for everyone killed in Warsaw and Vilna and the hundreds and thousands of towns and villages where millions of faithful, devoted, and dedicated Jews lived a holy life, a sacred life, and a committed life, and where they were simply exterminated.

We should have the Holocaust in mind when reading other passages where Kalir describes what happened during the *hurban Beit ha-Mikdash*. At the end of the *kinah* beginning "*Zekhor asher asah tzar be-finnim*," Kalir refers to the Gemara (*Gittin* 57b) that tells the story of four hundred boys and girls who were captured and taken to Rome. They understood that they were

Zilbershtain, Yitshak, ben David Josef



על סדר פרשיות התורה והמועדים

נושאים אקטואליים תורניים

✽

מעשים והנהגות מגדולי הדורות

עם פניני הלכה ודרוש משולחנו של
הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

ונלווה אליו:

קובץ "דברי חכמים וחידותם"

שמעתי את הדברים, והשתוממתי. הבטתי בפניו כמי שאינו מאמין למשמע אוזניו. "אני מתפלא עליך יקרי. הרי אתה עושה רושם של אדם חכם ופיקח, כיצד אינך רואה את ה'מידה כנגד מידה' שלפנינו. אינך מבין שיתכן מאוד שהסיבה שמונעים אותך משמיא מלהינשא, היא כעונש על שמנעת את אימך מלהינשא שנית?!"

מדהים להיווכח עד כמה האדם אינו מסוגל לראות את נגעי עצמו. עד כמה יכול אדם להיות כעיוור באפילה ולא להבחין באמת.

היהודי עמד מסומר למקומו. הוא לא יכל לפצות את פיו. לפתע הוא תפס מה שקורה איתו, ופרץ בבכי. לאחר שנרגע, הבטיח שמעתה לא ימנע את אימו מלהינשא, ומיהר לבקש ממנה מחילה על הצער והעוולה הנוראה שגרם לה.

לאחר תקופה קצרה שב אלינו האיש, וסיפר כי זכה להתארס, ובע"ה עומד להקים את ביתו...



אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתֶךָ וַיִּפְתָּשׁוּ אִיבֵיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ (דברים ל"ג, כ"ט)

האם לעשות סעודת סיום מסכת מפוארת בימי המלחמה כשדם ישראל נשפך?

שאלה

בימי המלחמה בעזה, בחודש טבת תשס"ט, כשמאות טילים נחתו ביישובי הדרום, הגיעה שאלה מעניינת אל בית מדרשנו, מאת חבורת לומדי גמרא מהעיר אשקלון. וזה לשון מברקם של הלומדים היקרים:

זכינו ובבית הכנסת שלנו נפתח לפני כשנה שיעור בגמרא המתקיים מידי יום, ומשתתפים בו רבים מבני הקהילה. לקראת שלבי סיום המסכת, הוחלט על ידי הגבאים והלומדים, לערוך מסיבת סיום מפוארת, בליווי תזמורת, וסעודת מצוה

בבשר ויין, וזאת, על מנת לחזק ולעודד את הלומדים, וכדי לגרום גם לאלו שאינם משתתפים בשיעור לבוא ולהצטרף ללגיון הלומדים.

אלא שכעת, כשאנו נמצאים על סף סיום המסכת, פרצה המלחמה, ונפל ויכוח גדול בין משתתפי השיעור: חלקם טוענים שעלינו לערוך את סעודת הסיום מסכת ברוב פאר והדר (כפי שתוכנן מראש). מאידך, רבים טוענים כי חלילה לנו לחגוג ולשמוח בעת כה קשה לעם היהודי, כשדם ישראל נשפך. הלזאת שמחה יקרא, בעת בה חיילנו ותושבי עירנו נמצאים בסכנה וחרדה תמידית!...

נודה למעלת כבוד תורתו, אם יודיענו מה היא ההנהגה הנכונה בעת הזאת, האם עלינו להימנע כעת מעריכת הסעודה ולדחותה לזמן מאוחר יותר כשיוטב לנו בע"ה, או שמא אין לדחות את הסיום?...

תשובה

מצינו שנשאל כבר בשאלה כעין זו בשו"ת 'משנה שכיר' (ח"ב סי' י"ח), וזה לשונו: "בר"ח תמוז שנת ת"ש, סיימנו מסכת מגילה שלמדנו ברבים עם בעלי בתים המקשיבים לקולי, והיו איזה בעלי בתים שאמרו שלא לעשות סעודת סיום כעת מחמת צרת הדור, ואין העת מוכשר להתאסף יחד ולשמוח, וקצת מהם אמרו כי לבטל לגמרי את הסעודה אי אפשר, כי היא סעודת מצוה, אלא יש לעשותה בקיבוץ קטן, ושלא לקרוא קרואי מועד, אנשים מכובדים שאינם עוד בחבורת הש"ס, כנהוג בפעם אחרת, וגם לעשות סעודה קטנה שלא מבשר ויין, ונשאלתי בחוות דעתי בזה."

והשיב ה'משנה שכיר': "ח"ו לבטל מצוה גדולה כזו, אשר אין ערך לשכרה, וגם אין להקטין בקיבוץ המשתתפים, אלא לקרות ולהזמין גם אחרים, כדי להדר את פני המלך מלכו של עולם ברוב עם, וגם לא להמעיט את הסעודה לעשותה בצמצום ובלא בשר ויין, כי אין סעודת מצוה בלא בשר ויין, ולדעת רבינו מלובלין ז"ל, גם דגים לא יחסר מסעודת מצוה. וכדאי זכות סעודת מצוה, מה גם סעודת סיום, לבטל מעלינו כל גזירות קשות ורעות, ולקרב את ביאת משיחנו בב"א..."

ומעת שפרצה המלחמה בשנת תרע"ד, הנקראת מלחמת העולם, נפרעו והפרו ושבתו סעודות הללו, באמרם כי ראשם בל עמם לעשות סעודות ולבסם ביין, ועל ידי כך נתרופפו עמודי כל החבורות וכמעט נתבטלו, אז הרמתי קולי ודרשתי להם

כי לא יפה עושים בזה, וח"ו לבטל סעודות הללו, כי כדאי זכות סעודות הללו להגן עלינו מצרינו. (והביא לכך ראיה נפלאה מדברי רש"י במסכת סוכה דף נ"ה. ד"ה מי יקום, ע"ש).

לסיכום: אין להימנע מלשמוח בשמחת מלכנו מחמת צרות המלחמה, ואדרבא, צריך להתאסף יחד ולשמוח בשמחה של מצוה. ובשעת שמחה של מצוה להתפלל אל הקב"ה, שירחם עלינו ויקום לנו להצילנו מן מבקשי רעתנו, ותחזינה עינינו בשוב ה' את שיבת ציון, וארמון על משפטו ישב וישראל ישכון לבטח, אכ"ר¹.

המסיים והמשתתף בסיום שווים בערכם

מובא בספרים משמו של הגר"א, כי באותיות סיו"ם, בכל אות החלק המבוטא שווה בערכו לחלק שאינו מבוטא, כדלקמן:

$$\text{סמ"ך} - \text{ס} = \text{מ"ך} = 60$$

$$\text{יו"ד} - \text{י} = \text{ו"ד} = 10$$

$$\text{ו"ו} - \text{ו} = \text{ו} = 6$$

$$\text{מ"ם} - \text{מ} = \text{מ} = 40$$

רמז לכך, שאפילו אדם אחר שלא למד וסיים בפועל, אך בא להשתתף ולהיצמד למסיים בסעודת סיום מסכת, נחשב לו לסיום ולסעודת מצוה. אכן, בשו"ת ויצבור יוסף (סי' ז') מביא בשם הרה"ק מאפטא ז"ע, שהוסיף על זה, כי מכל מקום דוד

~~~~~ מקורות וביאורים ~~~~~

1. ויעויין בהקדמה לשו"ת 'אחיעזר' את היכליו בצעצועים ופרחים?! היכל ה' שכתב: "מחשבות תוגה מתרוצצות בקרב לב חושב, האם שעת חירום כזאת מכוונת להוצאת ספרים לאור העולם. הלא ישאל השואל, עם ישראל תובע בים של דמעות, ואתם אומרים שירה?! מהרסינו ומחריבנו מבית ומבחוץ חותרים חתירה תחת יסודות התורה, בחומרים מורעלים ומפוצצים באים לקעקע את הבירה כולה, ואתם באים לפאר

את היכליו בצעצועים ופרחים?! היכל ה' כולו בוער באש, הלהבה אחזה את ארון הקודש, הלוחות והגווילים משוקעים באש, ואתם מתעסקים בקישוט פרחי חמד?! **אולם**, זה כח ישראל סבא לאלוקיו ולתורתו, בכל הדורות ובכל התקופות והזמנים, גם כשחרב חדה היתה מונחת על צווארו, תורת ה' היתה שעשועיו כל היום, גם בעת החורבן אשר כל קיום הלאום היה

מסכת סוטה א"ז

סימן יח

## בגודל מעלת פועות פיוס מסכת

מלובלין ז"ל גם דגים לא יחסר מסעודת מצוה, וכדאי זכו  
סעודת מצוה מה גם סעודת פיוס לנטל מעלינו כל גזרו  
קשות ורעות ולקרצ את ביאת משיחנו צב"א, וכמו שאומ  
צפ"ד.

תחלה אעתיק מה שכתבתי מכבר בדרך כלל על י  
סעודות מצוה שנהוג בקהלות קדושות לעשות מו  
שנה בשנה צומים קבועים, כמו בק"ק בוסערמן שיצני  
לפנים שמה הי' מנהג בכל זאת חנוכה לעשות סעודת מצו  
של חברה ת"ת בצירוף פיוס הש"ס, והי' קידוש השם גד  
בהתאספות יחד כמעט כל בני העיר, וחדשו בכל פעם כמ  
מקומם לחזק בדקי הת"ת, ורבים מאנשים חדשים שנכננו  
בברית החברה, והיתה בכל פעם הרמת קרן המורה מו  
שנה בשנה. ז' אדר היתה סעודת מצוה של החברה קדישו  
ובזמן אחר סעודת חברה משכיל אל דל שנתייסדה לתמו  
עניים ודלים, וסעודה הזאת היתה יחידה צמינה ושמה

בר"ה חמו שנת ת"ש לפ"ק סימנו מסכת מגילה שלמדנו  
צרכים עם בעלי צמים המקשיבים לקולי, והיו אחיה  
בעלי צמים שאמרו שלא לעשות סעודת פיוס בעת מסמת  
צרת הדור ואין העת מוכשר להתאסף יחד ולשמות, וקצת  
מהם אמרו לנטל לגמרי אי אפשר כי היא סעודת מצוה רק  
לעשותה בקיצון קטן, ושלא לקרוא קרואי מועד אנשים  
מכובדים שאינם עוד בחצורת הש"ס כנהוג בפעם אחרת,  
וגם לעשות סעודה קטנה שלא מצטר ויין, ונשאלתי לחוות  
דעתי בזה.

והשבתי להם ח"ו לנטל מצוה גדולה כזו אשר אין ערך  
לשכרה כמו שאביא להלן בפ"ד בשם רבינו ים של  
שלמה ז"ל, וגם אין להקטין בהקיצון רק לקרות ולהזמין גם  
את אחרים, כדי להדר את פני המלך מלכו של עולם ברוב  
עם, וגם לא להמעיט את הסעודה לעשותה בצמצום ובלא  
בשר ויין, כי אין סעודת מצוה בלא בשר ויין, ולדעת רבינו



ובגמרא סוטה (ל"ו, ט) תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אי אפשר לומר לוי למטה, שכבר נאמר למעלה, [נפרש"י: שכבר נאמר למעלה, משה כתב בתורה אלה יעמדו לברך וגו' שמעון לוי ויהודה], ואי אפשר לומר למעלה, שכבר נאמר למטה, [נפרש"י: שכבר נאמר לוי למטה, בספר יהושע (מ) כדכתיב וכל ישראל וזקניו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלויים, אלמא כהנים ולויים למטה היום], הא כיצד, זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה, דבי יאשיה אומר כל הראוי לשרת למטה והשאר למעלה, רבי אומר אלו ואלו למטה הן עומדים, הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה, כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, מאי על על בסמוך, כדתניא וכו', ועי' רש"י, מבואר בכאן, שרבי סובר שלא עלו כלל על ההרים רק כולם עמדו למטה, אלא שששה שבטים עמדו כלפי הר גריזים וששה כלפי הר עיבל, אבל ר' אליעזר בן יעקב ור' יאשיה סוברים שאמנם עלו השבטים על ההרים, אלה על הר גריזים, ואלה על הר עיבל, והכהנים והלויים עמדו למטה, וכן כתב רש"י בפ' תבוא כרעה זו.

ויש להבין, לאיזה טעם נצטוו שכל ישראל יעלו על ההרים אלה מזה ואלה מזה, הלא מדרך העולם שכל מי שמרבר אל הקהל, שהוא עולה על הבמה למעלה ומשמיע את דבריו לפני העם העומדים למטה, כדי שכולם ישמעו את דבריו, וכיון שכאן היו הכהנים והלויים צריכים להשמיע את דבריהם לפני כל המון בית ישראל, היה מן הראוי שהם יעלו על ההר להשמיע את הברכה והקללה לפני קהל ישראל, שהשבטים יעמדו למטה לשמוע את דבריהם.

ב' יוסף (Gösta) ז"ל רמז - רמז

וכאן נעשה לכאורה היפך הסדר, שהלויים עמדו למטה וכל ישראל עמדו למעלה על ההרים, והלויים נשאו מדברותם מלמטה כלפי מעלה.

ואולי יובן שבא לרמז בזה ולהורות על מצבם ומעמדם של ישראל, שבכל הזמנים וככל המצבים הם נמצאים כמעלה עליונה תחת השגחתו של הקב"ה, והוא ע"פ מה שאמר בגמרא (מנחות ס"ז ב) במעשה בביתו של נקדימון בן גוריון, שלקטטה שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, ובכה ר' יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. וכתב על זה המהרש"א בחידושי אגרות וז"ל: אמר אשריכם על שני הצדדים, כי באמת שני ההפכיות הם למעלת ישראל, כי כל אומה יש לה שר ומזל בשמים, מה שאין כן ישראל שאין להם שום מזל, אבל הם חלק ה' כי יעקב חבל נחלתו, ועל כן כשעושין רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם, כמ"ש הבט נא השמימה וגו', שדרשו שהוציא את אברהם החוצה למעלה מכל צבא השמים וכו', אבל כשאין עושין רצונו, הקב"ה מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל ולישראל אין שר ומזל, ע"כ, וכן כתב בענין זה בעל העקידה.

מבואר מזה, שגם מידידתם ושפלותם הנוראה של ישראל, ניכר ונודע גדולתם

ומעלתם שהם חלק ה' עמו וחבל נחלתו, ולכוונה זו נצטוו בכאן שישראל יעלו אל ההרים, כדי להראות ולהורות שבשני הזמנים ובשני המצבים, בין כשהם עושים רצונו של מקום ומבורכים בכל הברכות, ובין כשאין עושין רצונו ובא עליהם ההיפך, והם שפלים וירודים, גם אז נראה וניכר מעלתם וגבוהתם, שאין הם עומדים תחת שום שר ומזל, אלא תחת ידו ורשותו של הקב"ה לבד, והם עמו ונחלתו לעולם, ולרמז על הענין הזה של מעלתם של ישראל, נצטוו להיות השבטים עומדים על ההרים מזה ומזה, בין לברכה ובין להפכה.

[ומה שהלויים עמדו למטה וישראל למעלה, אפשר שהיה בזה רמז על הענין שאמר בספרי דברים, (והאנל משי' זכריס' ט') עה"פ ה' אלקיכם הרבה אתכם וגו', הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים, ע"כ, ולכך עמדו כאן העם למעלה ושכט לוי למטה לרמז על הוראת הענין הזה].



ה זכר יהודה מה־היה לנו °הביט [°הביטה ק] וראָה אֶת־חַרְפְּתָנוּ: נִחַלְתָנוּ  
 ג נִהַפְכָה לְזָרִים בְּתֵינוּ לְנִכְרִים: יְתוּמִים הָיִינוּ °אֵין [°וְאֵין ק] אָב אֲמַתֵּינוּ  
 ד הַכְּלֵמָנוּת: מִיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שְׁתֵּינוּ עֲצִינוּ בְּמַחִיר יָבֵאוּ: עַל צִנְאֵלֵנוּ נִרְדְּפָנוּ  
 ו יִגְעֵנוּ °לֹא [°וְלֹא ק] הַוַּנְחֵלְנוּ: מְצָרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשֹׁבַע לְחָם:  
 ז אֲבַתֵּינוּ חָטְאוּ °אֵינִם [°וְאֵינִם ק] °אֲנַחְנוּ [°וְאֲנַחְנוּ ק] עֹנֵתֵיהֶם סָבְלָנוּ:  
 ח עֲבָדִים מְשָׁלוּ בָנוּ פָרַק אֵין מִיָּדָם: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לְחַמְנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב  
 ט הַמִּדְבָּר: עוֹרְנוּ כְּתַנּוּר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זֹלְעָפוֹת רָעָב: נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ  
 י בְּתַלְתַּת בְּעָרֵי יְהוּדָה: שָׂרִים בְּיָדָם נִתְלוּ פָנֵי זָקֵנִים לֹא נִהְדָּרוּ: בַּחוּרִים  
 יא טָחוּן נִשְׂאוּ וּנְעָרִים בְּעֵץ כְּשָׁלוּ: זָקֵנִים מִשְׁעַר שַׁבְתוֹ בַּחוּרִים מִגְּיָתָם:  
 יב שַׁבַּת מְשׁוּשׁ לָבָנוּ נִהַפְּךָ לְאָבֶל מְחֹלְלָנוּ: נִפְלָה עֲטָרַת רֵאשִׁנוּ אוּי־נָא  
 יג לָנוּ כִּי חָטְאנוּ: עַל־זֶה הָיָה דָוָה לָבָנוּ עַל־אֵלֶּה חָשְׁכוּ עֵינֵינוּ: עַל הַר־  
 יד צִיּוֹן שִׁשְׁמִם שׁוֹעָלִים הִלְכוּ־בוּ: אַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תִּשָּׁב כְּסֹאֲךָ לְדוֹר  
 טו וָדוֹר: לָמָּה לְנֹצַח תִּשְׁכַּחַנוּ תַעֲזֹבְנוּ לְאַרְצָה יָמִים: הִשִּׁיבְנוּ יְהוָה | אֱלֹהֶיךָ  
 כב °וְנִשׁוּבָה [°וְנִשׁוּבָה ק] חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: כִּי אִם־מָאֵס מְאִסְתָּנוּ קֶצֶפֶת  
 עֲלֵינוּ עַד־מָאֵד:

הִשִּׁיבְנוּ יְהוָה | אֱלֹהֶיךָ וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

סכום פסוקי איכה מאה וחמשים וארבעה. וסימן טוב ויחזיל ודומם לתשועת ה'. וסימנו יסע קדים בשמים.

### מדרש איכה פר' ה סי' כא רבה

לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלָּךְ הוּא הִשִּׁיבְנוּ  
 אָמַר לָהֶם שֶׁלָּכֶם הוּא שְׁנֵאֲמַר (מלאכי ג. ז) 'שׁוּבוּ אֵלַי  
 וְאִשׁוּבָה אֲלֵיכֶם נָאִם ה'' אָמְרָה לִפְנֵינוּ רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם  
 שֶׁלָּךְ הוּא שְׁנֵאֲמַר (תהלים פה. ה) 'שׁוּבְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל' לָרַף  
 נֵאֲמַר 'הִשִּׁיבְנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ וְנִשׁוּבָה'.

'חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם' בְּאֵדָם הִרְאִישׁוֹן כְּמָה דָּאֵת אָמַר  
 (בראשית ג. כד) 'וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגֵן עֵדֶן'.  
 דָּבָר אַחֵר 'חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם' כְּמָה דָּאֵת אָמַר (מלאכי ג. ד)  
 'וְעָרְבָה לָהּ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים  
 קָדְמֹנִיּוֹת' 'בְּיָמֵי עוֹלָם' זֶה מִשָּׁה דְּכָתִיב (ישעיה סג. יא)



ה' תש"ו, 10 בספטמבר  
10 בספטמבר

וזהו שאמר הכתוב כאן, ואף גם זאת — גם אחרי כעסו עליהם כל כך  
ואחרי התוכחה כולה — עם כל זאת, לא כל כך מאסתים ולא כל כך געלתים  
עד לבלותם, עד עולם, כי אם לזמן, ולכן בעבור הזמן אשוב לרחמם ולחוננם.  
ועל פי זה אפשר לפרש מה שהמקונן במגילת איכה סיים המגילה בפסוק  
כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאוד, ולכאורה סיום המגילה בלשון  
זה אינו מן הדין, כי מפורש קיריל שאין מסיימין בתוכחה (מגילה ל"א ב').  
והפסוק אומר אל תעמד בדבר רע (קהלת, ח' ג') (ולכן המנתג לחזור  
ולסיים עם הפסוק הקודם לזה, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.  
אבל זה לא יציל את הפלא על מחבר המגילה איך סיים בלשון זה).  
אך לשי שבארנו, אין לשון זה ענין רע, כי אם רמן נחמה, כי רוצה לומר,  
כי אף אם מאוס מאסתנו, אינו מפני שנמאסים אנו בתהלת בעיניך, כי אם  
מפני שקצפת עלינו עד מאוד. אבל הן קצף לא לעולם יעמוד, וכאשר יעבור  
השוב לרחמנו ולחוננו, וכמו שכתוב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף  
(ישעיה, נ"ו ס"ו) וכמו שדרשו על הפסוק בתהלים (צ"ה י"א) אשה  
נשבעתי באפי — באפי נשבעתי ותורני בי (מגילה י' א'), וכן כתוב לא  
תחזיק לעד אפו ישוב ירחמנו (מ"כה ד' י"ט).



# STUDY OF KINOT

312 - 2013

אָרְיָ, שְׁפָתַי תִּפְתָּח, וּפִי יִדַּע תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, (בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ Cong.) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,  
אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל, הַגְּבוּר  
וְהַגּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן. גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל, חוֹזֵר חַסְדֵי  
אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְנֵיהֶם, לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מְלַךְ  
עוֹרֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן.

ע"פ א"ב מיומם עד אה"ב  
חזקת במלמס אלעזר כירבי קליר  
Cong. אלאביד ביום מברך. עגל נצי גרני. אלאקמה כל-שקה. מענות בגרני. אאלם  
כל-פה. כי לא שף חרוני. אלאבין תשע מאות. ועוד. כי לא דש בן גרני. אלאקין  
תברוני אשר חברני. איכה תעתי בקראי. נחר גרני: Reader גרני. אנשית צחיתת.  
אם-אמן את-דעך. אהדיק קנו נאנא בגינך לטענך. ואתנה צמידים על-גברך.  
ורביד על-גריתך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, (Cong. בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ) מְגַן אֲבֹרָהֶם (Cong. אָמֵן):  
אַתָּה גְּבוּר לְעוֹלָם אֲדוֹנֵי. מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ.

מזכיר מה שממיר לוי ממתי על מהר"ל פירנתא ואלר מייסדי המסנה"י ועל הלכות  
שלא הקנו כשרי ימים של סוכות שאם אל יום ראשון בשנת להפך הסדר ולומר קדושת  
של יום שני בראשון שהוא מיוחד על הסוכה וקדושת יום ראשון כשרי שיה' מיוחד על  
ד' מינין: ודע שבקרוצ"ן להשעה בראש שנה"ן בלשכח והקליר יסרו כמ"ס מהר"ל  
וסיים בבונה יהושלים בלית ט"ן אנה אנה"י וכו' ולכן החזיר הקינה שלמה ההפלה  
שנת סורו מני שמתחלה בלית סמ"ך ותחום בשיף הקינה אלעזר והנה בקרוצ"ן האל  
בהחלוח בנרכח מנן אברהם אלמין חספ מלית יעיש ונמלל זה הוא עכ"ס אחר שנת  
השכ"ח לאלף החמישי לכריאת עולם זה הוסיף אחר מחכמי דורות האחרונים להגדיל  
כאב החורבן ולהסיר יגון בזמם שכבר עבר יואר מהשע מלית להחירבן אכל בזמן  
הקליר אל הוא ר"ל כ"ס כמ"ס החום"ס שם בתגינה והוא היו בזמן רביס הק'ומת קידס  
רביט הקדוש. שהרי רבי שלח לרבר בלשחו כמבואר בהשכר את השועלים דף פ"ד  
ע"ב ורביס הקדוש החום חוטר המסנה ערך מלחיס שנה אחר החורבן. והשמ"ע  
בהקדמתו כהב שפולס חטר המסנה קכ"ה שנים אחר חורבן הבית אכל לפי מ"ס  
הרמנ"ס בהקדמתו לחבור יד החוקה שר' יוחנן חבר הירושלמי בקרוצ' שלם מלית  
שנה אחר החורבן ור' יוחנן מביד של רביס הקדוש היה כמבואר שם ואיך יהיה מזמן  
חטר המסנה עד חטר הירושלמי קרוצ' לק"ס שנה לפי חטטו של הסמ"ע. ואפילו אל  
הקליר איס ר"ל כ"ס עכ"ס כיון שהיה זמן שמקדשים ע"ס הר"ל לא היה אחר אכ"י  
ורנל שביניהם עסקו מלקדס ע"ס ר"ל כמבואר ברמב"ם פיה מה"ל קידוש החדש  
וארי מהחורבן עד חתימת ההלמוד בימי מר זב"ר ר"ל לא עברו אש"י ת' שנים כפי מ"ס  
הרמב"ם שם בהקדמתו שר"ב אש"י חובר תלמוד בבלי כמו מלח שנים אחר שחיבר ר"י  
הירושלמי ואיך אמר הקליר אלמין השע מלית ועוד אלז שזה המספר הוסיף אחר  
מהלמזומים בחספ:

וְלַמְלַשְׁיָנִים אֶל־תְּהִי תַקְוָה, וְכָל הַרְשָׁעָה בְּרַגְעֵה תֵאבֵד. וְכָל  
אוֹיְבֵיךָ מִתְּהִי יִמְלִיכוּתֵךְ וְדוֹן מִתְּהִי תַעֲקָר, וְתִשְׁבֵּר, וְתִמְצַר,  
וְתִכְנַע בְּמִתְּהִי בְיָמֵינוּ.

(Cong. אֵלֵי) תַכְנַע בְּמִתְּהִי. אֵלֵי בְיָעִינִים בְּהַאֲשִׁמְנֵי. אֵלֵי אֵלֵי, לְמָה סוּחַ  
וּמֵאוֹס תִּשְׁמַנֵי. אֵל בְּאִפְשֵׁי תוֹכְתֵנוּ, וְאֵל בְּמִתְּהִי תִשְׁבֵּר. אֵלֵי, לְתַשְׁמַנֵי אֵלֵיךָ  
בְּאִפְ, לְתַשְׁמַנֵי. אֵיכָה תַפְסֵף לְאִכְזֹר לִי, בְּעֵצִים תְּדַף תִּשְׁמַנֵי: Reader תִּשְׁמַנֵי לֹא  
לְצַח, תִּשְׁוֹב וְתִתְמַנֵי. לְצַח תַּכְנַע זָרִים, וּזְמַמֵי לְתַתְּמַנֵי. לֹשֶׁב אִפְשֵׁי וְתִתְמַנֵי:  
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, (Cong. בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ) שֶׁבֵר אוֹיְבֵים וּמְכַנְיַע  
זָרִים (Cong. אָמֵן):

עַל־הַצְדִּיקִים, וְעַל־הַחֲסִידִים, וְעַל־זְקֵנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,  
וְעַל־פְּלִיטַת סוֹפְרֵיהֶם, וְעַל גְּרֵי הַצְדִּיק וְעַלֵינוּ, תִּהְמוּ רַחֲמֵיךָ יְיָ  
אֱלֹהֵינוּ, וְחַן שְׁכָר טוֹב, לְכֹל הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמֶּת. וְשִׁים חֲלָקֵנוּ  
עִמָּהֶם לְעוֹלָם, וְלֹא גְבוּשׁ, כִּי־בָה בְּטַחְנוּ.

(Cong. אֵלֵי) חוֹדֵר הַתְּהִירֹן בְּפִצְחָה. אֶמְרָתָה תַפְסֵם, וְלֹא אֶרְאֶה רַצָּח. אִם כֵּן  
אֶבְיָים בִּיחַ, אֶרְצֵי תַעֲזִי מַצְחָה. אֶמְרָתִי הַסְמִיד פְּנִי, בַּל־רָצָה לְצַח. אֶמְרָד בְּחַרוּךְ  
רַצָּח, אֶמֶת תַּרְבוֹת לְצַח. אֵיכָה, עַד אֶנָּה תִשְׁפַּחֲנֵי נְצַח. Reader נְצַח 'רַע, כִּי  
רַע יִשְׁצוּךְ. 'רַצָּח אֵת בּוֹטְחֵי, צְדִיקִים לְרַצּוּךְ. כִּי לֹא לְצַח גְּרִיב, וְלֹא לְעוֹלָם  
יִקְצוּךְ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, (Cong. בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ) מְשַׁעַן וּמְבַטֵחַ  
לְצַדִּיקִים (Cong. אָמֵן):

יְלִירוּשָׁלַיִם עִירָה בְּרַחֲמִים תְּשׁוּב, וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כְּאִשֶׁר  
דִּבַּרְתָּ. וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקִרְוֵב בְּיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם, וְכִסֵּא דָוִד מִתְּהִי  
לְתוֹכָהּ תַכִּין.

(Cong. אֵלֵי) אֶנָּה אֶנְתָּע עֲלֵים, תִּמֵּית יַעַר שְׁקִלְתֵנוּ. אֶנָּה אֵלֶךְ מִרַחֲמֶךָ, וְסַעֲרָתְךָ כִּלְתֵנוּ.  
אֶנְדִּי כְסִפּוֹר נִדְרִי, כִּי תִילִילְתֵנוּ. אֶנְשִׁי, כִּי אֵשׁ בְּיַעַת אֶכְלֵתֵנוּ. אֶנְחוֹת מִלְאֲתֵנוּ,  
אֶנְנַת תַּכְלֵתֵנוּ. אֵיכָה, כִּי קִנַּאת בֵּיתְךָ אֶכְלֵתֵנוּ: Reader אֶכְלֵתֵנוּ רַחֲמֵיךָ בְּיַעַר  
וְדִלָה. 'רָאָה בְּקִנַּאתִי וְתִשְׁמַע בְּגִדְלָה. קִנַּאתִי לִירוּשָׁלַם וְלְצִיּוֹן, קִנַּאת דָּוִד לְהַלָּה:  
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, (Cong. בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ) בְּנֵה יְרוּשָׁלַיִם (Cong. אָמֵן):







ה' ת"פ  
 י"ח אלול  
 י"ח אלול  
 י"ח אלול  
 י"ח אלול

ולא זו בלבד, כי במקום המשפט מוזכרים מעשי אדם וזכויותיו, וכאים בדין יחדיו המשפט והצדקה, כי אם משפטי ה' עצמן הנון סבה גדולה לעליית הכאים בדין ולהיותם קרובים לה', כי בשעה שהקב"ה בא בדין עם בריותיו, ומשליט את מידת הדין בעולמו, באותה שעה יש לפניו אהבה גדולה וחיבה יתירה לכאים במשפט, ונראין הדברים ממה שאמרו חז"ל (יומא נ"ד ב), בשעה שנכנסו גוים להיכל ראו כרובים מעורים זה בזה, והקשה במהרשי"א שם, ממש"א חז"ל שבשעה שלא עשו ישראל רצונו של מקום היו פניהם של כרובים לבית, והא בשעת החורבן לא עשו רצונו של מקום, וכיצד היו מעורין זה בזה?.

והביאור בזה, כי הגם שבשעת החורבן לא היו ישראל עושיין רצונו של מקום, אך ענין 'עושיין רצונו של מקום' הוא, כי אז היו קרובים לה', ואז הכרובים מעורין זה בזה ומראים על מידת הקירבה של הקב"ה כביכול לישראל. ובעת החורבן, הגם שמצד מעשיהם לא היה להכרובים להיות מעורין זה בזה, אך ע"י העונש עצמו נתקרבו ישראל אל הקב"ה בקירוב גדול ביותר, ולכן דווקא בשעת החורבן היו מעורין זה בזה, וכן נתבאר במק"א, במה שמצינו בפרקי דרבי אליעזר (הובא ברמב"ן בראשית י"ט, כ"ג), שטעם האיסור שבאסרה אשת לוט להביט לאחריה בעת הפליכת סדום ועמורה, הוא לפי שירדה שכינתו של הקב"ה וכו', ואשת לוט בהביטה לאחריה ראתה שכינה, יעו"ש. הרי שבשעה שהעניש הקב"ה את סדום היתה התגלות שכינה, וירידת הקב"ה לסדום היתה כירידתו על הר סיני, כי כן הוא הנהגתו לתברך בשעה שעושה דין בברואיו. (עמשי"נ במאמר ליום הזכרון של מרן ראש הישיבה זצ"ל תשל"א, אוחב את הבריות ומקרבן לתורה). נתבאר לנו בזאת, כי הנהגת ה' היא להזכיר בעת בואו במשפט על דרכי איש הרעים, את גודל פעליו הטובים, וכי בעת המשפט באים בדין, "צדקתך כהררי א-לי" בצד "משפטיך תהום רבה", ובשניהם נדון האדם.

מדרש איכה פתיחתא חיט רבה

במה דאת אמר (יחזקאל מג, יד) 'ומחיק הארץ ועד העזרה התחתונה' וכי השליכו משכנותינו חרפן בית ראשון וחרפן בית שני פיון שחטאו גלו וכינון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם 'איכה'.

ט. רבי יצחק פתח (ירמיה נא, נא) 'בשנו פי שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו פי פאו זרים על מקדשי בית ה' את מוצא פשעה שונקנסו שונאים לירושלים נכנסו עמהם עמונים ומואבים שנאמר (איכה א, י) 'ידו פרש צר על כל מחמדיה פי ראתה גוים פאו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך' נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני כרובים נטלו אותן ונתנו אותן בכליבה והיו מחזירין אותן פחוצות ירושלים ואומרים לא הייתם אומרים שאין האמה הזאת עובדת עבודת כוכבים ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים הא כל אפיין שוין הדא הוא דכתיב (יחזקאל כה, ח) 'יען אמר מואב ושעיר הגה ככל הגוים בית יהודה' פאותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקצקע ביצתן מן העולם שנאמר (צפניה ב, ט) 'לכן חי אני נאם ה' צבאות אלהי ישראל פי מואב פסדם תהיה ופני עמון פעמרה' פיון שחטאו גלו וכינון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם 'איכה'.

**תַּיִתוֹר** The Rock, perfect is God's work, for all God's paths are just;

God of faith without iniquity, righteous and fair is God.

The Rock, perfect in every work, who can tell God what to do? God rules below and above, causes death and restores life, lowers down to the grave and raises up.

The Rock, perfect in every action, who can tell God how to act? God Whose word generates deed, do undeserved kindness with us. In the merit of him (Yitzhak) who was bound like a lamb, hearken and act. Righteous One in all ways, the Rock Who is perfect, slow to anger and full of compassion, please have mercy and spare parents and children, for Yours, Master, are forgiveness and compassion.

Righteous are You, Lord, to cause death and to restore life, for in Your hand is the safekeeping of all spirits. Far be it from You to erase our memory, May Your eyes compassionately take cognizance of us, for Yours, Master, are compassion and forgiveness.

For a person, whether a year old, or whether living a thousand years, of what profit is it? As if having never been shall that person be. Blessed is the true Judge, Who engenders death and rebukes.

Blessed is God, for God's judgment is true, God scans everything with God's eye, and recompenses the person according to the account and the just sentence, and all must give God's Name acknowledgment.

We know, Lord, that Your judgment is righteous, You are righteous when You speak and pure when You judge; there is no complaining about the manner of Your judgment. Righteous are You, Lord, and Your judgments are fair.

True Judge, Judge of righteousness and truth; blessed is the true Judge, for all of God's judgments are righteous and true.

The soul of all the living is in Your hand, righteousness fills Your right hand and Your power. Have mercy on the remnant of the sheep of Your hand, and say to the Angel {of Death}, 'Hold back your hand!'

Great in counsel and abundant in deed, Your eyes are open upon all the ways of the children of humankind, to give to each one according to their ways and according to the fruit of their deeds.

To declare that the Lord is just: my Rock, in Whom there is no wrong. The Lord has given and the Lord has taken away; blessed is the Name of the Lord.

And God, the Merciful One, will forgive iniquity and not destroy, frequently withdrawing anger, not arousing the entirety of God's rage.

**הַצִּוֹר** תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא.

הצור תמים בכל פעלו, מי יאמר לו מה תפעל השליט במשלה ובמצעל, תמית ותחיה, מוריד שאול ויגעל.

הצור תמים בכל מעשיו, מי יאמר אליו מה תעשה, האומר ועלשיו חסד חנם לנו מעשה, ובוכות הנגערך פשעו, הקשיבה ועשה.

צדיק בכל דרכיו הצור תמים, ארה אפים ומלא רחמים, חסול נא וחס נא על אבות וקנים, כי לך ארזו השלוחות והרחמים.

צדיק אמת יהיה לתיבת ולתחיות, אשר פנה פקדון כל רוחות, חלילה לך ופרנונו למחיות, ויהיו נא צדיקה ברחמים עלינו פקודות, כי לך ארזו חר תמים ותשלוחות.

אדם אם בין שונה יהיה, או אלה שנים יהיה, מה יחיו לו, בלא חיה יהיה, ברוך דין האמת, תמית ותחיה.

ברוך הוא, כי אמת דינו, ומשוטט הכל בעינו, ומשלים לאדם חשבולו ודינו, והכל לשמו הורגה יתנו.

ידענו יהיה כי אדם משפט, תצדיק ברכה ותורה בשפטה, ואין להרהר אחר מדת שפטה, צדיק אמת יהיה, ויש משפטיו ודין אמת, שופט אדם האמת, ברוך דין האמת, שכל משפטיו אדם האמת.

נפש כל חי בורה, אדם מלאה ויורה ויורה, רחם על פליטת אצל דנה, ותאמר לפלגאף הרה ירה.

גדל העצה ורב העלילות, אשר צדיקה פקודות על כל דרכי בני אדם, לתת לאיש ברכיו וכפרי מעללו.

להגיד כי יש יהיה, אורי ולא עולתה פו. יהיה נתן, ויהיה לקח, יהי שם יהיה מבורך.

והוא רחום, ונפר עון ולא ישחית, והרפה לתישב אפוי, ולא יעיר כל תמותו.

ענין משפט

גור מצוה

יא ויהי כיון שהמלכה
מפלה נהלה וטור
תורע חיים קימן ולה
מפץ ב:

רב נביא נאון

המסעות להבט והיה
המלכה אלא קדם
שיקעו חלפה הנהגה
העיר כחיה הנהגה

המלכה אלא קדם
שיקעו חלפה הנהגה
העיר כחיה הנהגה
המלכה אלא קדם

המלכה אלא קדם
שיקעו חלפה הנהגה
העיר כחיה הנהגה
המלכה אלא קדם

המלכה אלא קדם
שיקעו חלפה הנהגה
העיר כחיה הנהגה
המלכה אלא קדם

מאימתי פרק ראשון ברכות

ד:

וקורא קריאת שמע ומתפלל
מאלן משמע שמעשה שהגיע זמן
קריאת שמע של לילה שהן לו

וקורא קריאת שמע ומתפלל
מאלן משמע שמעשה שהגיע זמן
קריאת שמע של לילה שהן לו
לחובל סעודה עד שיקרא
ק"ש ויחפלה ערביה: דאמר רבי יוחנן

בעית אימא קרא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא

בעית אימא קרא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא

בעית אימא קרא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא
איבעיא סברא איבעיא סברא

מסורת הש"ס

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו
ברבן גמליאל לעולם ברבן גמליאל סבירא
להו והא דקא אמרי עד הצות כדי להרחיק את



experience of returning home the very moment one starts to read his prayers is unknown to the modern Jew.

I remember that as a small child I was raised in a Chabad town where there was a synagogue called the ל'ב שו"ת. There was a tradition that the founder of Chabad, the Ba'al Ha-tanya Rav Shneur Zalman, once prayed in that Shul. There was indeed one seat completely enclosed so that no one could sit in it. This was the seat he supposedly sat in when he passed through the town. He had come to that town with the Russian army, which was being pursued by Napoleon. The population of that town consisted almost exclusively of poor people: workers, tradesmen, particularly peddlers, who used to travel to and visit the villages within a fifteen-mile radius of the town. You cannot imagine the primitive conditions in which the Russian peasants lived fifty or fifty-five years ago. Yet after spending a full week in those primitive shanties the people used to come home every Friday afternoon. As a child I used to watch the people coming into the Shul one by one, with water glistening from their payot and beards because they had immersed in the mikvah. I still remember the tune with which they started to recite, immediately upon entering the Shul, the 107th Psalm, ל'ב שו"ת. They sang a hymn of gratitude to God. For what? For delivery from captivity, for freeing people from a prison, for freedom; they would cling to God; they came home in spite of the fact, which they knew very well, that the next day, after sunset, they would return to the primitive villages surrounding the town. The experience of deliverance and redemption represents exactly the idea of prayer. To pray means to allay the fright, the dread in the night; to pray means to return home. As a matter of fact, why not pray in the fields, in the woods, in the streets? God is ubiquitous. Why does the halakah require a house consecrated to prayer? It must be understood that even a yahid, an individual, should try to say his prayers in the synagogue. Why is that necessary? It is not the physical structure which is important. It is not so much the roof and not so much the big galleries and the high windows. These are not important. You know we have never cared about the architecture of the synagogue. People speak a lot about it nowadays, but the halakah was not concerned. What is important according to the halakah is something else. Bayit in Hebrew has a double connotation. Bayit means a house, the physical structure, four walls, a roof, and a floor, and bayit means a home. We err when we translate bet ha-keneset as "the house of

prayer." This rendition is not true. There is no need for a house of prayer, because I can pray to God and I can kneel to Him and have a rendezvous with Him anywhere on the globe, even on the outskirts of the universe. I am confronted with God everywhere. Bet ha-keneset is not a house but a home of prayer. The structure is symbolic. Bet ha-keneset, if understood as a house of prayer, is an institution; however, if translated as a home of prayer, it turns into an exalted idea, namely, the home of man, of homeless man, which is at the same time the home of God. Temple, asked a pertinent question: מהו בית המקדש? "But will God in very truth dwell on the earth? Behold the Heaven and the Heaven of Heavens cannot contain Thee; how much less the house that I have built."

And what is the answer to this question? The בית המקדש is not the home of God but the home of man where he keeps an appointment with God. God does not need a home for Himself. God feigned homelessness in order to induce man to build a home for man. And whatever name is assigned to this home is to be understood in terms of human, not divine, homelessness. It is the home of God, because it is the home of man. God comes to that house in order to keep His appointment with man.

7.

Solomon, while answering the principal question pertaining to the construction of the Temple, also enumerated those people who need to pray the most because they are the most homeless people. אשר נאמר (א"ל, ה' :א ד'ל'ב) שני אנשים. Two people quarrel. Two friends part from each other, and turn into enemies. The friends, I mean the two people who lost their friendship, the most precious gift in the world, started to fight. They were friends. They confided in each other, but due to certain circumstances, sometimes completely unreasonable, they fought. The friendship was terminated and they became enemies. Now they are both homeless. If you lose a friend, you become a homeless being. We expect that this homeless being, (א"ל, ה' :א ד'ל'ב) היה נבדל will travel to Jerusalem, to the home of prayer; he has lost a home and now he must find another which will replace the one he lost. Homelessness applies not only to individuals but to a community as well. Not only a person but an entire nation can find itself homeless and lonely. בית המקדש

32





# בשלישה פרקים פרק רביעי תענית כו:

סמורה  
השרים

נשכרו פלוסות • נגמ' מפרס: ובשל ספמדי • לפי שגזרה המלכות  
נזרה מלסקריב עד: והופמד ללם כפיל • שהעמידו משה כדמפרס  
במרום ירושלמי בפרשת השלום כפלו וגו' (שע"ט ט) : על  
כפוסו • דור המדבר אם יראה איש בלגשים האלה הדור הרע הזה  
תורה אור

עיר גדולה והוא ישראל דרין כה  
במסכת גיטין פרק היוזקין (דף טו.)  
אשקף דריסקת חרב ביאר: שפס  
שפל השפס פלס פו • שצטע: (ר"ס יח)

כפמישי מופרין • אם חל השפס  
באז כערב שנת מוצרין לכנס  
במחוי • וכשחל ט' באב בד' בשנת  
לא אינטרין לחימני דמחריין כדלמריין  
בגמרא לא שט אלף לפיו ט' :

שני פשילין • כשזר זוגים או כשר  
ובינים שטלו או דג וכינה שפלו  
כדלמר בפרק ערבי פסחים (דף  
קיד): ישנס • בגמרא מפרס:  
כפיים פפסס • על פניה ולא יישן  
עליה: שפולין • שטולן שאלות זו  
מזו אפילו עשירות כני שלא לבייש

טו: פפונין פכילס • קודם שלשסו  
לפי שאין כל אחת בקיחה בחכרתה  
שחא נדה היחה: ופולוס • כמו לחול  
במחולות (שפס"ס כח): כפלך שלפס •  
כמלך שהשטס שט: פלו • כנסת  
שראל: זס פסן פופס • יוס הכשרים  
שפוטנו צו לוחם האלרוטה: ג' כל  
זמן שפספליין • רהיט שחרית ומנחה  
וגעילה: (ה) יש פסן ארבעס פפמים

הגרות

**מנחה** ונעילה דכל יומא שמיז צה שזרות גזרו רבנן • אפילו  
ביומא דתענית דליז צה שזרות וקפוי דהבא משמע  
דבמנחה שיכא שזרות ובפיק דשבת (דף י. טס) קאמר כהניא  
דבמנחה לא שיכא שזרות וי"ל דהא דקאמר הכס דבמנחה לא שיכא  
שזרות ר"ל לגבי ערבית שזרות  
דמנחה לאו כלום (לגבי שבת) דיומר  
שכיח שזרות בערבית (יומר) מבמנחה  
אבל לעולם במנחה שייך שזרות  
לגבי שחרית ומוסף:

**ומאן** דלמר נהגו לזרוי נמי לא  
מזריין • פירשנו כפ"ק  
דרחש השנה (דף טו: ד"ה וי):  
**והאידנא** נהגו עלמא דפרסי  
כהגו ידויה במנחה

(ז) סמוך לשקיעת החמה • ולכך  
לא נהגו העם לומר נשיאח כפ"ס  
במנחה ביום הכשרים לפי שמתפללין  
מנחה בעוד היום גדול אבל במנחה  
בשאר תעניות יש נשיאח כפ"ס  
אבל מכל מקום נעילה ביום  
הכשרים יש נשיאח כפ"ס:

**שארין** \*שלא לבייש את מי שאין לו (ז) כל הבלים מעוניין מביולה ובנות  
ירושלים יוצאות וחלות בכרמים ומה היו אמרות בחרד שא נא עניך וראה  
מה אתה בורר לך אל תתן עניך בנוי חן עניך במשפחה °שקר חתן והבל  
היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר °חננו לה מפרי ידיו והללוה בשערים  
מעשיה וכן הוא אומר °צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה  
שעטרה לו אמו ביום חתונה וביום שמחת לבו °ביום חתונה זה מתן תורה  
וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו: ג' בשלישה

ח א מיי פ"ס מלכות  
תענית כנסו ו סג  
עשין ד"ס נ טו"ס  
אינן ס"י מקא ספ"ק ח:

ר"ח מ"ו  
מ נ מיי"ט סג  
טו"ס"ט א"ח סג  
ט"ק נ:

ו ג מיי"ט סג  
סג סג טו"ס"ט א"ח  
ס"מ תקני ספ"ק ח:  
י א ד ה מ"ו י"ד מ"ל  
חלל כנסו ח כ  
מג עשין כ טו"ס"ט א"ח  
ס"מ קס ספ"ק ח:

סמורין טו:  
יב ו מיי"ט סג  
כנסו ד סג סג  
טו"ס"ט א"ח ס"מ קמ  
ספ"ק ח:

**רבינו תנאל**  
ואקשניו ובי תענית  
אית בור טוסק ותריצו  
לה ת כ י ב' מ' פרקים  
כה נ י י י נטאון יא  
כפיהם כל שפתינו  
יש סח ר' שפס  
כיום כשדרת כשפס  
ובמנחה ובנעילה ואלו  
חן חן פרקים תעניות  
ומעטות ויורה י'  
ויסרס פתני' ר' באר  
היא דלא מסבחה לה

## מדרש אחרי מות פרו' כ סי' י רבה

## מדרש אחרי מות פרו' כ סי' יא רבה

למיתה משל למלך שהיה משיא בתו ונמצא פשוט כינה  
דבר של שמצה אמר המלך אם הורגו אני עכשו אני  
מערבב שמחת בתי אלא למחר שמחתי באה והוא טב  
בשמחתי ולא בשמחת בתי כך אמר הקדוש פרוף הוא אם  
אני הורגו עכשו תריני מערבב שמחת בתי למחר שמחתי  
באה בתי זו התורה הדין הוא דבתיב (שיר ג. יא) 'ביום  
חתונתו וביום שמחת לבו' 'ביום חתונתו זה הר סיני  
'ביום שמחת לבו' זה אהל מועד.

יא. (במדבר ג. ד) 'ובנים לא היו להם' רבי ועקב פר  
אבין בשם רבי אבין בשם רבי אהא אמר אלו היו להם  
בנים היו קודמין לאלעזר ולאיתמר התנינן תמן כל הקודם

ועוד מן הדא (שם ג. ד) 'וימת נדב ואביהוא לפני ה'  
וכי לפני ה' מתו אלא מלמד שהיה קשה לפני הקדוש  
ברוך הוא בשעה שבניהם של צדיקים מתים פתייהם רבי  
יודן דיפו בעא מנה רבי פינהס בר רבי קמא בשם רבי  
סימון הקא את אמר (ויקרא י. כ: במדבר ג. ד) 'לפני ה'  
'לפני ה' שתי פעמים ולהלן הוא אומר (דהיי"א כה. כ)  
'לפני אהרן אביהם' פעם אהת אלא מלמד שהיה קשה  
לפני הקדוש ברוך הוא בפלים מאביהן.

(שם שם. שם) 'במדבר סיני' אמר רבי מאיר וכי במדבר  
סיני מתו אלא מלמד שמהר סיני נטלו אפופסים שלקים

וַיִּשָׁב מִשָּׁה אֶת דְּבַר הַעָם אֲלֵיהֶם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מִשְׁחֵה דָגָה אֲנֹכִי  
 כִּי אֵלַי בָּעַבְדְּ הַעַזְוֹן בְּעֵבֶר יִשְׁמַע הַעָם בְּדַבְרֵי עַמְרֹן: וַיִּסְיֶבֶךְ וַיֹּאמְרוּ  
 לַעֲוֹלָם: וַיַּגֵּד מִשָּׁה אֶת דְּבַר הַעָם אֲלֵיהֶם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מִשְׁחֵה לֶךְ  
 אֶל הַעָם וְקַדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמַלְתְּם: וְהָיוּ נֹכְחִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי  
 כִּי יָבִיחַ הַשֶּׁלֶשִׁי יוֹדֵד יְהוָה לְעֵינָיו כְּלִי הַעָם עַל הָרֹם: וְהַגְבַּלְתָּ אֹתוֹ  
 הַעָם סָבִיב לְאֹמֶר הַשְּׂמֵרוֹ לְקַם עֲלוֹת בְּהָרֹם וַיַּגֵּעַ בְּקַצְהוּ פְלִי הַגִּזְעַ בְּרֹד  
 מוֹת יוֹמָתוֹ: לֹא יִתְגַּע בּוֹ יָד בִּיִּסְקוֹל יִסְקַל אוֹרֶיְהָ יוֹרָה אִם בְּהַמָּה אִם  
 אִישׁ לֹא יִחִיהַ בְּמִשְׁךְ הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָרֹם: וַיִּרְדּוּ מִשְׁחֵה מִן הָרֹם אֶל הַעָם  
 וַיִּקְרָשׁ אֶת הַעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמַלְתְּם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַעָם הָיוּ נֹכְחִים לַשְּׁלִישִׁת  
 יָמִים אֲלֵי תַגְשׁוֹ אֲלֵי אִשָּׁה: וַיְדַבֵּר יְהוָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהָרֹם הַבְּקָר וַיְהִי קֶלֶה  
 וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עָלֵי הָרֹם וְקָל שֶׁפָר חוֹק מֵאֵר וַיִּתְרַד כְּלִי הַעָם אֲשֶׁר  
 בַּמָּחָה: וַיּוֹצֵא מִשְׁחֵה אֶת הַעָם לְקִרְאָה הַאֱלֹהִים מִן בְּרַחֲמָהּ וַיִּתְנַצְבוּ  
 בְּתַחְתֵּית הָרֹם וְהָרֹם סִינַי עָשִׂי פְלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְדּוּ עֲלָיו יוֹרָה כֹּאשׁ וַיַּעֲלֵ  
 עֲשָׂנוּ כְּעֵשֶׂן הַכֹּבֶשֶׂן וַיִּתְרַד כְּלִי הָרֹם מֵאֵר: וַיְהִי קוֹל הַשֶּׁפָר חוֹלֵךְ וְחוֹק  
 מֵאֵר מִשָּׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: וַיִּתְרַד יוֹרָה עַל הָרֹם סִינַי אֲלֵי רֹאשׁ  
 הָרֹם וַיִּקְרָא יְהוָה לְמִשְׁחֵה אֲלֵי רֹאשׁ הָרֹם וַיַּעֲלֵ מִשָּׁה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי

אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת פח. רבי תנאי

לרפ"ה ה' חריש עבד, ולא היו בין פסח לדשחוק לפסח והאמרו  
 אלא כי ירש ומלך ולשחוק נט"ו: בשני עשר פסח, ושעת ואמרו  
 מהו לי ירד והגיד: בני עשרה ושמת הגולה רדו והגיד: עד  
 ירד, להסרס: ושוב לא עלה עד קבלת הדברות שעלו טלס:  
 יפארו שלא עלה פהיו ירד, דלמחר  
 כד ירד ולא אמרו עלה ירד אלא  
 למען כד עלה ירד וכו' לא עלה:  
 ובחפשיי בנה מנחה, כדמתי רבן  
 חזק מנח התי: כתי יא פסח  
 חודש, לא היה לו פסח שקבלו  
 סוף יחד אם הדברות: עליה רב  
 חסדא, לפני רב הקדוש לפי שר  
 הקדוש יושב והדרן טוה קלמך  
 עליה דדומה כמו שהעמד למעלה  
 מן היסוד: אוריא ח'יתאי, חורה  
 נחילס ומחוס: יעם ח'יתאי,  
 כהניס לים וספלוס: פ"י ר'  
 ח'יתאי, משה חלחול לנטן מרס  
 לחן ומשה: מרס ח'יתאי, למרס:  
 ח'יתאי הדי, חמס הכר מחס:  
 נניית קונס שמילין כה שני:  
 חודס רבד, שלס ח'יתים לרן למח  
 לא קיימס מה שקבלתם עליס י'  
 להס חסונה שקבלתם נלוס: בידי  
 אשורוש, מהנהגה הנס שנססה  
 להס: דין, טויה, חתילה, קרס  
 שלמדו חרול עשה ושמת: ייאה,  
 שח לא יקבלת חסור העלס למח  
 ונהו חריל: י'פסח, שקבלת:  
 י'פ חריל, מח שלס דמתי ר'  
 חוס נמו חססה נחלסית: פלד  
 שחונה נה, השס משמע השס

לרבנן ח' חסרם עבד חיש רחמיא כסדר  
 עולם ניסן שבו יצאו ישראל מצרים  
 בארבעה עשר שרבו פסחודן בחמשה עשר  
 יצאו ואותו היום עיש היה ומדרש ירחא  
 הניסן ערב שבת ריש ירחא דאיר חד כשבא  
 וסינן בתרי כשבא קשיא לר' יוסי אמר לך  
 ר' יוסי הא בני רבנן היא חיש רבי יוסי אומר  
 בשני עלה משה ירד בשלישי עלה ירד  
 בדר ירד ושוב לא עלה ומאחר שלא עלה  
 מהינן ירד אלא ברכיעי עלה ירד, בחמישי  
 בנה מנחם והקרב עליו קרבן בששי לא היה  
 לו פסח מאי לאו משום חודה, לא משום  
 טויה שבת ריש הרוח גילגל: עליה דרב  
 חסדא ברך רחמנא רוב אוריא ח'יתאי  
 לעם ח'יתאי על די ח'יתאי בניס ח'יתאי  
 בירחא ח'יתאי כמאן טרבנן: וייתנבו  
 בתחתית הר' א"ר אבוימי בר חמא בר  
 חסא מלכר שכפה הקביה עליהם את הרר  
 בניית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה  
 מוטב ואם לאו שם תראו קבורתכם ארץ אחא  
 בר עקב מסאן מדעא רבה לאורייתא אמר  
 רבא (ו) אעפ"י הדור קבלה בימי אחשוורוש  
 רחביב: קיטו וקבלו היהודים (קיימו מה  
 שקיבלו כבר "אמר חזקיה מאי רחביב

כפה בלחן רבי בניית, ולמ"ס שכבר הקדמו נעשה להשמע שח  
 יהו חמסס כחילו האס הגדולה "שילאס נשמחן והא דלמך  
 כמ"ק דמס' פ"ו (ף ו) ג' טלס כפית עלמו הר טביגים דמשמע דלס  
 היה טכס פליסן לא היה לכן חסונה והכא אמר דמדעא רבה  
 לאורייתא הייט על מה שלא קבלה  
 אכל מה שלא קיימוה ליכא חסונה:  
 מודעא רבה לאורייתא, והא  
 דלמך נדרים (ף ו) ט'  
 שרה משה נחם פס ישראל על  
 החורה והמנוח והסרסס על כך  
 ונפי' אל זלמרחן (ססה ט) (ג) שקבל  
 אל כל החורה כהר נדרים וכהר  
 עיגל אורית דפ"ס הדיבור היה והפי  
 ככנל כחם אכל נימי לאשורוש  
 קבלו מדעסם מהנהגם הנס ומה שמרס  
 עתהן נחם יוסטס לעבוד אל ה'  
 חסם לא קבלו אלא שלא לפחד פ"ו  
 דבמתי (יהסס ד) חלילה לו מפני  
 אל ה' וכן משמע טויה עינאל:  
 אמר ר' יא חר קבילי טיבי  
 אהשורוש, קיימה לר'י  
 דבמנייה (ף ו) ג' נבי חסר נוח  
 הקדש נלמרה אמר רב יהודה אמר  
 שמואל א' הוא חסם הי"א להו דדי  
 עדיסם מדידהו קיימו וקבלו היהודים  
 קיימו למעלה מה שקבלו למטה ואמר  
 רבא טויהו חסם להו סירכא לני  
 כשמאל דליה ליה סירכא והסמל  
 דשמאל נמי חסם ליה פירעא דנפא  
 טיבי מתיק הלי קרל לדרכה אמרתי  
 ונפי"ק דמנייה (ף ו) ג' נבי חסר  
 נדרים פורחין נלרי קלמך סלשו

gave our Torah of thirds<sup>120</sup>: to a people of thirds<sup>121</sup> - על ידי ח'יתאי - through a person born third to his mother<sup>122</sup> - on the third day of abstinence<sup>123</sup>: פ'רתא ח'יתאי - during the third month of the year<sup>124</sup>:  
 The Gemara comments:  
 It accords with the Rabbis<sup>125</sup> - With whom does this teaching accord? - It accords with the Rabbis.<sup>126</sup>

teaches that the Holy One, Blessed is He, covered them with the mountain as though it were an upturned vat.<sup>125</sup> And he said to them: - אם אתם מקבלים התורה מוטב - If you accept the Torah, fine. - ואם לאו שם תראו קבורתכם - But if not, your burial will be there!<sup>126</sup>  
 The Gemara comments on the previous teaching:  
 Rav Acha bar Yaakov said: מקאן - From here stem strong grounds for a notification of coercion regarding acceptance of the Torah.<sup>127</sup>

The Gemara records a series of Aggadic teachings about Israel's experience at Sinai:  
 Scripture states:<sup>128</sup> they stood at the foot of (literally: in the bottom of) the mountain. אמר רבי - אבדמי בר חמא בר חסא - This - מלמד שקשה הקדוש ברוך הוא עליהם את התורה בניית

The Gemara concludes:  
 Rava<sup>129</sup> said: אמר רבא - Nevertheless, they accepted (the Torah) again in the days of Achashverosh.<sup>130</sup> - רחביב - as it is written:

36

THE WILDERNESS. Her [Israel's] ascent was from the wilderness, her departure, her death was from the wilderness, as it says, *In this wilderness they shall be consumed, and there shall they die* (Num. xiv, 35). LEANING (MITHRAPKETH) UPON HER BELOVED. R. Johanan said: This means that she leaves certain sections (*pirke*) of the Torah and certain sections on royalty for the time to come. UNDER THE APPLE TREE I AWAKENED THEE. Paltin, a man of Rome, said in a discourse: The mountain of Sinai was uprooted and stood in the height of heaven, and Israel were placed under it, as it says, And ye came near and stood under the mountain (Deut. iv, 11). Another explanation: UNDER THE APPLE TREE I AWAKENED THEE: this refers to Sinai. Why is it compared to an apple tree? Because just as an apple tree produces its fruit in Sivan, so the Torah was given in Sivan. Another explanation: UNDER THE APPLE TREE I AWAKENED THEE. Why not a nut tree or any other tree? Because it is the way of any other tree to produce its leaves before its fruit, but the apple tree produces its fruit first and afterwards its leaves. So Israel placed doing before hearing, as it says, *We will do, and we will hear* (Ex. xxiv, 7).<sup>2</sup> Said the Holy One, blessed be He: "If you accept My law, well and good; but if not, I will press this mountain down upon you and crush you."<sup>4</sup> THERE THY MOTHER WAS IN TRAVAIL WITH THEE. Was it there that she was in travail? R. Berekiah said: It is the same as when a man

א. והו' מי ואח' עליה מן המדבר' עליה מהמדבר סלוקה מן המדבר מיתה מן המדבר היא מה דאת אמר ובמדר י. לה' 'המדבר הזה ותמו ושם ומתי' מתרפקת על הורה' אמר רבי יוחנן שהיא מנתת פרקי תורה ופרקי מלכות לעתיד לבוא פתח התפוח עורתיך דרש פלטיון איש רומי ואמר נתלש הר סיני ונצב בשמי קרום והיו ישראל נחונים תחתיו שנאמר ויכרת ה' יא' ותקרבון ותעמדון תחת ההר. דבר אחר פתח התפוח עורתיך זה סיני ולמה נמשל בתפוח אלא מה תפוח זה עושה פרות בחדש סיון כך התורה נתנה בסיון. דבר אחר פתח התפוח עורתיך למה לא כאגוז ואילן אחר אלא כל אילן דרבו מוציא עליו תחלה ואחר כך פרוחו ותפוח זה מוציא פרוחו ואחר כך מוציא עליו כך הקדימו ישראל עשיה לשמיעה שנאמר ושמו כו. ו עשיה ונשמע' אמר הקדוש ברוך הוא אם אתם מקבלים עליכם תורתנו מוטב ואם לאו תריני פוש עלים ההר הזה והורג אתכם עשה חבלתך אסוף וזי עשה חבלה אמר רבי ברכיה לאחד שהלך במקום סקנה ונצל סנע ביה חכיה

CHAPTER V  
(Ex. 20.2)

YET, OTHER IMAGE  
Mekhilta de-Rabi Yishmael  
ed. Lauterbach, pp. 229-31

*I Am the Lord Thy God.* Why were the Ten Commandments not said at the beginning of the Torah? They give a parable. To what may this be compared? To the following: A king who entered a province said to the people: May I be your king? But the people said to him: Have you done anything good for us that you should rule over us? What did he do then? He built the city wall for them, he brought in the water supply for them, and he fought their battles. Then when he said to them: May I be your king? They said to him: Yes, yes. Likewise, God. He brought the Israelites out of Egypt, divided the sea for them, sent down the manna for them, brought up the well for them, brought the quails for them. He fought for them the battle with Amalek. Then He said to them: I am to be your king. And they said to Him: Yes, yes. Rabbi says: This proclaims the excellence of Israel. For when they all stood before mount Sinai to receive the Torah they all made up their mind alike to accept the reign of God joyfully. Furthermore, they pledged themselves for one another. And it was not only concerning overt acts that God, revealing Himself to them, wished to make His covenant with them but also concerning secret acts, as it is said: "The secret things belong to the Lord our God and the things that are revealed," etc. (Deut. 29.28). But they said to Him: Concerning overt acts we are ready to make a covenant with Thee, but we will not make a covenant with Thee in regard to secret acts lest one of us commit a sin secretly and the entire community be held responsible for it.

*I Am the Lord Thy God.* Why is this said? For this reason. At the sea He appeared to them as a mighty hero doing battle, as it is said: "The Lord is a man of war" (Ex. 15.3). At Sinai He appeared to them as an old man full of mercy. It is said: "And they saw the God of Israel," etc. (Ex. 24.10). And of the time after they had been redeemed what does it say? "And the like of the very heaven for clearness." (ibid.) Again it says: "I beheld till thrones were placed" (Dan. 7.9). And it also says: "A fiery stream issued and came

פרשה ה' יסמח כו' ב"ו

אנכי יי אלהיך מפני מה לא נאמרו עשרת הרברות מחלת התורה? משלו משל למה הרבר דומה לסלך שבכנס לסדינה אמר להם אמלוך עליכם אמרו לו כלום עשית לנו טובה שחמלוך עלינו? ועשה בנה להם את החומה הכניס להם את המים ועשה להם מלחמות אמר להם אמלוך עליכם אמרו לו הן והן/כך המקום הוציא את ישראל מסצרים קרע להם את הים הוריד להם את הסן העלה להם את הבאר הגיו להם את השליו עשה להם מלחמת עמלק אמר להם אמלוך עליכם אמרו לו הן והן/כך אמר להודיע שבחן של ישראל שכשעמדו כולן לפני הר סיני לקבל את התורה השוו כלם לב אחד לקבל מלכות אלהים כשמה ולא עוד אלא שהיו משכנין זה על זה ולא על הגליות בלבד נגלה הקביה עליהם לכרות עמהם ברית אלא אף על הסתרים שנאמר הגסרות ליי אלהינו והגליות ונו' אמרו לו על הגלויים אנו כורתין עמך ברית ואין אנו כורתין עמך ברית על הסתרים שלא יהא אחד מסנו חוטא בסתר ויהא הצבור מחסכון. אנכי יי אלהיך למה נאמר לפי שנגלה על הים כנבור עושה מלחמות שנאמר יי איש מלחמה ונגלה על הר סיני כוכן מלא רחמים שנאמר ויראו את אלהי ישראל ונו' וכשנאלו מה הוא אמר וכעצם השמים לטהר ואוסר חוה היות ער די

37

33.2). Do not read it thus, but read: "The Lord came to Sinai," to give the Torah to Israel. I, however, do not interpret it thus, but: "The Lord came from Sinai," to receive Israel as a bridegroom comes forth to meet the bride.

*And They Stood.* They were huddled together. This teaches that they were afraid of the winds, of the earthquakes, of the thunders and lightnings that came on.

*Below the Mount.* Scripture indicates that the mount was pulled up from its place and the people came near and stood under it, as it is said: "And ye came near and stood under the mountain" (Deut. 4.11). Of them it is declared in the traditional sacred writings: "Oh my dove that art in the clefts of the rock," etc. (Cant. 2.14). "Let me see thy countenance," that is, the twelve pillars erected for the twelve tribes of Israel; "let me hear thy voice" (ibid.), that is, when responding to the Ten Commandments:

תקרא כן אלא יי לסיני בא ליתן תורה לישראל ואני  
איני אומר כן אלא יי מסיני בא לקבל את ישראל  
כחחן זה שהוא יוצא לקראת כלה.

ויתיצבו ויצטפו מלמד שהיו מחיראין מפני  
הויקין ומפני הזועות מפני הרעסים ומפני הברקים  
הבאים.

בתחתית ההר מלמד שנתלש ההר מסקומו  
וקרבו ועמדו תחתיו שנאמר ותקרבון ותעמדון  
תחת ההר עליהם מפורש בקבלה יונחי בחנוי הסלע  
ונ' הראיני את מראיך אלו שמים עשרה מצבה

כתובים

שיר השירים ב' יג

ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי ופתי ולכי לך: כִּי־הִגַּה הַסֶּהַר עִבְרָה  
הַגֶּשֶׁם חִלַּף הַלֶּךְ לוֹ: הַנְּצַנִּים נִרְאוּ בְּאַרְץ עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ וקול  
הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: הַתְּאֵנָה חֲנֻטָה פְּגִיחַ וְהַגִּפְנִים ו סִמְרָה נִרְאוּ  
בְּיָמֵי קוֹמִי לְכִי [לך] רַעֲיָתִי וּלְכִי לָךְ: יוֹנְתִי  
בַּחֲגִי הַסֶּלַע בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרָה הִרְאִינִי אֶת־מְרְאִיךְ הַשְּׂמִיעֵנִי אֶת־  
קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרַב וּמְרְאִיךָ נְאוּהָ: אֶחְוֶה לָנוּ שְׁעָלִים  
שְׁעָלִים קְטָנִים מְחֻבְּלִים בְּרִמְמִים וּבְרִמְמֵי סִמְרָה: דוּדִי לִי נֶאֱנִי לוֹ  
הַרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים: עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָבִב דְּמַחֲלֶךְ דוּדִי  
לְצִבּוֹ אוֹ לְעַפְרֵי הָאֵילִים עַל־הָרֵי בְּתָר: עַל־מִשְׁכְּבִי  
בְּלִילוֹת בְּקִשְׁתִּי אֶת שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי בְּקִשְׁתִּי וְלֹא מִצְאָתִי: אֶקוּמָה  
נָא וְאֶסּוּבְּךָ בְּעִיר בְּשׁוּקִים וּבְרַחֲבוֹת אֶבְקֶשֶׁה אֶת שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי  
בְּקִשְׁתִּי וְלֹא מִצְאָתִי: מִצְאוֹנֵי הַשְּׂמֵרִים הַסְּבָכִים בְּעִיר אֶת שְׂאֵהְבָה  
נִפְשִׁי רֵאִיתָם: כִּמְעַט שְׁעִבְרָתִי מֵהֶם עַד שֶׁמִּצְאָתִי אֶת שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי

and they stood under the mountain. <sup>1</sup>Mount Sinai was smoking in its entirety because Hashem had descended upon it in the fire, the smoke ascended like the smoke of the furnace, and the entire mountain shuddered exceedingly.

ויתיצבו בתחתית ההר ויהי סיני  
עשן ככלו מפני אשר ירד עליו  
יהוה באש ויצל עשני כעשן  
הכבשן ויחרד כל ההר מאד.

איוולת

ואתעקרו בשפולי טורא -- וישא רסיני תן בלהמו קרם דאתגלי עלוהי  
י' באשתא יסליק הננה בתנא דאתנא ונע כל טורא לטרא

באש לכן תרעמו תן כולה ילא תננס תנול, וכל ענין  
במקרא נקודים קמן, מפני שהם סס דברי הכבשן, של סוף,  
יול בכבשן ים ילא יתה, תלמוד זומר טועה בלש עד לז  
המיוס וכדום חילול, ומה תלמוד זומר בכבשן, לשנר את האתן  
זה סוף יסילה לשמוע, עתן לכרית סימן הניכר להם.

בחתן היול נקראת כלה, ויה גלימה ה' המיוס כל ירעום  
לנוס ויל גלימה נסוי בה ומכונתו בתחתית ההר, לפי  
פשוטו כרגלו ההר, ומהבן, בתנא דהר התקינו וסס וינפה  
עליהם כנינית וסכח פתח יוחו עשן כלה, תן עשן זה סס  
דברי דברי נקוד הש"י פתח, חלל נסוי פטע כמו חמה פתח

היא דף ז ע"ב במקלות נטו אלהים' וכו'. בין לפי דרשת נרכת חתנים וכו' לפי דרש דאפי' עונדים כו' משמע להו דאיידי בענין שמחה ומקום שירה דכתיב לפיל מיניה קדמ שרים אחר נוגנים וכו' ונפרק בשם תפוצה שרלו הטובים מתוך הכרם באספקלריא התאירה וכו' בחיזושיט: אי ס"ד למדע לא סגיא ללא עשרה אין לפרסומי טו'. ואע"פ כן לא קיבל הגאון רק דרשא דסגרי ללא התירה נטו אלא משום תנאי יבוס כמזואר בלורך בחיזושיט פרק הטבל פ"ט: פירוש ברכת אירוסין אקב"ו על העניות כו'. נמקנה ע"פ מ"ש קדושים תהיו כל מקום שאתם מולא גדר עבודה אתם מולא קדושה כו' וזה שאמר אקב"ו על העניות אפי' היא פטייה ומגדר עניות אסר לנו גם הארוכות שאין עריות כמ"ש כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כגדה ולא סמיר לנו אלא הנשואות לנו שאין עבודה וזה דוקא ע"י טופה וקדושים שכבר ומסיים בה דגבל זה מקדש עמו כו' נגדר הטובה ח"כ שיש לפרש דמסיים בה הכי ס"פ מ"ש נכמה דוכתין דמיון ישראל לגבי הקב"ה כאשר לבעלה וז"ש דהוא מקדש לו ג"כ עמו ישראל בדוגמא זו בקדושים פשיח נחיתה המורה כמ"ש אל תקרי מושפה אלא מאורסה ונחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמטו וכמו שדרשו ביום חתונתו זה מתן טובה וזיוס שמחת לנו זה יום שמתחנך המשכן ודו"ק:

דברך האלה  
האבות קיימים  
יו"ט

מדרש עקב רבה

לרשתה' אתה עבר היום' אני איני עובר שמא יבינו ויפקשו עליו רחמים ולא היו מבינין בין שלא הבינו אמר אני מצוה אלא בשביל עצמכם שתהיו והירין בכבוד אביכם שבשמים מנין שנאמר (שם ו. יג) 'את ה' אלהיך תירא וגו' אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה היו המל מתאוין לארץ ישראל ועל ידי עונות גליתן ממנה אכל לעתיד לבוא שאין להם לא חטא ולא עון אני אשע אתכם בחובה נטיעת שלחה מנין שנאמר (עמוס ט. טו) 'ונטעתי על אדמתם ולא יתשו עוד מעל אדמתם'.

יב. (י. א) בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לה - תלכה אדם מישראל שקדש אשה מי צריך לתן שכר קדושין כך שנו חכמים אין בותבין שטרי ארוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן שכר וממי למדנו מהקדוש ברוך הוא בשעה שקדש לישראל פסיני דכתיב (שמות יט. י) 'ויאמר ה' אל משה לה אל העם וקדשתם היום ומחר ומי כתב השטר הזה משה מנין שנאמר (דברים לא. ט) 'ויכתב משה את התורה (השירה) הזאת' ומה שכר נתן לו הקדוש ברוך הוא זיו הפנים דכתיב (שמות לז. כט) 'ומשה לא ידע כי קרן עור פניו' אימתי (שם שם. שם) 'בדברו אתו' אמר ריש לקיש בשעה שכתב את התורה נטל משה זיו הפנים ביצד אמר ריש לקיש התורה שנכתבה למשה עורה של אש לכנה וכתובה באש שחורה וחתומה באש ומלפפת באש ועם

די ולפיכך חתמן בה נברכה אע"ג דברכה קנדה הוא פירי דהוה אקדושה שחתמן בה משום וארובה היא קצת אף שאין בה אלא ענין אחד כמו כן בברכה זו אף שאין בה אלא ענין אחד מ"ם כיון שארובה היא קצת לכן חתמן בה והיא נפי נחנה בלשון קדושה כמו קדושה של שבת וירם וכמו שבקדוש נטרו בו שני דברים מעשה בראשית וציאות מצרים ונחשבת ארובה כמו כן ברכה זו שיש בה קדושת כול ישראל וקדושת היות זה נחשבת כארובה ופירוש דמקדש עמו ישראל ע"י חילק הוא ניב כמ"ש ויא הוה החפה והקדושין של כלל ישראל שנחקשו להקב"ה בשעת מתן תורה דהחפה הוא הר סיני שכמה עליו את הר בניית ועמדו תחת ההר כחת החפה והקדושין הוא מתן תורה ונענין ואסת הוא כי פאו נחקשו גם יום הזה בא בקדושה ושיך לברכת אירוסין של יום הזה ולפי א"ש שהקרימו החפה ונפית הר זה קדם מתן תורה כמפורש בתורתו



אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת כו :

סדרת  
הש"ס

לב א ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט  
שם ט"ז :  
לב ב ט"ז ט"ח ט"ט  
לב ג ט"ז ט"ח ט"ט

שפרו ורבו . דכל אחד נתעברה אחת וזכר במלת שפרו נס לאהליכם  
ולא ידענה הכא רחמא : כפני מיפני לים . דוחיא דקאבג דלא  
קדיב כעלגים : ארז פפך אפליך גס פלג . האן רחמ' גלוח נס  
רטיחא הוא : יאפר ס' . אחת אמור היפכה וכן אלו טולין :

תבלין שנים ושלושה שנים וכן מן אחד . פירש רש"י כמו פלג  
ארוך פלגל לכן פלגל שחור ולפי' הא דקאמי כסופא  
ר"ש דאמר ב' שנים ממין אחד או שני מינין משם אחד הן מלטרפין  
משכחת לה שני מינין משם אחד כפין שמינין לקמן (ד' ג) פיר  
גווי האלא אכל תימה וזי כשכיל  
ש"ס להס סס אחד יס לכן להטרף

שפרו ורבו עליה ישראל מדבר סיני שידחה  
שנאה לעכורם עליו ומה שבו חרב  
שבו ופליגא דר' אבהו דא"ד אבהו דר סיני  
שבו ולמה נקרא הר חורב שידחה חרבה  
לעכורים עליו : כעין שקישרין לשון  
שר והורית וכו' : כשנים כשני מיבעי ליה  
א"ד יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם  
יהיו המאנים בשנים הללו שפחדות ובאות  
מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלא ילבינו :

ש"ס להס סס אחד יס לכן להטרף  
יחד מה משעל הסס לגרום הארוך  
כיון שסס שני מינין ואין פעמס כסוה  
ומפרש ר"ה דג' טעמי אומר כגון  
של ערלה או של כלל הכרם ושל  
אשירה ושל שיר הגדה קרי ג' שנים  
כדלמחרין שלא הסס המביאו לדי  
מטת מביאו לדי השלטים וכפרק  
המקבל (כ"ח ק"ה) שגזר בכל השנים  
כלל וכן משמע כדריא בירושלמי בריש  
פי"ב ומכחה ערלה דקאמי הגרומה  
וארומת מעשר ותרום (ה) של דמאי  
והתלה והכטרפין עליון באחד ומאה  
ומלטרפין זה פס זה וקאמר פלה  
במרח לרבי שמעון נלרבה אפי'  
דלמז ר"ש אין שני שנים מלטרפין  
הא מודה שסולס סס תרומה :

אמר רבי עקיבא ומה שבו חרב  
שבו ולמה נקרא הר חורב שידחה חרבה  
לעכורים עליו : כעין שקישרין לשון  
שר והורית וכו' : כשנים כשני מיבעי ליה  
א"ד יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם  
יהיו המאנים בשנים הללו שפחדות ובאות  
מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלא ילבינו :

אמר רבי עקיבא ומה שבו חרב  
שבו ולמה נקרא הר חורב שידחה חרבה  
לעכורים עליו : כעין שקישרין לשון  
שר והורית וכו' : כשנים כשני מיבעי ליה  
א"ד יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם  
יהיו המאנים בשנים הללו שפחדות ובאות  
מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלא ילבינו :

לעולם כשחשבה דין בעבורן על  
דברין : קראם לכן בני צבורי ישראל .  
שהיה גבי לפיך סקן עמידן למר  
לפיך כסמי נעשה ומשמע לקבל טולך  
מחאבה כנינים : ול פשרין דלא  
פנפס לכו . סקן מליט בחדר המדבר  
שלא ענש הקב"ה אלא מנ' שנה  
ומעלה דמכזיב (ממדכו י"ז) במדבר  
היה יפלו פצריס וגו' מתן כ' שנה  
ומעלה חקר הליטוס עלי : פי אפס  
הכגד יצחק אמרו והוא אחד  
להס הרלו כגד הקב"ה שהוא אפיכס:  
כשלאפוס של כריו . כדך כל הגולס  
שאר פ"פ גורס גטת יוד לטס :  
כפגלי ארס . כשכיל חזנת הארס  
משכחיס למחרס כחכוליס ולא  
כאדס הככיל ומחיסע לנהמס לחרס  
מעלס מעל טלרס כלווחין וכמקלטס :  
ואס פליז אכיל . הידי לנס כח  
להכיל אס עטרת הפך :  
כרנני' גינס קלס . ככר מטרס'  
קס כילס כרעולס קסיל  
קלס לכסל ולא כשיסוד כל כילה שיפכו  
אלס כרעורס מביכס קלה : ופולרפיו .  
כל מיני כחלן זה פס זה : קליסי  
הגולה פ"פ בקליפה כעון  
לחין : פפיס . קרו' : פולס .  
אורנלס : פי פכפס . כרלס הכככס  
שעשאה בקליפה טון מטע כד :  
גפר . מין ארמס שקרין יפיריא :  
קפוליס ואפסל . כמרח חמרס לה :  
פס ככפס . על דס כרס שאלס  
הכמין מעבירין על הכסס של דס  
כרס ככגד לכומו : קרן' פפס .  
הוא דקולתוס מרוסס לח חז למח'  
אלס להסקה : פפס דקליקילס . סן על  
מחחס : ורפיפסו . אמכני' דקמי  
הכלין מלטרפין שני מינין לכשיסוד :  
ב' ו' שפוס . פלפל לכן שחור וחרוך  
או אפס מן ג' מינין וסס (קס אחד)  
של איסור אסור אס סיכט כסן אס  
הקדרס : ומלטרפין . להככלס אס וכן  
ככל אחד כרי לפכל ומלטרפין וסיכטל :  
ואפר פוקוס . הא דקמי מלטרפין :  
כמי

ר"י פ"פ ד"ו פ"ו ר"ה  
פלין וס' וסס פין ח"ה

הנחת רביה  
(ה) חס' ר"ס פלין  
וסי' ופוזתס חכמי  
אחרתס חכמי אל רמח'  
והסלס : (ג) ר"ה ארין  
וסי' חלל וסס ופוזתס :  
(ג) כר' דקס כפול  
והסלס חין מלטרפין כיל  
והסלס וסמח כפול  
(ד) כר' וסס חלל  
כ' אלייט לחמי' קלס :  
(ה) כר' וסס חלל  
וסי' חלל חין מלטרפין  
דסיכטל חרס : (ו) כר'  
והסלס כ' מלטרפין  
דריס כ' חין מלטרפין

עלי היא קריבת נפש קמך פתחו ואמרו (כ) אתה אבינו אמר להם יצחק  
עד שארם מקלסין לי קלס להקב"ה ומתי' לזו יצחק הקב"ה בעיניו

ויעשו להם חגרת אמר ר' אבא בר כהנא חגורה אין כתיב פאן אלא 'חגרת' חגורי חגורות אסטקיון גליון סדינים כשם שעושים לאיש כך עושין לאשה עלצלין כולסין סכנין.

ז. (ה) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן עדות היום אמר ר' תלפזן שמענו שיש הלוח לקול שנאמר וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן והלוח לאש שנאמר (שמות ט. כג) ותהלך אש ארצה אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כתיב פאן אלא 'מתהלך' מקפץ ועולה

עקר שכינה בתחתונים היתה פיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון חטא קין נסתלקה לרקיע השני דור אנוש לשלישי דור המבול לרביעי דור הפלגה לחמישי סדומיים לששי ומצרים בימי אברהם לשביעי וכוונגרון עמדו שכעה צדיקים ואלו הן אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה עמד אברהם והורידה לששי עמד יצחק והורידה מן ששי לחמישי עמד יעקב והורידה מן החמישי לרביעי עמד לוי והורידה מן הרביעי לשלישי עמד קהת והורידה מן השלישי לשני עמד עמרם והורידה

פירוש בראשית פ"ט סי' ו"ז

שפל הורד מנכסיו פאלו מת. לכך נאמר כי-מתו כל-האנשים. אמר לו, לך ואשקמה אל-פרעה. אמר לפניו רבון כל העולמים, שלח נא בנך-תשקח (שם שם יד). בנך אותו האיש שאתה צמיד קשקש. אמר לו, לא אמרת לך, לך ואשקמה אל-ישראל, אלא לך ואשקמה אל-פרעה. ולאותו האיש שאתה אומר, אני שולח קשקש לך. אמר לו, ישראל, שגאמר, הנה אצכי שכם לכם את אלנה. סגביא קמני בוא יום ה' (מלא ג כג). אמר לפניו רבון כל העולמים, מן לי מופת נאות. אמר לו, השקה את-משה ארצה. והשקיד את-משה ארצה, ונצשה נחש שרף. ולמה הרעה הקדוש ברוך הוא למשה קנחש שרף במשה ולא הרעהו דבר אחר. אלא מפני שהקנחש נושף וממית. לבני אדם, כך הו' פרעה נצמו נושקים וממיתים את ישראל. וסור ונצשה קצץ יבש, שגאמר, ויאמר ה' אל-משה

כמה מנגנאות עשיתי לתביאן תחת ידיך אותבים היו זה לזה זה משלח לזה פתבים וזה משלח לזה דורונות והמדרתי אותם אלו על אלו כדי שיבואו ויפלו תחת ידיך.

ויתן לו מעשר מפל. רבי יהודה בר סימון אמר מפת אותה פרקה אכלו שלש יתדות גדולות פעולם אברהם יצחק ויעקב באברהם כתיב (בראשית כד. א) 'וה' ברך את אברהם מפל' בזכות ויתן לו מעשר מפל' ביצחק כתיב (שם כו. לג) 'ואכל מפל' בזכות ויתן לו מעשר מפל' ביצחק כתיב (שם לג. יא) 'כי חפני אלהים וכי יש לי כל' בזכות ויתן לו מעשר מפל' מהיכן וכו' וישראל לברכת פהנים רבי יהודה בר' נחמיה ורפנן בר' יהודה אמר מאברהם (שם טו. ה) 'פה יהיה ורעף' (במדבר ו. כג) 'פה תברכו את בני ישראל' בר' נחמיה אמר 'מיצחק שנאמר (בראשית כב. ה) 'ואני והנער נלכה עד פה' לפיכך אמר המקום 'פה תברכו את בני ישראל' ורפנן אמר מעקב שנאמר (שמות יט. ג) 'פה תאמר לבית יעקב' ופנאדו 'פה תברכו את בני ישראל' רבי אליעזר בר' יוסי בר חנינא רבי אליעזר אמר אימתי אני מגדל את בניך כפוכבים כשאגלה עליהם ככה 'פה תאמר לבית יעקב' בר' יוסי בר חנינא אמר כשאגלה על מנהיגם ככה שנאמר (שם ד. כב) 'פה אמר ה' בני בכרי ישראל'.

שמעון קראוי ותנוני וקריכו ופייטוי.

א. ויח' והנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה' רבי ביבני פשם רבי אלעזר ברבי יוסי פתר קרייה בברכת פהנים 'הנה מטתו' הנה מטתיו ושקטיו היך מה דאת אמר (חבקוק ג. ט) 'שבעות מטות' שלשלמה' של מלך שהשלום שלו 'ששים גברים סביב לה' אלו ששים אותיות שבברכת פהנים 'מגברי ישראל' שהם מגברין את ישראל 'כלם אחזי חדבי' אמר רבי עזריה דבריהם מברכין בגבורה (במדבר ו. כד. כו) 'ברכה ה' יאר ה' ישא ה' 'מלמדי מלחמה' שהם נלחמים בכל מיני אונטיות שיש פעולם 'איש חרבו על ירכו מפחד בלילות' שאפלו אדם רואה פחלומו חרב מחתפת בירכו מה יעשה גלף לבית הפנסת וקרא קריאת שמע ותפלל תפלתו וישמע ברפת פתנים ויענה אחריהם אמן ואין דבר רע מזיקו לפיכך מזהיר את בני אהרן ואומר להם (שם שם. כג) 'פה תברכו את בני ישראל'.

Rabbi Soloveitchik,  
Joseph Lookstein vol.

Synagogue: Institution and Idea

being, when he is dejected and despondent? How does he then experience his solitude? Let us explain.

Man experiences his homelessness as a small being, in the human reality called vulnerability; man is, as just stated, exposed to all the vicissitudes of an environment that at best, is unconcerned and indifferent. This feeling of being vulnerable, of being exposed, is the feeling of homelessness.

Man is an exposed being. He is exposed to disease and he is exposed to death. Of course, the beast is also exposed. The beast of the field is also vulnerable. Yes. However, the beast is not homeless. Even a stray dog is not a homeless dog because a beast knows nothing and does not anticipate anything. Man is aware of himself and his environment and anticipates events; since he has an awareness of time and he looks forward to the future, he is conscious of his vulnerability. We speak quite often of our desire to achieve security, but total security is unattainable, since the very awareness of man is fraught with a feeling of insecurity.

How, then, can we speak of a home for man if the home fails to provide him with security. We read "הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה" מגברי ישראל, כלם אחזי חרב, מלמדי מלחמה, איש חרבו על ירכו מפחד בלילות" (שיר השירים ג, ז-ח). What kind of story does this verse relate? It pictures the hall with the litter, or bed, of Solomon, guarded by threescore mighty men, of the mighty men of Israel; all handle the sword and are expert in war, yet every man has his sword upon his thigh, because of the dread in the night, "מפחד בלילות."

I remember how, as a little boy, I was studying with my *rebbe Shir Ha-shirim*, and when we came across this passage I asked him, "What is 'the dread in the night? What is 'מפחד בלילות'?" He did not answer me.

But the question nevertheless kept bothering my mind. I came home and I asked my mother, "What is 'מפחד בלילות'? What is 'the dread in the night'?" My mother didn't answer me. She told me, "Read *shema*, and go to bed." When she tucked me in, I forgot the dread in the night.

But what is indeed "the dread in the night"? Who is afraid? Who takes so many security measures in order to protect himself against the mysterious dread in the night? King Solomon is afraid. King Solomon is afraid of the dread of night? King Solomon has no mother to tuck him in. If he is afraid, he cannot overcome his fear. He experiences distress.







ל' אהרן  
 אהרן בן אהרן  
 אהרן - אהרן

הקדמתו ב' אהרן  
 רמז עמ"ג

(ד, כה) כי תוליד בנים ובני בנים וגו'.

פרשה זו קוראים בתשעה באב, ולכאורה הטעם משום הפורעניות הכתובה בה. אבל המעיין בהפרשה יראה שלא נמצא כי אם די פסוקי עונש ואח"כ קוראים י"ב פסוקי נחמה יובקשתם משם את ה' וגו' ושבת עד ה' וגו' כי א"ל רחום ה' וגו' אתה הראת לדעת וגו', וא"כ קשה הרי הקורא בירמיה בטי באב מדלג על פסוקי דרחמי (או"ח סי' תקנ"ד) ולמה קוראים פרשה זו אשר רובה תנחומים? וביותר צריך לדקדק מה שהעולה לתורה אומר ברוך דיין האמת (עיי' מג"א או"ח תקנ"ט סק"ה), וכי על אתה הראת וגו' שייך להצדיק עליו את הדין, אתמהא!

בפרקי אבות (פ"ד) אמר ר"ש בן אלעזר "אל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו", כי בשעת העצבון הנחמה מוספת עליו יגון וכדאי בילקוט פרשת שלח (רמז תשמ"ג על פסוק יעד אנה ינאצוני) ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו, כשגלו ישראל לבבל כתיב (ישעיה כב, יב) "ויקרא ה' וגו' לבכי ולמספד", בקשו מלאכים לנחמו, א"ל אל תאיצו לנחמני אין אלו נחומין נאוצין הן לפני, עכ"ד, שבשעת החורבן כל נחמה לניאוצ תחשב, וכן אצל כל מי שלבו עליו דוי באמת על חסרון בית אלקינו ועל בית ישראל שנפל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ובפנימיות נפשו כואב על גלות השכינה, הרי הוא ביום זה בבחינת מתו מוטל לפניו וכל הנחמות שינחמוהו ניאוצים הם לו. ולכן תקנו חז"ל לקרות בטי באב בציבור גם פסוקי נחמה להוסיף בצער המתאבל על ירושלים ע"י נחמה בשעה שמתו מוטל לפניו. (אבל אצל הלומד לעצמו לא תקנו חז"ל ענין זה, ולכן מותר רק בדברים הרעים שבירמיהו.)

יזיאמרו כל העדה לרעם אורם באבנים וכבוד ה'. סלמד שנמלו אבנים וזרקו כלפי מעלה. לרעם אורם באבנים ומי הם משה ואהרן. וכבוד ה' נראה באהל מועד סלמד שהיו זורקין אבנים והענן מקבלם, מיד נגלה עליהם הקב"ה בענן שמא יחזרו בהם. א"ר אבא בר כהנא כיון שראו השכינה התחילו סרגסין בהם באבנים. אמר ריש לקיש כיון שנגלה הענן נראו האבנים הללו כו, באותה שעה אמר הקב"ה למשה מי יכול לסבול כך עד מתי כך עד אנה ינאצוני אכנו בדבר דברים הם סכעסין אותי אף אני אכנו בדבר. בטדבר הזה יתמו מי גרם להם שימותו במדבר שאמרו דברים: יזיאמרו ה' אל משה עד אנה ינאצוני אמר הקב"ה ב' צוחות צותתי לפניכם סופכם לצוחת ד'. צוחות בשעבוד כלניות שנאמר יעד אנה ה' השכחתי נצח עד אנה תסתיר את פניך סמני עד אנה אשית עצות בנפשי וגו' עד אנה ירום אויבי עלי. [צוחתי] עד מהו לעדה הרעה סופכם לצוחת "ונפשי נבולה מאד ואתה ה' ער מתי: ייע"ד אנה ינאצוני. שנו רבותינו אל הרצה את חברך בשעת כעסו, סנין אתה למד ממשה בשעה שעשו ישראל את העגל כעס הקב"ה וא"ל למשה ילך רד כי שחת עמך, אמר משה שעה של כעס הוא אינו צריך לדבר עכשו, מה עשה מיד ויפן וירד משה מן ההר, בא לו אצל ישראל וברק אותן שלש בדיוקות שנאמר יזיעמרו משה בשער המטנה כל מי שהיו לו עדים והתראה היה נרגז, (ג) עדים [ולא התראה במגפה, לא עדים] ולא התראה היה נבדק כסומה שנאמר יזיעור על פני המים, באותה שעה בא משה לפני הקב"ה אמר רבשיע מה היה לך לעשות בהן מדת הדין הרי כבר עשיתי לך מדת הדין כלח להם א"ל בשביל שהמתנת סלתתי כדברך. ואל תשאל לו בשעת נדרו אתה למד ממשה כשאמר לישראל שמעו נא המורים נשבע הקב"ה שלא יכנס לארץ שנאמר ילכן לא תביאו את הקהל, ואין לכן אלא שבועה שנאמר ילכן נשבעתי לבית עלי, אמר משה שעה של שבועה היא אינו צריך לדבר עכשו, המתין משה [לסוף] מ' שנה התחיל מתחנן ואתחנן אל ה', א"ל הקב"ה עלה ראש הפסגה. ואל תשתדל לראותו בשעת קלקולו סנין אתה למד פארם שאכל סן העץ ונחלקל באותה שעה לא נגלה עליהם אלא יזיעמרו עלה האנה ואח"כ יזיעמרו את קול ה' אלהים. ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו כשגלו ישראל לבבל כתיב יזיקרא ה' וגו' לבכי ולמספד בקשו מלאכים לנחמו א"ל אל תאיצו לנחמני, א"ל אין אלו נחומין נאוצין הן לפני, המחך כיון שעשה בהם מדת הדין וראה שאין אדם מצחם אותו התחיל אמר יתמו נחמו עמי:





Chazzan, then congregation:

אל נא תֵּשֶׁת עֲלֵינוּ חֲסָאת,  
אֲשֶׁר נִזְאָלְנוּ וְאֲשֶׁר חִקְאָנוּ.

חִקְאָנוּ, צוֹרְנוּ, סָלַח לָנוּ יוֹצְרָנוּ.

In some congregations each of the paragraphs of the following *piyyut* is recited by the congregation and repeated by the chazzan. In others, it is recited by all in its entirety, with the chazzan reciting just the last verse aloud.

**אֵלֶּה** אֲזוֹכְרָה\* וְנִפְעִי עָלַי אֲשֶׁפְּכֶה, כִּי בִלְעֵוֹנוּ יוֹדִים כַּעֲנֵה בְּלִי  
הַפּוֹכְרָה, כִּי בִימֵי הַשָּׁר לֹא עָלִיתָ אֲרוּכָה, לַעֲשֶׂרָה הַרוֹגֵי  
מִלּוֹכְרָה.

כְּלִמְדוֹ סִפְרָ מִפִּי מִשׁוּלֵי עֲרֻמַּת, וְהִבִּינוּ וְדִקְדַק בְּדַת רִשְׁוֹמַת,  
וְפָתַח בְּלֹאֵלָה הַמִּשְׁפָּטִים וְחִשֵּׁב מִזְמַת, וְגַב אִישׁ וּמִקְרֹו וְנִמְצָא  
בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמַת. חִקְאָנוּ, צוֹרְנוּ, סָלַח לָנוּ יוֹצְרָנוּ.

זָבַח לֵב בַּגְּדוּלִים, וְצִנְהוּ לְמִלְאוֹת פְּלִטְרוֹ וְעֵלִים, וּמְרָא לַעֲשֶׂרָה  
חִבְמִים גְּדוּלִים, מִבְּיַי דַּת וְיִשְׁפְּוִיָהּ בַּפְּלֹלִים.

דִּינֵנו מִשְׁפָּט זֶה לְאִשְׁרֵי, וְאֵל תַּעֲזֹבְהוּ בְּקֹב לְאִמְרוֹ, כִּי אִם  
הוֹצִיאָהוּ לְאִמְתּוֹ וְלֹאֲרוֹ, כִּי יִפְצֵא אִישׁ גֹּב וְפֶשׁ מֵאִחֵיו מִפְּנֵי  
יִשְׁרָאֵל, וְהַחֲנַמְר בּוֹ וּמִקְרֹו. חִקְאָנוּ, צוֹרְנוּ, סָלַח לָנוּ יוֹצְרָנוּ.

חֵם כַּעֲנוּ לֹ: וְהַת הַגֹּב הַחֹא נֵם: אִיָּה אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲחִיָּהֶם  
מִכְרָהוּ, לְאִרְחַת יִשְׁמַעֲהִילִים סַחְרָהוּ, וּבְעַד נַעֲלִים חֲתוּהוּ.

וְאַתֶּם קִבְּלוּ דִין שְׂמִים עֲלֵיכֶם, כִּי מִימֵי אֲבוֹתֵיכֶם לֹא נִמְצָא  
כִּכֶם, וְאִם הִיוּ בְחַיִּים הֵייתִי דָגָם לְפָנֵיכֶם, וְאַתֶּם תִּשְׁאוּ עָוֹן  
אֲבוֹתֵיכֶם. חִקְאָנוּ, צוֹרְנוּ, סָלַח לָנוּ יוֹצְרָנוּ.

זְמַן תִּנְהוּ לָנוּ שְׁלִישַׁת יָמִים, עַד שְׁעָדַע אִם גִּזְרָה מִפְּרֻדִּים,  
אִם אָנוּ חַיִּיבִים וְאִשְׁמִים, וְסָפּוֹל בַּגְּזֵרָה מִלֹּא חֲתוּמִים.

חָלוּ וְזָעוּ וְנָעוּ פְלִמֹנוּ, עַל רַבִּי יִשְׁמַעֲהִיל בְּהוּ פְדוּל עֲתֵנוּ עֵינֵינוּ,  
לְהַכִּיר אֶת הַשֵּׁם לַעֲלוּת לְאֲדוּנֵינוּ, לְדַעַת אִם יִצְאָה חֲזוֹרָה  
מֵאֵת אֱלֹהֵינוּ.

סַחְרָ רַבִּי יִשְׁמַעֲהִיל עֲצָמוּ וְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּסִלּוּדִים\*, וְעָלָה  
לְפָדוֹם וְשָׂאל מֵאֵת הָאִישׁ לְבוֹשׁ הַבְּדִים, וְנֵם לוֹ קִבְּלוּ עֲלֵיכֶם\*  
צְדִיקִים וְיִדִידִים, כִּי שְׁמַעְתִּי מֵאֲחוּרֵי הַפְּרָעוּד כִּי בִזְאת אֲתִים  
וּלְכָדִים.

מִדְרַשׁ אֵיכָה פֶרִי א ט"ו מִרְמֵז רַבָּה

רַבָּה אֲוֵלָה לְאִתְּחַפְּפָא לַעֲבֹדָא אֲמִיר לֵה בְרַחֲמֵיהּ דְּמֵאֵן אֲתִן  
אֲמִירָה לֵה פְרַחֲמֵיהּ דְּצִדִיק פְּרַחֲמֵיהּ אֲמִיר לֵה וְהִכִּין אֲחִינוּ  
שְׂרִיין אֲמִירָה לֵה פְשׁוּקָא עֵילָאָה אֲמִיר לֵה וְנִחַ פִּימֵן חֲתוּה  
בְּדַחְמֵנוּ אֲמִירָה לוֹ סִימֵן פֶּלֶן אֲמִיר לֵה חֲתוּה לִיָּה אִחֵי אִו  
אֲחֻזַּת אֲמִירָה לוֹ חֲתוּה לוֹ חֲתוּה אִחֵי לִיָּה חֲתוּה שׁוּמָא  
פְּכַחְפִּיחַ וְכִי חֲתוּה אֲחֵי מִפְּנֵי סַפְרָא אֲנָא גְּלִילָא לִיָּה וְנִמְשַׁקְרָה  
לִיָּה אֲמִיר לֵה אִין חֲמִיחֵיהּ חֲכַמַּת יְחִיָּה אֲמִירָה לִיָּה אִין גְּלִי  
גְּרַמִּיָּה וְחֲכִים דִּין לִרְיִין וְהִיוּ מַגְפִּפִּין דִּין לִרְיִין וְנִמְשַׁקְרִין דִּין  
לִרְיִין עַד דְּנַפְקָא נַשְׁמַחְתוּן וְרִיחַ חֲקִדָּשׁ צוֹרְחַת וְאִתְּמַרְתָּ יַעֲלֵ  
אֵלֶּה אֲנִי בְלַכְרִי.

מִז: מַעֲשֵׂה בְּמִרְיָם בַּת פְּרִיחֹוס שְׁקִדְשָׁהּ דְּהוֹשֵׁעַ בֶּן  
גִּמְלִיא וְנַחְמֵיהּ רַמְלֵיָה לְחַיִּית בְּהוּן גְּדוּלָה וְנִכְנַסְתָּה פֶּשַׁם אֲחִיָּה  
לְרֵאוֹת וְאֲמִירָה אֵלֶּה וְאַרְאֵה אֲחִיָּה פְּשִׁדָּה קוֹרָא בְּיָדִים  
תַּפְּסוּרִים בְּכַיִת תַּמְקִדָּשׁ וְהוֹצִיאָנוּ לֵה טַפְּסוּרֵיהּ מִפְּתַח פִּתְיָה  
עַד פֶּתַח בַּיִת רַמְלֵיָה פְּרִי שְׁלֵא יִחְזַפּוּ רַגְלֵיהּ וְאָף עַל פִּי  
כּוֹ נַחְמֵנוּ רַגְלֵיהּ וְכַשְׁמַת יְהוֹשֵׁעַ בַּעֲלָהּ פִּסְקוּ לֵה חֲכַמִּים  
סִאֲתִים יִין כִּכֶם יוֹם וְהָא חֲנִיָּה אִין פּוֹסְקִין יִין לְאִשָּׁה רַבִּי  
חִיָּה בַר אֲבָא אֲמִיר לְשׁוּם זְנוּת כַּמְתָּ דְּאֵת אֲמִיר (הוֹשֵׁעַ ד' יא)

זְנוּת וְיִין וְחִיָּלֵשׁ נִקְחָ לֵכ, רַבִּי יְחִזְקִיָּה וְרַבִּי אֲבָרָה מִצְרֵי  
רַבִּי יוֹחָנָן אֲמִירָה לְתַבְּשִׁילֵיהּ יַעֲזֵר חָפֵן אִם חִיָּתָה מִצְרֵי  
פּוֹחֲתִין לֵה מַשְׁעִשָׁה יִדִּיהּ וְמוֹסִיף יִין שְׁחֵיין סַרְפָּה אֲת  
וְאַמִּיר רַבִּי יְהוֹשֵׁעַ בֶּן לִרְיִין מֵאִיר מוֹסִיף יִין שְׁחֵיין סַרְפָּה אֲת  
חֲתֵלֵב אֲמִיר רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֲרָאָה כְּתוּבָה אִם לֹא  
וְאִתְּרִיהּ שְׁשִׁירוּ שְׁעָרֵיהּ כְּפִנְבֵי סוֹסִיָּהּ שֶׁל עֲרַבִּיִים וְהִיוּ  
מִדִּיעִין לֵה מִיִּדְשָׁלִים וְעַד לִדָּה וְקָרְאֵתִי עֲלֵיהּ תַּפְּסוּק חֲתוּה  
(דְּבַרִּים כ"א ט) 'תְּרַפֵּה בְּךָ וְהַעֲבֹדָה וְגו'.



ר' אהרן שניידמן, 12-12-22

כוונת דברי היעב"ץ היא, אותו רב של השוליא דנגרי עשה את כל מעשיו על פי דין, הוא דאג שהיא לא תהיה אשת איש, הוא התחנך אמה בהיותו גמור, אבל הדבר שונאוי לפני המקום, חטול הנורא שנועשה כאן זניק עד לשמים, אך העושהו יכול ללגל עינים צדקניות למעלה ולסעוד כי הוא איש הלכה, הוא לא עבר על השולחו ערוך, דבר זה שונאוי לפני המקום, השקר, הצביעות, העושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפחם הוא הקשה מכולם.

**שהקב"ה ישר ואינו סופל צדיקים כאילו**

ולעין הקדמות העמק דבר להנצי"ב שכתב ששבח "ישר" נאמר בפרשת האינו על ברא עולם הוא להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל ופושטו שהיו צדיקים וחסידיים עמלי תורה אך לא היו ישרים בהליכות ועולמים על כן מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשד את מי שאנו שונאוי שלא כעתם ביראת ה' שהוא צדיקי ואפיקורסי, ובא על ידי זה לשפכות דמים בדרך הפלגה וכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית... שהקדוש ברוך הוא ישר ואינו סופל צדיקים כאילו, אלא שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקממות, אולי שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבראה והריסת ישוב הארץ זהו היה שבת האבות שמלבד שתי צדיקים וחסידיים ואהבי ה' באופן היותר אפשר עוד היו ישרים עד כאן לשונו חזו"ב של הנצי"ב.

והם דברים נפלאים, יכלים להליות צדיקים וחסידיים ועמלי תורה אך אין הקדוש ברוך הוא סובל צדיקים כאילו, אם עושים דברים מעוקמים שאין השכל סובלם. זו היא תוכחת הנביא (ויחיה פרק ט) ח"ץ שחוט לשונם מרמה דבר פפוי עלום את אשר פנה דבר וקרבן ישים ארבו חלל אלה לא אפקד פם נאם ה' אם פגוי אשר פנה לא התנבש נפשי, הוא שואל לשלום חבירו אך שבע תועבות בלבנו, בסתר ליבו הוא חושב מתי ימות ואבד שמו. לכן נאסרה שאלת שלום בתשעה באב, יום אחד אל תאמר שלום, שאילת השלום שלך מזוייפת כולה מרמה, עשה נא חשבון הנפש ביום הזה כדי ששאלת שלום תהיה מתוך אהבה אמיתית.

כיוצא בזה, כאשר לימוד התורה הוא מזוייף, הוא עם חשבונות רבים שלא לשם שמים מוטב שיום אחד תצאור ותבונן על דלדך שלא תחפך לך התורה לסם המות, אז בעזרת השם יתברך יבין לבבו ושכר רפא לו.

**אין שאלת שלום בתשעה באב**

מאת ר' ז

פעם אישור שאלת שלום בת"כ  
הלכה פסוקה היא בשולחו ערוך סימן תקנ"ד: "אין שאלת שלום לחבירו בתשעה באב, והדיוסתו שאינם יודעים ונתנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכבוד ראש", עוד נאמר שם בשולחו ערוך: "ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים, ולשות במשנה ובמדרש ובמגדא בהלכות ובאגדות, משום שונאמר פקודי ה' ישרים משמתי לבי" (תהלים יט, ט).

לכאורה בתשעה באב היו צריכים לעסוק באהבת חיים, שהרי בית המקדש חרב בשביל שנאת חיים, לקבל תבירו בסבר פנים יפות, לשאל בשלומם הם מהדברים המדולים ביותר שמורמים לקרוב דעת בין הבריות, מדוע אם כן דוקא תשעה באב נאסר בשאלת שלום, וכמו כן בית המקדש נחרב על "עובם את תורתך". אדרבה היו צריכים להרבות בלימוד התורה בתשעה באב.

**עושה משה זמרי ומבקש שכר כפחם**

יסוד גדול ברצונו למוד כאן ובעבור נקדים הקדמה קצרה, אמרו חז"ל (משנ"ח י"א), אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב: "ועשקו גבר וביתו ואיש ותולדו". מעשה באדם אחד שנתן עינו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה, פעם אחת הוצרך רבו ללוות, אמר לו: שמר אשתך אצלי ואלונה שמר אשתו אצלי שהיא עמה שלשה ימים קדם ובה אצלי אמר לו: אשתו ששיגרתו לך הניח היא? אמר לו: אני פטוחה לאלתר ושמעתי שהתנוקות נתעללו בה בדרך, אמר לו: מה אעשה? אמר לו: אם אתה שומע לעצתי גרשה, אמר לו: כותבתה מרובה, אמר לו: אני אלוה ותן לה כותבתה עמד זה וגרשה חלף הוא ונשאת, כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורע, אמר לו: בא ועשה עמי בחובך וחלוי הם יושבים ואוכלים ושותין והוא עומד ומשקה עליהן וחלוי דמעות נושרות מעיניו ותפלות בכוסיהן ועל אותה שעה נתחתם גור דין.

ולעין הידוע היעב"ץ שם שכתב זה לשונו: מכאן נראה בדרך שיש עוון שאינו מפורש ואינו מבואר בשום מקום והוא חמור מאוד ושנאוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות להעניש הדבים עבורו בשביל שאין חוששין לו כלל... עי"ש.

פרשת ויצא

יא ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע במקום וילן שם פי-בא  
 השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישב במקום ההוא:  
 יב ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי  
 יג אלהים עלים ויירדים בו: והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה אל-הו  
 אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתגנה  
 יד ולזרעך: והנה זרעך בעפר הארץ ופרצת ימה וקרמיה וצפנה ונגבה  
 טו ונברכו בך בל-משפחות האדמה ובזרעך: והנה אנכי עמך ושמרתיו  
 טז בכל אשר-תלך והשבתיך אל-האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר  
 טז אס-עשיתי את אשר-דברתי לך: וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש  
 טז יהוה במקום הזה ואנכי לא ידעתי: ויירא ויאמר מה-נורא המקום הזה  
 טח אין זה בי אס-בית אלהים וזה שער השמים: וישכם יעקב בבקר ויקח  
 את האבן אשר-שם מראשתי וישם אתה מצבה ויצק שמן על-  
 טח ראשה: ויקרא את-שם המקום ההוא בית-אל ואולם לזו שם-העיר  
 כ לראשנה: ויגר יעקב נדר לאמר אס-יהיה אלהים עמדי ושמרני

מדרש ויצא פר' ס"י יב רכה

הראה לו 'עלים' אין פחות משנים 'יורדים' שנים ומנין  
 שהמלאך שליחו של עולם שצאמר (דניאל י. ו) 'וגויתו  
 בתרשיש ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידים' אש וזרעתי  
 ומקולתיו כעין נחשת קלל ר' חנא ורבי ינאי חד אמר  
 עולים ויורדין בסלם וחד אמר עולים ויורדים פניעקב מאן  
 דאמר עולים ויורדים בסלם נחא ומאן דאמר עולים  
 ויורדים פניעקב מצלים ומורידים בו אפזים בו קפזים בו  
 שונשים בו שצאמר (ישעיה מט. ג) 'ישראל אשר בך אתפאר'  
 את הוא שאיקונין שלך תקוקה למעלה עולים למעלה  
 ורואים איקונין שלו ויורדים למטה ומוצאים אותו ישן  
 משל למלך שהיה יושב ודן עולים לבסילקי ומוצאים  
 אותו דן ויוצאין בפרנד ומוצאים אותו ישן. דבר אחר  
 למעלה כל מי שהוא אומר וכותו עולה חזקתו יורד למשן  
 כל מי שהוא אומר וכותו יורד חזקתו עולה. דבר אחר  
 'עלים ויורדים בו' 'עלים' אותם שלוו אותו בארץ ישראל  
 'יורדים' אלו שלוו אותו בחוצה לארץ ר' לוי בשם ר'

ויצא פר' ס"י יב

ח לבש הכדים ויקח ויצא: ויבא לכרבים תבנית יר-אלם תחת פנפיתם:  
 ט ואראו והנה ארבעה אופנים אצל הכרובים אופן אחד אצל הכרוב  
 אופן ואופן אחד אצל הכרוב אחד ומראה האופנים כעין אבן פרשיש:  
 י ומראיתם דמות אחד לארבעתם כאשר יהיה האופן בתוף האופן:  
 יא בלבתם אל-ארבעת רבעיהם ולכו לא יסבו בלבתם כי המקום אשר-  
 יב יפנה הראש אחריו ולכו לא יסבו בלבתם: וכל-בשרם נגבהם וידיהם  
 יג וכןפיהם והאופנים מלאים עינים סביב לארבעתם אופניהם: לאופנים  
 יד להם קורא הגלגל באוני: וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב  
 טו ופני השני פני אדם והשלישי פני ארזה והרביעי פני-נשר: וירמו  
 טז הכרובים היא סתיה אשר ראיתי בנהר-כבר: ובלכת הכרובים ולכו  
 האופנים אצלם ובשאת הכרובים את-כנפיהם לרום מעל הארץ לא-  
 ז יסבו האופנים גם-הם מאצלם: בעמדם יעמדו וברזמם ירמו אותם פי

## חיים ספתו

### אהבת תורה

## בן פקדש חזיתך

יעקב שומע בקול אביו ואמו ויוצא מארץ החיים. הוא בורח, מגלה. בורח מפני אחיו הממנחם לו להורגו, ומלמד לבניו פרשת גלות. אין בידו מאומה. ממון שניתן לו מבית אביו כפיר היה למוסר, כופר נפשו, לאלופו בן אחיו של-יסטם אותו. ואולי לא ניתן לו ממון כלל, "כי בורח הוא". בידו ממון, אך מונחת מראשותיו. אין הוא מבקש אלא להם לאכול ובגד ללבוש, ולשוב בשלום אל בית אביו. ואף-על-פי-כן, לא יקום הולך יעקב לדרך הארוכה בגלות. חלום חלם. ועם החלום הוא מתעורר וקולו רגלי. חלום מופלא חלם. ומהו החלום? סלם מאב ארצה וראשו מציץ השמימה, והפה פלאבי אלקים עלים ויודים פו. חזיון קודש זהו יעקב אותו לילה ששכב גלמוד בארץ ציה ואבן מראשותיו. ה' ניצב עליו, כורח עמו בדיח וישם אותה לו לחוק, כשם שכרת כרית עם אברום ונשבע עליה ליצחק.

והכרית כמו הכרית עם אבוחו, שלוש הכחות בה. הכחות הזריע:  
"קרנך וקרנך פצפור הארץ, ופרצתם יפה וקדמה וצפנה ונאפה"; הכחות הארץ: "תאנן אשתי שוב עליה לך אפנה ולקדך"; והכוח המיוחדת לאבות: "לברכי כף פל משפחת הארץ וברוךך". כאומר לו: אף אתה, יעקב, שכורח חזק עמה מפני אחיך המבקש להורגך ונשט



מדי על מדרגותיו, עד שיגיע אל השפלה שבאורח, והן בעצמאותן  
עולות."

וגם עתה הדרווח הראוהו. אומות עולות ואומות יורדות, וה' ניצב  
עלין לשולחן.

ועוד דרשו רבותינו: "עלים ויודים פו" — בעיקב. שנאמר: ישועאל  
אָשׁוּר פֶּךָ אֶתְפָּאֵר (יש מו, ג), אהה הוא שאיקנין שלך תקוקה למעלה.  
עולים (המלאכים) למעלה ורואים איקנין שלך, ויורדים למטה ומוצאים  
אותו יִשְׂרָאֵל."

יחזקאל ראה בחזונו אדם בין נושאי המרכבה. ואמר: מי הוא  
אותו אדם שמתנוח יחזקאל בין נושאי המרכבה? זה הוא יעקב, שתקוק  
למעלה. והמלאכים תמהים: עולים הם למעלה, השמימית, ורואים את  
יעקב תקוק במרכבה, כביכול, יורדים למטה ארצה, וגם שם רואים הם  
את יעקב שוכב ואכן מראשותיו, הייחודין? אותו יעקב שוכב בארץ על  
פני הארמה, וגם תקוק במרכבה בשמי שמים?

המרכבה מטאטא את הופעת כבוד ה' בעולם. הנוביא יחזקאל גילה  
שכבוד ה' בעולם והופעתו נישאים לא על חיות הקודש בלבד, אלא אף  
האדם נמשך איתו. אף הוא בכוח להחלעות ולעלות כסולם עד המעלה  
העליונה, ולחיות מנושאי המרכבה וממלי כבוד ה' בשולם. אותו אדם  
השוכב בארץ מטול להחלעות עד להיוותו מנושאי כבוד ה'.

והזקא יעקב. שהוא החוט המשולש שבו נשלמה הקמת  
המשפחה שפארא את דרך ה' בעולם. ממנו והלאה כולם שייכים לעם  
ה', כל בניו נכחד להמשיך את בית אברהם, נשלם תהליך הכתיבה.

לכן נרעש יעקב כשהקיץ מאותו חלום, ואמר: "אָבֵן יֵשׁ ה' פִּפְקוּם  
מִתָּה, וְאָבֵן לֹא יִקְרָא, וְשִׁמְעִי מִסִּבִּי, הֲרֵב אַהֲרֵן שׁוֹיכָה יִצְחָק, דָּרָךְ  
רַמֵּי: "אָבֵן", יש ה' במקום הזה, כלומר, ידעתי שארצה, כרוב, נשר,  
ראש-חובת "אָבֵן", הן חיות הקודש מנושאי המרכבה, אבל "אָבֵן",  
ראש-חובת ארצה, נשר, כרוב, יעקב, לא ידעתי! כלומר, לא ידעתי

את ארצן עתידים יושבי הארץ להמכרד כן, כשם שהחבכרו באברהם  
וביצחק.

נספך לבית אבות שנברחה עמו מחדש זוכה יעקב להנחתה מיוחדת,  
המיוחדת לו כנגלה, והמשקטת את פחדו הגלות שלי: "תָּקֵף אֲנִי עִקֵּב  
וְשִׁמְרִיתִי כִּלְ אִשְׁרֵי תִּלְךָ וְתִשְׁבְּתִיךָ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת, כִּי לֹא אֶשְׁכַּח עַד  
אֲשֶׁר אִם שְׁיִיתִי אִם אֲשֶׁר וְפָרַמְתִּי לְךָ". וסימן הוא לבניו, שידעו בעת  
גלותם כי שוכחים הם שאין בהיותם בארץ אויבתם, "לא קאסתיים  
ולא געלתיים לבלתיים לרפרי פרייתי אפתם, כי אָזִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויק, כו,  
כד).

אין מראים לו לאדם אלא מהרהורי לבו. יעקב מחשבתו בקודש  
היחה, בבית שנברחה עם אבוחיו, בענענעיו אל הארץ שאותה הוא  
עורב כאנוס והנה ה' ניצב עליו ומראה לו חזיונות קודש. וכן משורר  
זרד: "אֱלֹהֵיכֶם, אֵלֵי אִמִּי, אֲשֶׁתְּכֶן: צְמָאָה לָךְ נַפְשִׁי, פְּמָה לָךְ בְּשִׁירִי,  
בְּאָרֶץ צִיָּה וְעִיר פְּלִי מָיִם. וְפִקֵּשׁ תְּוֹרִיתִי, לְרֵאזֹת עֵקֶב וְכַבֵּדְךָ" (תהי,  
טג ב-ג). כשי מידת הצימאון כן מידת החזון. כך כתב ה"שפת אמת":  
"לפי גודל חזון והתשוקה שיש באדם לעבודת הבורא במקום ציה כלי  
מים, כן יוכל אחר-כך להתקב בקדושה בשעה שמחנה לך". החלום  
זהו על חסום הפלאי השלה מעלה מעלה מעיר למה היו נתונות  
מחשבותיו על יעקב בעת בורחו מאימת אחיו המתחמם להורגו. כמה  
גברו מחשבותיו אותה שעה, כמה גדול היה צמאונו לא-ל חי. ואולי  
גלותו ממקום הקדושה, מארץ ישראל, היא שהיבאחתו לאותן מחשבות  
וחלומות גדולים של תשוקה.

ומה היה החלום? עולם ומלואו. תכלית עבודתו של אדם בעולם  
הראוהו. העליה בסולם מדרגה אחי מדרגה. מהיותו מוצב ארצה ועי  
שמי שמים יעל הוא לעלות, אם רק ירצה. וכנגדו יורד השפע מלמעלה  
למטה. הנובאי וההשגחה כאת מן השמים, ויורדת שלב אחר שלב עד  
הגיען ארצה. "שהבחות והשדות אשר באלי הנמצאות הן כולן יורדות

3

תכליתה, שהיא בית-אל, לפיכך אמצע שיפועו כנגד ירושלים.  
אברות, מייסד המשפחה, הראה את ההליכה אחר צר ה' לארץ  
ישראל; יצחק לימד את בניו לדיאחוז בארץ ישראל כעולה תמימה;  
יעקב מלמד לבניו פרישת גלות (יירדא) הימה יציאה זו הכנה וצצה על  
הגלות, שנוכל להקן עצמנו".



### מקורות לפרשת ויצא

ממות... בראשית רבה עא, ג, ועיין רש"י בראשית נט, יא.  
ני בורה... רמב"ן בראשית כח, לז, ועיין אבן עזרא שם.  
שפת אמת... פרישת ויצא שנת תרמ"ז ועוד.  
שתיבות ומצוות... רמב"ן בראשית כח, י.  
גם עתיד... שמות רבה פרישה לז.  
עולם ויורדים... בראשית רבה סח, יב.  
מי הוא אמת אולם... תיקוני זוהר.  
לבואינו פתח... בראשית רבה סח, ז.  
יעקב מלמד... רמב"ן בראשית לג, טו.  
והיא הימה יציאת... שפת אמת ויצא תרל"ב.

שגם אנכי יעקב. בכוזי לישא את מרכבת כבודי' כעולם, כמו שחיות  
הוקרש וישא אתו במרות.

זמעה נביך את ההכתחה "לחזק אנכי עקבי" בהכתחה "עמנו אנכי  
בקרדי" (חז' צא, טו), שחזי אם תפקירם של ישראל הוא לגלות את  
כבודי' בעולם, מוכבחים הם שיהיה די' עמם אף בארץ אויביהם ולא  
יעובם ער קרים ההכתחה, למען שמו הגדול, שעתיד הוא ופוכיח הוא  
להחלטה בעולם על-ידיהם דולקא.

ולשמקין יעקב יודע הוא שתלום זה רק במקום אחד יכול להחלטה,  
בגא חזיון שכל החושים חושים בו — בשער השמים יעקב מגלה שפגע  
בביאת השמש במקום הידוע, מקום העבודה הגדולה של אבותיו, מקום  
התקידה והוא אומר ביציאה: "מה נזא פקקום תזוה, אין זך פי אם פית  
אלקים, וזו עשיר השמים". יודע יעקב שכדי שיגיעי להכלית העבודה,  
עליה ער ראש המולם, ער השמים, מקומו בארץ ישראל, ביירשלים,  
ששם מקום העבודה.

אבל היכן היה המולם עומד? ביירשלים, או בבית-אל? מהו שער  
השמים, הי המערה או לוח?  
רבותיו פתח: המולם הזה — רגליך בבאר שבע, ראשו בבית-אל,  
ואמצע שפיעו כנגד יירשלים.

שיא העבודה היא בית-אל, היא ראשו של המולם המגני השמימה.  
בסיס העבודה הוא באר שבע, מקום האשל שנשע אברהם, מקום  
האכילה השתייה והלילה, קיום המצוות והחסדים, שהוא עולמו.  
העולם הזה, שם המולם מוצב ארצה.

ואמצע שיפועו הוא יירשלים, שהיא השלמות שנושה שלום בין  
העולם והשמי והעולם הרוחני. עיקר עבודתו של האדם שיכול הוא  
למצע בין ארץ ושמים, שיכול הוא לעלות בטולם מן הארץ ועד לשמים  
להעלות עמו את העולם כולו.

יירשלים עושה שלום בין בסיס המולם והעבודה שבעולם הזה לבין

and turned away from me these three times. Had she not turned away from me. I would now even have killed you and let her live!"

וַתֵּט אֶל-פָּנָיו זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים אֹיִלִי  
נִטְתָּה מִפָּנָיו כִּי עָתָה גַם-  
אֶתְּכָה תִרְגַּמְתִּי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי:  
וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-מְלָאֲךָ יְהוָה

<sup>34</sup> Balaam said to the angel of HASHEM,

אונקלוס

וַיֵּט מִן קִדְמֵי דְעֵן וּמִנִּין אֵלָּו פֻּן לֹא סָטַת מִן קִדְמֵי אֲרִי כְעֵן אָף  
וַתֵּט קְטָלִית (גַּם קְטָלִית) וְנִטְתָּה קְטָמִית: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְמְלָאֲכָא דִּי

רש"י

לשון אחר, ירט לשון רעון, וכן ועל ידי רשעים ירטי ואיב עזיזה) (מפיים ומנחם אחי ע"י רשעים, שאין אלא מקניטים: (לג) אולי נטתה, כמו לולא, פעמים שזולת משמש בלשון לולא: גם אתבה הרגתי. הרי זה מקרה מסורס, והוא כמו גם הרגתי אותך. כלומר, לא הטכנה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההרגה:

RASHI ELUCIDATED

וכן.. ועל "ירט" לשון רצון - that ירט denotes "appeasement," Another explanation is - לשון אחר קניט ומנחם "And He mollifies me through the wicked," and similarly, ירטי. - ירטי רשעים ירטיני" - which means, He appeases and consoles me. - through the wicked, שאינן - על ידי רשעים - who do nothing but spite."

33. HAD SHE NOT TURNED AWAY. - כמו לולא - The word אולי in this instance has the same meaning as ש. פעמים ש. אולי: משמש בלשון לולא. "were it not, had it not." לולא אולי functions in the sense of לולא

"I WOULD (NOW) EVEN HAVE KILLED YOU (literally, "even you I would have killed"). - גם אתְּכָה תִרְגַּמְתִּי - It has the same meaning - והוא כמו - See now, that this is an inverted verse. - הרי זה מקרא מִסְרָס לא תַעֲבֹדָה בַלְבָד. - that is to say, בְּלוֹמַר - גם תִּרְגַּמְתִּי אוֹתְךָ, - I would even have killed you; - קְרָאתְךָ - not only would delay have befallen you - because of me, - על ידי - but also killing, i. e., being killed.

because she spoke up to her rebuke. - AND (I WOULD HAVE) LET HER LIVE. - ואוֹתָהּ הִחַיִּיתִי - and you were unable to stand up to her rebuke. - וְהוֹכִיחְתָּךְ - as it is written, - כמו שכתוב - "He said, 'No.'" - (ויאמר לא"י) - "This is the one that dismissed Balaam with its rebuke, - שלא יאמרו, - so that they should not say, - and he was not able to respond." - For the Omnipresent takes pity on people's dignity. - וְשָׁקַט הַקּוֹמָן עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת



You may thus infer that he was not an old man, since the ass was older than he.<sup>3</sup> Was I EVER WONT TO DO SO UNTO THEE? (*ib.*). As soon as she finished speaking she died,<sup>4</sup> so that people should not say: 'This is the animal that spoke, and so make her an object of reverence.' Another exposition of the expression, WAS I EVER WONT TO DO SO UNTO THEE.<sup>4</sup> The Holy One, blessed be He, [killed her]<sup>5</sup> out of consideration for the dignity of that villain; so that it might not be said that this was the animal that had degraded Balaam. Now, if the Holy One, blessed be He, has consideration for the dignity of the wicked, needless to say that He has consideration for the dignity of the righteous. In the same strain it says, *And if a woman approach unto any beast, and lie down thereto, thou shalt kill the woman, and the beast* (Lev. xx, 16). The object was that people might not say: 'This is the beast on whose account such-and-such a woman was killed.' This serves to inform you that the Holy One, blessed be He, has consideration for the dignity of mankind

שלא היה נקן שהאטון גדולה הימנו (שם ש. ש. שם) 'ההספן  
הספנתי לעשות לה פה' בין שדברה ממה שלא יהיו  
אומרים זו שדברה ועושין אותה נראה. דבר אחר 'ההספן  
הספנתי לעשות לה פה' חס הקדוש ברוך הוא על כבודו  
של אותו רשע שלא יאמרו זו היתה שסלקה את בלעם  
ואם חס הקדוש ברוך הוא על כבוד הרשע אין צריך  
לומר על כבוד הצדיק וכן הוא אומר (ויקרא כ. טו) 'ואשה  
אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אתה ותרגת את האשה  
ואת הבהמה' שלא יאמרו זו הבהמה שנהרגה אשה  
פלוגית על ידיה להודיעך שחס הקדוש ברוך הוא על  
כבודן של בריות ויודע צרכן וחסם פי הבהמה שאלו

ענין תוספת רבי חיים שמואלביץ

וכן מצינו בבלעם, שמיד לאחר שמתונו הוכיתה אותו, ממה, שלא יאמרו זו היא  
שסלקה את בלעם בתוכחה, ולא היו יכול להשיבה, וחם המקום על כבוד הבריות (רש"י  
במדבר כ"ב ל"ג בשם מ"ר). בלעם היה אבי אבות כל הפחיתות שבעולם (עי' אבות פ"ה  
מ"ט, ובפ"י הר"י שם), אעפ"כ מחשש לפגיעה בכבודו, המית הקב"ה את האחון. ואע"פ  
שאילו היתה האחון חיה, היה כאן "קידוש השם", כל רואה אותה היה אומר, זו שפתח  
ה' את פיה, מים כיון שיש בהישארותה בחיים פגיעה קלה כפחות שכחותים זה, חס  
המקום על כבודו והמית את האחון.







# שאלה רמז מח מנא נא עא

וכפוף ופניו למטה שמינית הטעמות והתשובות שכתבו  
לדוד נרדיס בביטולו וקיומו מעלתו וזמנו כהד' ל'גו' ונס  
כי גם בעיני יפלא מנהג כזה ולא מצאתי בו טעם לשבח  
מחמת קצת החששות שנתעוררו עליו. מכל מקום כיון  
ששערי התשובות והראיות לא ננעלו בעד טעמת האיסור.  
כי לא פורש במפורי הפוסקי' כאלו דקדקו מעליכם  
בכתביהם' אין לי למדש ולהוסיף עליהם ולא מ' יוכבד בעולו  
הבערת אש קטעה ומחלוקת בין ימידי הקהילה הדבר מהור  
ללב יראו ה' ההולכים בדרכיהם דרכי מנעם' לחשוב הפסד  
מצוה כנגד סכר השלום ולכחור הרע במועצותיו. ולהתנהל  
מעלת באנו עד ומסוך הלכות בעבודות האהבה. ולמראה  
האופנים הגאותים להקביל כולם מדעתם וראיותם אל הנד  
דיותר טובי.

והנה מדי דבריו פה שבת שעברה עם שני האחים של  
כהר' ל'גו' הנו' בעה"ן הנ' גליתני להם דעתי החלושה  
כמו זה שכמו זר נחשב בעיני הדבר הוא וחדו המתקמ  
סוד על מה מאלו גברו חסדי ה' על הקהלה ההוא להמכיל  
לפניהם וכחור אותנו לקצין ולראש על התורה ועל העבודה  
אכזש כערכו דמר אופנו ומידענו המסולש בחכמה יראה  
ועמה מוכנין ותלמידיו של אהרן אהוב שלום ואהבה את הברית  
ומקרבן לתורה וכל שכן שחל על כולן חוב גדול למוט על  
כבודו' ולהחמיכו בעיני כל הקהל לתועלת הכלל והפרט.  
וגם האחים הנו' הסכימו לדבריו באמרו שכן יפה להם וכך  
מוכתם ומיכה יתירה מדעת להם מול מעלת בהכיר טוב  
מדותיו המעולות. הן הנה ימשיכו עליו תמיד חוט של חסד  
ויסכימו ביניהם אהבה ואחזה:

## שאלה רנ

להרב הל'.

על הפסוקה הגיעית בקק אחד שלא לשנות בעצמנו הלולב  
בחד הסוכות יומה פכבר נהגו באותו קהל מקדש.

## תשובה

ואף גם זאת בדבר ההסכמה על מנהג  
נעמנו הלולב כיון שכבר נכתבה  
ונחתמה ואין כזה דין פשוט. דעתי החלושה מטה שלא  
לערבב לב היו ימים ולא לסתור ההסכמה שהיא אינה אופרת  
לאחיה ימדי ותיק ומדקדק כפי סיבתו. ולומר לו לטול הלולב  
בכית או כתון פוכתו כמנהג קצת המדקדקים קודם בואם  
לכה'. ושאר הנעמעים בשעת ההלל יעשו כפי ההסכמה  
ולמצוה ונדקה תחשב להם מחשבתם הטובה לתכלית השלום  
ואם יראה בעיניהם בענין הקודם של סת לעשות קורת  
רוח לגותו האם שהיה לשעבר פומך סת על גכו לתת לו  
באותו פרק זמן מצוה אחרת כהוצאת סת כגון אחיותיו  
בעוד שקורין בו ונללתו חלק עבודתו לשעבר איש על מקומו  
יבא בשלום: שנת תמ"ז:

## שאלה רנא

לכמוה"ר משולם לוי' למוד'ה'.

אם בהיותה בולטת ושלמיה מה אוכל לדבר להשיב ולהספיק  
על הטענות והראיות הנשמעות אין לדיון אלא מה שענינו  
רואות וענינו לא ראו וכמו זר נחשב להעלות במחשבותי שאם  
צורת הכמים הפנימיים נעשית בולטת כתיקונה למה לו  
לפועל אותה להרבות לרוק עמל וגיעה לגור צורה כתיק  
צורה. ולכפותה בפרצוף המצוה דהיינו המאשקרה היה כי  
כן אמרתי כלכי כיון דלעמין דיעא ליבא פלוגתא ומה שנעשה  
כבר נעשה דבר שפתיים אך למותר.

ולא אכפר ממעלת כי מעולם מצטער הייתי בקרבי  
על עשיית הדיוקבאות הללו של ספורי תורתנו  
הקדושה לא מחמת דין מעשה הצורה למו כשאיתה שלימה  
לא מפי השט ולול הקדשים אשר דמו אותם כמלאכי אלהי'  
וכמעט אין עין שלם היתה שולטת להסתכל בהם ואין  
כערך אותם במעשה ידינו בהפגנו כל הארץ כזוב בצורות  
מדומות בוונות כזוכות ומשתמט כל אחד לפי העולה על  
דעתו. באותו פרק. באותו מקום. ובאותה שעה. מכני  
שם תועלת ותוספת. תבונה על התורה ועל העבודה.  
ומשעני שאף זו מן התוכחות הרמוזות. בפסוקי ויתעורבו בגו'  
קבו וככך אשים קני לגולין ולא אל דברתי ינחנו בטועגלי  
אשר תורתו התמומה לעשות הטוב והישר בעיני ערלי  
ויאדיר תורת מעלת כרוכ עוז ושלום:

## שאלה רמח

לכמוה"ר בנימין הכהן לריני

דקדוק על ל' ב' ס' שפתי כהן ט"ד קו' שעב על דין סף  
שומאה לנאת.

## תשובה

ועל של עתה כאתי להשיב בקצרה  
ולתקביל לדעתו הרחבה שמה שכתב  
ב' ס' שפתי כהן ט"ד קו' שעב דכתים הקמוכים לבית שהמת  
כתובי. אף על פי שהם טמאים אינו לא שומאה דרבנן.  
היינו דווקא כשהכות שהמת כתובו קתום מכל נרדו וטומאת  
שאר הבתים הקמוכים היא אפורה מטעם סוף טומאה לנאת  
דאליבא דרוב הפוסקי' היו איסורא ומדרכנ' והיו שכתב  
הרב הנו' שם כדמשך דבריו וז' וז' דאינו לא טומאה דרבנן  
כדאיתא בטור קו' זה ופסקי וכו' וכשהכות שהמת כתובו  
קתום מכל נד נמו ליבא וכתים הקמוכים לה אלא טומאה  
מדרכנן משום סוף טומאה לנאת וכו' עד כאן. כלו' דכהני  
מיוירי היתר פסקו שלא להקין הכהן השוכב שם ואעיקרא  
דרינו' קאי באלו תמא והדר מברש אף על פי דכהסגרת  
לשני' איבא נגמס קנת:

## שאלה רמט

להרב הל'.

פקדוק על מנהג קק אחר שביים טוב לשים הסת כעת  
קריאתו בציבור על גב איש השמש הכפוף וכמו למטה:

## תשובה

ועל דברת מנהג שימת סת לקחת  
בו פניבור ביים טוב על גב איש מועה

דברים הם  
ציונים לא  
שום דבר  
התקבל י"ח  
וקראו ס'  
ישנים מ'  
אכלים קים  
וקראו ט'



ובגנים ההם לא תרגיעו בא ירמיה \*ואמר °הלך לדגינו ישראל משה אמר °פוקד עון אבות על בגים בא [כפי ובעלה]  
יחזקאל וביטלה °הנפש הרפואת היא חמות משה אמר °ואבדתם בגים בא ישעיהו \*ואמר °והיה ביום ההוא [כפי ובעלה]  
יחזקע בשופר גדול וגו' אמר רב מסתפינא מהאי קרא ואבדתם בגים מתקף לה רב פפא °דלמא באבדיה  
המתבקשת דכתיב °תעתי כשה אבד בקש עבדך אלא מסתפא [דקרא] °ואבלה אתכם ארץ איביכם מתקף  
לה מר זוטרא \*דלמא כאבילת קישואן ודילועין וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי  
עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קל הפענה של רומי \*מפלמה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי  
עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו בוששים  
שמשחתים לעצבים ומקפחים לעבדת כוכבים ושוכן בסח והשקם ואנו בית החם הגלי אלהינו שרוף  
כאש

[כפי ואיתמאר רב אשי]  
[כפי מסתפא]

### אלו הן הלוקין

### פרק שלישי

### מכות ג

ספורה השנים

**באוריה** כחייב לכן בגללם לזון שנה תמרה . וקשה דהא נבל האקרא לא מליט פסוק זה מנבואתו של אוריה כי אש נבואתו של מיכה המורשטי ויש לומר דסמיך אהא דאיהא בספר ירמיה (נח) שנתבא ירמיה על פרענות ומתקבלו הכהנים והגבילים להרנו מפני שהיה מדבר פרענות ואמרו להם הארים אין אט מסכימין שהי מיכה דיבר מפרענות ולא נהרג וגם אוריה וגו' משמע שדבר אוריה כמו מיכה ומה פרענות דבר מיכה הוא קרא זה והוי כמו שדבר אוריה אבל קשה מלן דאיהא נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וחקתו ברעבות הוא לעולם הבא דלמא הוא בעולם (ה) קדים גאולה וי"ל דממה שהא אמר בפסוק שני (פסוקים דפסוק) יתח דקאמר שחידים (מתים שחיו) דכתיב עוד ישבו זקנים וחקתו ברעבות וילט על משענתם ועל אלישע שהיה המוח כתיב משענתו וממין משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע מה להגן הדיח המוח אף כן חייית המוח וה"ל ע"כ הא נבואה לעמוד לבא שהי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיות המוחים ויתח הכל והסם יזכט לרעות מוחי אמן :

של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנחתימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניהמתנו עקיבא ניהמתנו\* :

[בילוקס אפס משחק ובי' כפי']

[כפי מסתפא]

[כפי כפי' ה' יחטטו אמן]

[כפי חקיס שחיו מוחים]

דברות הב"ה (ה) חס' ר"ה נאריס וס' כשום היה קודם גאולה וס' וקאמו ספס פחדו וכו' נחשטת יוצאים וילט :

### הדרן עלך אלו הן הלוקין ופליקא לה מסכת מכות

### עין יוסף (ב' ה' צ"ו י"ז ק"ג)

שחך תמהו עליו שעל צער קטן קרע ונצטער ועתה שחך א"ל מקום שכתוב בו וזחר דקרפ יזמת. ומשמע דמכ"ש שאינו יוכל שום דבר טמא וחיצוני לדור שם. וכאן שועלים הלכו בו (שאע"פ שבהמ"ק חרב. מ"מ סבורים היו שעדיין רושם הקדושה שם בבית קודש הקדשים. מקום שלא נכנס שם כה"ג כי אם ביה"כ. ובדאי אין כח לדור אצל השכינה דהיינו בבית ק"ק שום חיה ועוף) ואע"פ שמעולם קראנו מקרא זה. היינו סבורים שיתקיים הפסוק הזה בשאר מקומות של הר ציון ולא בבית ק"ק ממש. אבל עכשיו ראינו שעליו על בית קודש הקדשים נתקיים פסוק זה על הר ציון וגו' א"כ איך לא נבכה : אמרו להם לכך אני משחק. שאף אני כמוחכם הייתי סבור שבשאר מקום המקדש יתקיים הפסוק ולא על בית קדשי הקדשים ממש. ועתה שאני רואה זה בבית קדשי הקדשים ונתיבש אותה לחלוחית שהיה מקודם ואינו אלא הר ששמים לגמרי. לכן אני משחק משום שאינו יכול להתקיים לגמרי הטוב שניבא זכריה. אם לא שיתקיים תחלה הרעות שניבא אוריה (וכמו

אחד שבית הפלחם נבנה על חלו שיכולים לבא שם להשתחוות לעצביהם. והשניה שהם יושבים בטח ושאנן ושלוה השקט. ואין הקב"ה נוקם מהם נקמתו. ואינו זוכר להם את יום ירושלים להנקם מהם אשר עשו בביתו. אדרכה השפע נתרבה עליהם בלי שיעור. ועי"ז ג"כ יכולים לעבוד לעצביהם בשלימות. ובישראל הוא להיפך אל היפך שנחרב בית המקדש. ואם בית המקדש חרב ושפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים כדי להציל את ישראל. היה להם לישראל לפחות להנצל מכמה הרפתקי דערו עלייהו. אך על צרות גופינו אין אנו בוכים רק עיקר בכיתנו שכיח הדום רגלי אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחיות השרה. ואין חילול השם גדול מזה : ביון שהגיעו להר צופים קרעו בגדיהם. דחתיא כפרק אלו מגלחין (מו"ק כו.). ומהיכן חייב לקרוע. משהגיעו לצופים. וכן אי" בטור א"ח סי' תקס"א והקדים זה להורנת על מה שר"ע שחק שלא היה זה מהעדר אבילתו על ירושלים. אלא שכולם קרעו וגם ר"ע בכלל. וע"כ אח"כ כשראו השועל ונתגדל החורבן והוא



חצו (ט) מוכיח שלא ליטא אשה בזמן שיש בה סיבה כגון שלא קיים פיו או מי שאין מי שיטמנו וכיוצא  
 בזה לא יישיק למנהגא וחסא אשה ובמאי שלא ירבה בשמחה הר"ם לוחטו כס' שמי ידום  
 והנה למי שלא קיים מצות פריה ורביה ברוב דבר להסיר והרי הרא"ם הסיר משום מצוה פריה ורביה ליקום  
 ב' שנים שלא באו על כך רבי' ע"ה ז"ל ואף דפאר"י מיק' סי' י' פליג פליה הכא דלא הוי אלא מנהגא  
 בעלמא ית להסיר בפשיטות וכן מהגין : כתב הרמב"ם דלהסיר גרושתו מן הכותשין דכלל בוהא שרי דאין כאלן  
 שמטה ודלקמן כמי שקמ"ו ס"ב וע' בספר' מור"ם ס"א ס' ס"ד. ומ"ש בן פסח למצות עד ל"ג לעומר  
 צ"י הכא על יבמתו גרסי' אמרו י"ב חלק זוגים סלמדיים היו לר"ם עגבת עד אכתיפתם וכוון ממו צפרק א'  
 מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והלא וכן עמו עפ"ם עד מלרם ומסיים פסח דממו צמיחת אסכרה ותפאר המה  
 שלא היו מוכיח כבוד זה לזה היה משמם א"זה לבן הרע שהיה ציניהם ודלמדיק צ"י צמה מדליקין סי'  
 ללשון הרע אסכרה ובמי ב"ד פ' ס"א ל' מיימי אנה שבפרק א' עמו אכל צמוק מדרש קהלת א"תא שממו  
 בן פסח למצות וכוונתן זה יסליח אטו לומר בל"ג לעומר פסקו למות אכל לשון סלמודיט משמע שמתעבה מיתמון  
 עד העצרת אכל דמם המהבר להקל מל"ג לעומר וא"ל וכו"ש ההנה ועד ל"ג דנקט עד ועד בכלל קאמר  
 ודלקמן כס"ב : (ג) ואין להספד עד יום ל"ד בבקר הרב א"ל לפעמייה שבי"ד סי' ש"ה פסק דלא אמריקן  
 מקום היום בבולה בלילה א"ת צמיק מקלם יום עמם ולפיכך פסק בכהן שר"ך להספד בבקר אכל מי  
 שירצה לסמוך בכהן על הנה פוסקים דס"ל דמקלם היום הוי אף במקלם מן הלילה לא הפסיד כגום להספד  
 בלילה דבאין הולבין אחר העיקר יוסר : ומ"ש ומרביס בו קלם שמטה ט"י סימאל דעכשיו נהגו בזה להרבות  
 בשמחה ואלו לומר סמכון ותעפי"ן בן איק משהפרין אלא עד ל"ד ויראה מרפי דסמון ולפיכך מי שנהג עלמו  
 להספד בל"ג אין מוסיין בידו ומיכו יש לדקדק בשמחה זו למע ולי מאוס שפסקו מלמדם מה צדק הרי לא  
 השאר אחר מהם וכולם עמו ומה מיכה של שמחה זו ותפאר שהשמחה הוה על אוחס סלמדיים שהאיך אס"כ  
 ר"ע שנה עמו כאלו ומ"ש ועי' שהוא בעל ברי' ט' ב"י כ' לקמן כמי שקרי' דגם המושל והסמדיקים הם בעל  
 ברי' ולפי' מוסיים להספד בצומר: יש מי ש' שמיים מוסיים להספד אלא ביום המילה לשמחם המילה ולי'



יום הכפורים פרק שמיני יומא פתח

ספרות  
הש"ס

פדה א מיי' פ"א מהלכות  
ששפם כ"ב ג :

פ"ב כ"ג מיי' ע"ב פ"ד  
כ"כ א :

פ"ד ה' מיי' ע"ב פ"ג  
ה"כ פ :

פ"ח ו מיי' פ"ג מהלכות  
אגרות כ"כ פ :

[ועי' תוס' שמועות י"ג  
ד"ב בעמוד]

סנהדרין ע"ד.  
פ"ז כ"ג ד' :

[גיל' את זו דרשוקן א"י  
נחמה שמשניות]

ג"י יובלמי וסי

[נקלה וכן נחמס  
שמשניות ל"ח ועי' ח"ט]  
כ"ח כ"ג כ"ג  
מלח ה' אלפ' ע"ב ה'  
כחון מלח ה' כמו ש"א

**ע**ם התשובה אין צפני טלמה לא נומא דלא כרבי . תימה לי דהוה  
מלי לשנויי מיהא ויה"כ מכפרות עם התשובה על כל עבירות  
שבתורה אבל בלא תשובה יש עבירות שאינן מכפרות עליהן כגון  
שוקק עול ומגלה פנים ומיפר ברית ויש לומר דשפיר טפי משני אי  
נמי י"ל דומיא דסיפא דקתני ועל  
החמורות הוא תולה עד שיבא ויה"כ  
ויספר דההיא ככל עבירה איירי  
דליתיה מכפרה בלא ויה"כ היג רישא\*  
**ח**וץ משרק עול . כסוף פ"ק  
דשטעות (ד' י"ג) . נפקא ליה  
מקרא כי דבר ה' בזה זה הפורק  
עול ומגלה פנים בחורה וזה מוטו  
הפר זה המפר ברית כשר הכרת  
הכרת הכרת לפני יום הכפורים  
הכרת לאחר ויה"כ יכול אפילו עשה  
השובה ח"ל ענה בה לא אמרתי  
אלא כומן שענה בה והקשה  
הרב רבי יעקב מאורלייגש ז"ל  
אמאי

שבתות הרבה א"ר יהודה אמר שמואל אי  
הואי התם הוה אמינא רידי  
עדיפא מדידהו\* ורוי בהם ולא שימונה בהם אמר רבא  
פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא דר' ישמעאל דילמא כדרבא דאמר  
רבא מאי מעמא דמזרחת חוקה אין אדם מעמיד עצמו על מטנו והאי  
מידע ידע רקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה בא  
להרגך השכם להרגו ואשבחן ודאי ספק מגלן דר' עקיבא נמי דילמא כדאבוי  
דאמר אבוי\* מסרינן ליה זוגא ררבנן לידע אם (ה) ממש בדבריו ואשבחן  
ודאי ספק מנא לן וכולהו ואשבחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל (ג) ודאי לית ליה  
פירכא אמר רבינא ואיהיבא רב גחמן בר יצחק\* פכא חדא פלפלא חריפא  
ממלא צנא דקרי' כ"תנ"י חפאת ואשם ודאי מכפרין מיתה ויה"כ מכפרין עם  
התשובה השיבה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא חעשה ועל  
ההמורות\* הוא תולה עד שיבא ויה"כ ויכפר יראמו ארמא ואשוב ארמא  
ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה יראמו ויה"כ מכפר אין ויה"כ מכפר  
יעבירות שבין אדם למקום ויה"כ מכפר יעבירות שבין אדם לחבירו אין ויה"כ  
מכפר עד שירצה את חבירו\* דרש ר' אלעזר בן עזריה<sup>ס</sup> מכל חפאתיכם לפני  
ה' תהירו עבירות שבין אדם למקום ויה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו  
אין ויה"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני  
מי אתם משהרין\* מי משהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וורקתי עליכם  
מים שהודים ושתרתם ואמר מקוה ישראל(ה\*) מה מקוה משהר את הממאים  
אף הקב"ה משהר את ישראל : ג"כ אשם ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה  
כתיבא ביה הנך מכפרי כפרה נמורה אשם תלוי אינו מכפר כפרה נמורה אי

אבל לתחות אפילו מעל מזבחי ומה זה  
ששפקיש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו  
ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקח נפש  
שדוחה את השבת נענה רבי אלעזר ואמר  
ומה\* מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים  
ושמונה איברים שבאדם דוחה את השבת  
קל וחומר לכל גופו שדוחה את השבת רבי  
יוסי בר' יהודה אומר את שבתותי חשמדו  
יכול לכל תל\* אך חלק רבי ונתן בן יוסף  
אומר כי קודש הוא לכם היא מסורה בידכם  
ולא אתם מסורים בידה ר' שמעון בן מנסיא  
אומר ושמדו בני ישראל את השבת\* אמרה  
תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמר  
שבתות הרבה א"ר יהודה אמר שמואל אי  
הואי התם הוה אמינא רידי  
עדיפא מדידהו\* ורוי בהם ולא שימונה בהם אמר רבא  
פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא דר' ישמעאל דילמא כדרבא דאמר  
רבא מאי מעמא דמזרחת חוקה אין אדם מעמיד עצמו על מטנו והאי  
מידע ידע רקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה בא  
להרגך השכם להרגו ואשבחן ודאי ספק מגלן דר' עקיבא נמי דילמא כדאבוי  
דאמר אבוי\* מסרינן ליה זוגא ררבנן לידע אם (ה) ממש בדבריו ואשבחן  
ודאי ספק מנא לן וכולהו ואשבחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל (ג) ודאי לית ליה  
פירכא אמר רבינא ואיהיבא רב גחמן בר יצחק\* פכא חדא פלפלא חריפא  
ממלא צנא דקרי' כ"תנ"י חפאת ואשם ודאי מכפרין מיתה ויה"כ מכפרין עם  
התשובה השיבה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא חעשה ועל  
ההמורות\* הוא תולה עד שיבא ויה"כ ויכפר יראמו ארמא ואשוב ארמא  
ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה יראמו ויה"כ מכפר אין ויה"כ מכפר  
יעבירות שבין אדם למקום ויה"כ מכפר יעבירות שבין אדם לחבירו אין ויה"כ  
מכפר עד שירצה את חבירו\* דרש ר' אלעזר בן עזריה<sup>ס</sup> מכל חפאתיכם לפני  
ה' תהירו עבירות שבין אדם למקום ויה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו  
אין ויה"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני  
מי אתם משהרין\* מי משהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וורקתי עליכם  
מים שהודים ושתרתם ואמר מקוה ישראל(ה\*) מה מקוה משהר את הממאים  
אף הקב"ה משהר את ישראל : ג"כ אשם ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה  
כתיבא ביה הנך מכפרי כפרה נמורה אשם תלוי אינו מכפר כפרה נמורה אי

אבל לפסוקים . כגון שידע ללמד וזה על אדם שגדון כ"ב ליהרג :  
וענינים . המורה שדוחה את השבת מפסיקה להלל נפש; ופס פילפ .  
שהיא חיקון אחד מאיבריו של אדם דוחה את השבת לפי שחייבין  
עליה כרת לאחר זמן ק' שטיה בתוספתא דשבת(ג) יכול לכל . אפי'  
תורה אור לפיקוח נפש : ושפרו בני ישראל אם  
פשעם . כדי לעשות שבתות אחרות  
ויהרו בשבת וו בקיום שמירת שבתות  
הרבה : אין אדם מפסיד אם שגטו .  
מלהליל את ממוט מיד נגד והאי  
נגד דלתי במחמרת מידע ידע דקאי  
בעל הבית באפיה ודלעתא דהכי  
אתא דמימר אמר כי קאי לאפאי  
קטילנא ליה ואין זה ספק נפשות אלא  
ודלתי נפשות והתורה אמרה לו כאן  
אמרי שבה להורגך השכם להורגו :  
דאמר אבוי . כבאדרין (ד' מ"ג) על  
היולא ליסקל ואמר יש לי וזה ללמד  
על פלמי דקתני התם מחזיקין אטו  
אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד  
שיהא ממש בדבריו והוינן בה מנא  
ידעי ואמר אבוי מסרינן ליה זוגא  
ירבנן שמונן אטו עד ביה הסקילה  
ואם אמר יש לי ללמד וזה על פלמי  
ישמעו אלו אם יש ממש בדבריו  
אם לא והכי נמי גבי כהן העובד  
איבא למימר נמי דהכי עבדי ליה :  
ואשכחן . מהבא דלודאי פיקוח  
נפש מחללין אבל ספק לא שמינן  
מינה וכלהו נמי כגון אך חלק  
איבא למימר דלודאי פיקוח נפש  
קא ממעט ולא ספק וכן ולא אהם  
מסרינן בידה למוס (ז) ודאי וכן  
חלל עליו כדי שיסמור ודאי שבתות  
הרבה : דשמואל לים לים פירכא .  
אשר יעשה האדם המנות שיחיה בהם  
ודאי ולא שיבא בעשייתה לירי ספק  
מיתה אלמא מחללין על הספק :  
סדא פלפלא . גרעין אחר :  
מ"תנ"י פסאט ושפס ודאי . הם  
מ"תנ"י אשם גזילות ומעילות ויש אשם שהא  
חלוי הבא על שגגה ספק כרת ובנמי  
פרוך והא ביה נמי כפרה כתיבא :  
פסאט ושפס ודאי פסרינן . ומסתמא

אם קבל

סבאמ"ס  
[ע"ג]

[שבת קמ"א]

[מגילה ט"ז]

סנהדרין ע"ב

[סנהדרין ע"ג]

מגילה י'  
מגילה י'

הגהות  
הב"ח  
(א) בס' זוגא  
דרכו לידע אם  
יש ממש  
בדבריו(ג) אשם  
ודשמואל ליה  
ליה פירכא  
כ"ג ותי'  
ודאי נחמק :  
(ג) רש"י ד"ס  
וכח מילה ותי'  
בתוספתא  
דשבת כ"ס ע'  
.....



ב ואלה שמות בנותיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה: ותעמדה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד: לאמר: אבינו מת במדבר זהו לא היה בתוך העדה הנוצרים על-יהוה בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו: למה יגרע שם-אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו: ויקרב משה את משפטן לפני יהוה:

ויאמר יהוה אל משה לאמר: פן בנות צלפחד דברת נתן נתן להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן: ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש פיי-ימות וכן אין לו והעברתם את-נחלתו לבתו: ואם-אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו: ואם-אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו: ואם-אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו ונרש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט באשר צנה יהוה את משה:

ויאמר יהוה אל משה עלה אל-הר העברים הנה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: וראיתה אתה ונאספת אל עמיה גם-אתה באשר נאסף אהרן אחיו: באשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מריבת קדש מדבר-צן: וידבר משה אל-יהוה לאמר: יפקד יהוה אלקי

ה הרוחת לכל-בשר איש על העדה: אשר יוצא לפנייהם ואשר יבא לפנייהם ואשר יוציאם וביאם ולא תהיה ערת יהוה בצאן אשר אין-להם רעה: ויאמר יהוה אל משה קח-לך את-יהושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו: והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתיה אתו לעיניהם: ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל-עדת בני ישראל: ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה על-פיו יצאו ועל-פיו יבאו וכל-בני ישראל אתו וכל-העדה: ויעש משה באשר צנה יהוה אתו ויקח את-יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל-העדה: ויסמוך את-ידיו עליו ויצוהו באשר דבר יהוה ביד משה:

וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אליהם את-קר בני לחמי לאשי ריח ניחתי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני-שנה תמימם שנים-ליום עלה תמיד: את-הכבש אחד מעשה בכקר ואת הכבש השני

בכח חמשי א"ב  
READING FOR ROSH CHODESH 28:1-15

שפתי חכמים

ה רוצה לומר עון של מי מריבה לכו היה כהן. ולא עון אחר, ולפי זה קאי על משה ועל אהרן: [רוצה לומר הם מי מריבה שהמרו כמרה הם היו שהמרו כו, ולפי זה קאי על ישראל. והוצרך לרבו אחר דלפירוש ראשון קשה הא כבר נאמר שלא היה כהם עון אחר. לכן פירש רבו אחר וקאי על ישראל, ולפירוש של רבו אחר קשה מאי בעי הכא בעון ישראל. לכן צריך לטעם ראשון: ה רוצה לומר למה אמר משה עון זה, ולא התפלל שיכנס: ה רוצה לא כן "לאמר" למה לי, דכשלא רדתי ה' לאמר, כבר פירש בו צא ואמרו להם דברי כבושים, או צא ואמרו להם דברי השיבני אם יקבלום, כמו שנאמר (שמות י"ח) וישכ משה את דברי העם אל ה'. אבל כאן שני הטעמים בלתי נכונים. לכן פירש השיבני וכו'. וצ"ח כפרשת ואחזקן (דברים ג כג): ה רוצה לי דקשה לרש"י לרבותינו דיל שאמרו שאמר לו השיבני וכו' (בסוף הקדש), וכי יהיה הורו בלא פירוש, אלא שאלתי היה אם צריך למנות פירוש או שירשו בניו אחריו גדולתו, כמו שאמר חן נחלת צלפחד לבנותיו, לכן דרשו, ולפיכך נמשך גם רש"י ויל אחרי דברי רבותינו ז"ל: ה רוצה לומר ישב באהל ועסק בתורה: ה רוצה לומר ולא נאמר אלהי השמים, או אלהי הארץ:

(יד) הם מי מריבת קדש. הם לנדס, אין זהם עון ח אחר. דבר אחר, הם שהמרו צמרה והם היו שהמרו ציס [סוף], הם עלמס שהמרו צמדנר זין: (טו) וידבר משה אל ה' וגו'. להודיע שנתן של נדיקים ה, שכשנפטרו מן העולם מניחין זרפן, ועוסקין בצרכי צבור (ספרי עג): דאמר. אמר לו, השיבני ע אם אחת ממנה להם פרנס, אם לאו (שם): (טז) יפקד ה'. כיון ששמע משה שאמר לו המקום מן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע עשה שאמנע צרפתי, שגישו ציי אם גדולתי, אמר לו הקדוש צרוך הוא, לא כך עלתה צמסצנה לפני, כדאי הוא יהושע ליעול סכר שמושו, שלא מש צמתוך האהל, חוה שאמר שלמה (משלי כו יח) נכר פאנה יאכל פקרה (מנחמה יב): אצרהי הרוחת. למה נאמר ה, אמר לפניו, רצוני של עולם, גלוי וידוע לפיך דעתו של כל אחד ואחד, ואין דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג, שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו (מנחמה י):

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַרְוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-בְּחָרֵב אֶצֵּא לִקְרֹאתְךָ: וַיֹּאמְרוּ  
 אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם-מִימִיָּה נִשְׁתַּח אֲנִי וּמִקְנֵי וּנְתִמֵּי  
 מִכְרָם רַק אִין דְּבַר בְּרַגְלֵי אֶעֱבְרָה: וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אַרְוֹם  
 לִקְרֹאתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבְיַד חֹזֶק: וַיִּמָּאן אַרְוֹם נִתַּן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֲבַר  
 בְּגִבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעֲלָיו:

וַיִּסְעוּ מִקְדָּשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-הָעֵדָה הַר הַהָר: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-  
 מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּהַר הַהָר עַל-גִּבּוֹל אֶרֶץ-אַרְוֹם לֵאמֹר: יֹאסֵף אַהֲרֹן  
 אֶל-עַמּוּיוֹ כִּי לֹא יָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-  
 מָרִיתֶם אֶת-פִּי לְמִי מְרִיבָה: קַח אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי וְהַעֲלֵךְ  
 אֹתָם הַר הַהָר: וְהַפְּשֵׁט אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת-אַלְעָזָר  
 בְּנֵי וְאֶת-יֹאסֵף וּמֵת שָׁם: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל-הַר  
 הַהָר לְעֵינֵי כָל-הָעֵדָה: וַיַּפְּשֵׁט מֹשֶׁה אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׂ אֹתָם  
 אֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי וַיִּמַּת אַהֲרֹן שֵׁם כְּרֹאשׁ הַהָר וַיָּרֵד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן-  
 הַהָר: וַיֵּרְאוּ כָל-הָעֵדָה כִּי גִזַּע אַהֲרֹן וַיִּבְכוּ אֶת-אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל  
 בַּיּוֹם יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁמַע הַכֹּהֲנָיִם מֶלֶךְ-עָרֵד יָשָׁב הַגִּבּוֹר  
 כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי: וַיָּרֵד

כ"ח  
[שלישי]

כ"א

מדרש פינחס פר' כ"א ט"ו יג"ד רבה

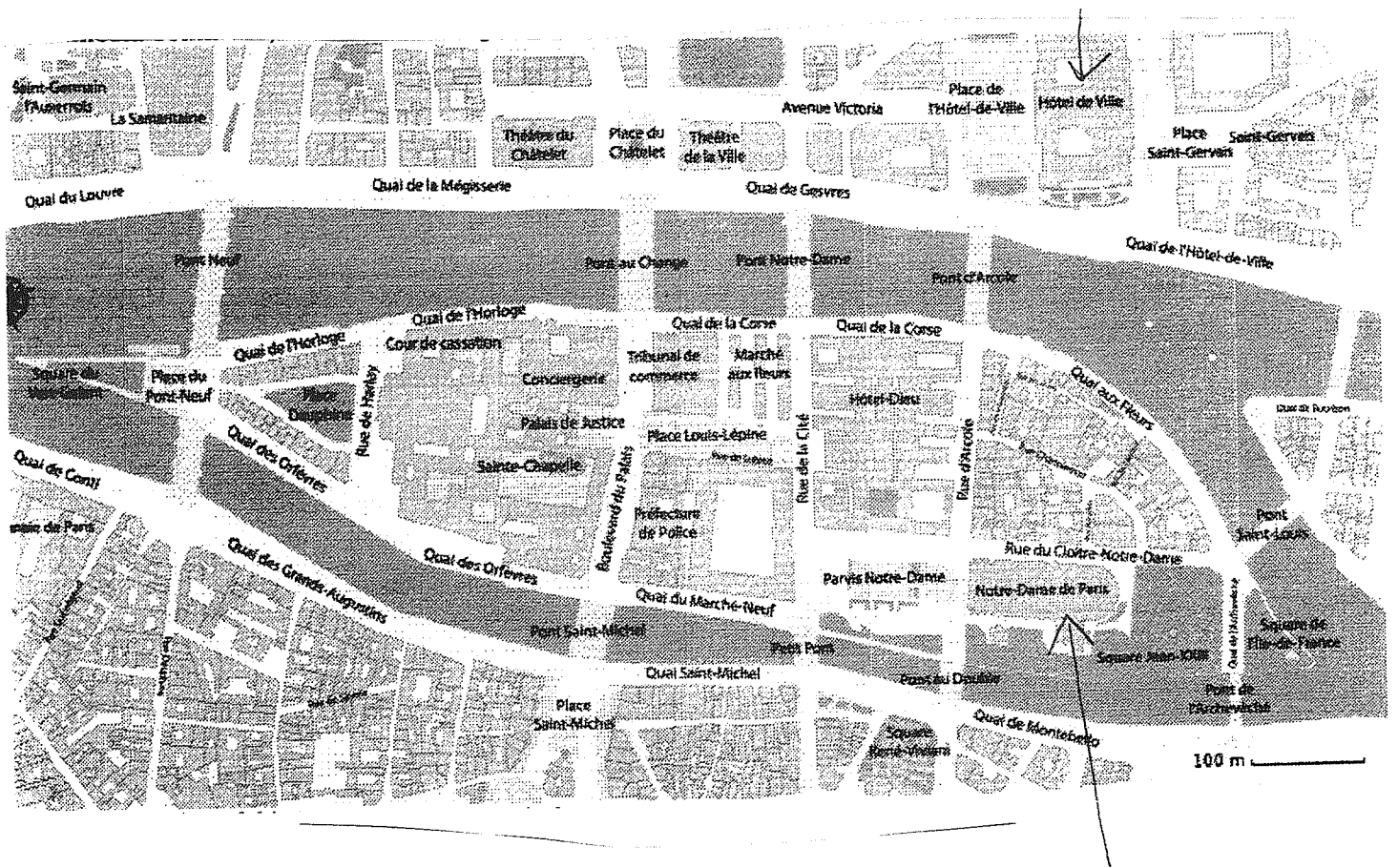
אחר פרשת נחלות אלא ששמע משה רבינו (שכ"ז) נתן  
 תתן להם סבר שנתרצה לו הקדוש ברוך הוא אמר הריני  
 מנחיל את ישראל אמר לו הקדוש ברוך הוא גזרתי  
 במקומה עומדת עלה אל הר העברים וגו' פאשר נאסף  
 אהרן אחיד אין את יפה מאחיד.

יד. (כו ט"טז) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה'  
 אֱלֹהֵי הַרוּחַת' כִּל מו' שִׁמְכֹשׁ צָרְכֵי צְבוֹי כֵּאלֹהֵי כֹא פִּזְרֹעַ  
 יִפְקֹד ה' מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות  
 אלא פיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי  
 השעה שאתבע בה צרכי אם הבנות יורשות בדין הוא  
 שירשו בני את כבודי אמר לו הקדוש ברוך הוא (משלי כו.  
 ח) 'נצר תאנה יאכל פריה' בניך ישובו להם ולא עסקו  
 בתורה והושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא  
 היה משפיע ומעריך בבית תועד שלף הוא היה מסדר את  
 הספסלים והוא פורס את המחצלות הואיל והוא שרתך  
 ככל כחו פדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד  
 שכרו (במדבר ש"ח) 'קח לך את יהושע בן נון' לקיים מה  
 שנאמר 'נצר תאנה יאכל פריה'.









2. דברים ברדיו ירושלים  
ט בטבת תרצ"ט (31.12.1938)

אחינו כל בית ישראל שמעונו וישמע אליכם אלוקים!

עם ישראל מנוסה ביסורים קשים ומרים; סיום גלות ישראל מעל אדמתו לא ידע מנוח. אין לך אומה בעולם ששבעה כל כך נדודים ומרורים. אולם ברגע הזה מסתער עלינו נחשול של רדיפות אכזריות של צרות אימות שקשה למצוא דוגמתן אף בהיסטוריה העברית הרטובה מדם ומדמע. משתי בחינות יש במצוקת עמנו בשעה זו מה שלא היה עד היום הזה:

היום  
הוא  
היום  
הוא  
היום  
הוא

א. הרדיפות באו עלינו בחטף, בהפתעה מדהימה. את אשר לא פיללנו מעולם אני רואים עתה בעינינו, ועינינו רואות וכלות ואין לאל ידנו להושיע. רגילים היינו לחשוב גלינו מארצנו, ליום תפילה ואבל לכל ישראל בארץ ובגולה. זה היום הוא תחילת הגלות, כי בו סמך נבוכדנאצר מלך בבל על ירושלים (נביאה במצור ובמצוק, ועלול הוא היום הזה לעורר את הלבבות ולפתוח דרכי תשובה. יום תפילה הוא זה; יום אשר בו נבקש רחמים על אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה; ויום אבל הוא על חילול המקדש והקודש, עלי חרבן בתי מקדש מעט ועל שריפת התורה בגרמניה ובאוסטריה. כן ביום [הזה], זכור נזכור לטובה ולברכה את חסידי אומות העולם באירופה ובארצות הברית, אשר הביעו את רגשי השתתפותם בצערנו הגדול והנורא, ואשר השמיעו את קולם במחאה נמרצה כנגד מעשי הרשע הפראי והתועבות והנאצות, שנעשו ושנעשים לאחינו האומללים, נער וזקן, טף ונשים. בו ביום נתפלל למי שלב מלכים ושרים בידו, לחטות לטובת אחינו הנרדפים את לב העמים אשר לא נסחפו בזרם השנאה לישראל, וביחד את לב ממלכת בריטניה האדירה, אשר בידי הפקידה ההשגחה העליונה את גורל ארצנו הקדושה.

סדר היום כבר נתפרסם במודעות וזה תכנון: בתפילת שחרית לאחר הסליחות יאמר הקהל בציבור שבע פעמים מזמור "יענך ה' ביום צרה" (תהלים כ) ותפילת "אבינו מלכנו" פיסקה פיסקה. בתפילת המנחה יתאסף הקהל כולו בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות לומר בצבור מזמורי תהלים הללו: עז, קמב, פג, צא, ותפלת "יחי רצון" שאחרי תהלים. באמירת שלש עשרה מדות יתקעו בשופר. הקהל כולו ישב לארץ לקונן על שריפת התורה ועל חרבן בתי הכנסיות ובתי המדרשות בקינת "שאלנו שרופה באש" שבספר קינות לתשעה באב. אף על פי שלא הכרזנו ביטול מלאכה, אני מקווים כי הקהל ינהר בהמוניו לבתי הכנסיות ולבתי המדרשות. נעלה נא על לבבנו את דברי רבותינו ז"ל (סנהדרין צח, א): "אם ראינו דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו שנאמר כי יבא כנהר צר (ו)רוח ה' נססה בו וסמיד ליה (=וסמוך לו) ובא לציון גואל [ישעיהו נט, יט-כ]"

הצרות הרבות והעצומות באות עלינו כנהר שוטף. אינן כמים הנקווים העומדים במקום אחד, אלא כמי הנהר הרבים והעצומים, הנוחלים ושוטפים והולכים ומתפשטים ממדינה למדינה, מממלכה לממלכה. חבה נחכה לצור ישראל ומושיעו בעת צרה, ימחר ישועה ויחיש גאולה ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן ואמן.

**KINNAH IN MEMORY OF THE MARTYRS OF CHURBAN EUROPE**

by Rabbi Shlomo Halberstam, shlit'a, Bobover Rav

**זכרו נא** Remember, please, and lament, O all of Israel,  
let your voices be heard on high.

For Germany has destroyed our people, during stormy days of the World War;  
with killings, horrible and cruel, with starvation and thirst.

For all generations, do not forget,

until you will merit witnessing the [ultimate] consolation.

[Remember] their screams and their weeping as they were  
tightly packed and locked into the train's [cattle] cars.

Like sheep to the slaughter they were led to be  
incinerated in the crematorium ovens.

May the sound of their pleading cries be eternally remembered,  
by the One Who dwells in the Heavens.

When they proclaimed, 'Shema Yisrael'

they offered up their lives to the Lord of lords.

Roshei Yeshivah and their students, and the  
multitudes of Your people were there.

They enslaved them with brutal tortures,

and they slaughtered them with high-handed arrogance.

The blood of tender babes cries out to You from the earth, [singing;]

'Exact vengeance for the children and the women;  
let no living soul escape alive!'

For the burning of thousands of study halls and synagogues,  
and for myriads of Torah scrolls and their students,  
we shall lament with raised and screaming voices.

They set God's sanctuaries aflame, they ignited them,  
and our eyes witnessed this.

Let those who lit the fire suffer retribution;  
may God judge the corpse-filled nations.

Cry out loud, O heaven and earth, for the thousands of cities, citadels of Torah,  
for the countries of Europe and their Jewish communities,

for the heirs and trustees of our traditions,  
for righteous tzaddikim, elders, pious chassidim,

all those who cleaved unto a faith so pure.

From the day we were exiled from our homeland,  
there was never an annihilation as awesome as this.

Be compassionate with our remnant; look down upon us, please, from heaven,  
at the [death] camps of the martyrs, ten times as many as those who left Egypt.

Rebuild our holy Temple, and provide us with double consolation,  
Exalt us, and bring us back to Zion and Jerusalem.

kinnah to bemoan the tragedy of Churban Europe, and it is recited in many congregations. When the Rav was asked for permission to include his kinnah and its translation in this edition of kinnos, he graciously conceded. Then he explained why he had written it: For years I had wanted to express my grief over my personal loss

**קינה לזכרון הקדושים של חורבן איירופא**

מתת חרב שלמה האלכנעשיסטאם שליטי"א האדמו"ר מבאבא

**זכרו נא** וקוֹנְנוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל, קוֹלְכֶם יִשְׁמַע בְּרַמָּה,

כִּי הִשְׁמִידָה גִּרְמָנְיָא אֶת עַמּוּנוּ בִּימֵי זָעַם הַמַּלְחָמָה,

אֶל תִּשְׁפָּחוּ בְּכָל הַדְּרוֹרוֹת, עֲרִי תוֹפְנוּ לְרֵאוֹת בְּנִחְמָה,

צַעֲקַתְכֶם וּבִבְיָתְדֵיכֶם, צַפּוּפִים וְסוּגְרִים בְּקָרוֹנִים,

בְּצֵאוֹ לְשִׁבְחָהּ יִבְלֵי, לְשִׁרְפָהּ בִּבְבִשְׁוֹנֵי,

קוֹל יְשׁוּעָם זָכַר תִּמְיֵד לִפְנֵי שׁוֹכְנֵי מְעוֹנֵי,

בְּקִרְאָם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, מִסְרוּ נַפְשֵׁם לְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים,

כִּי אִשֵּׁי יִשִּׁיבוֹת וְתִלְמִידֵיהֶם, וְהַמוֹנֵי עַפְוֵי שְׁמָה,

וְעִבְרִידִים בְּעֵצוּיִם קָשִׁים, וְהַרְגוּם בְּיַד רָמֵה,

וְמֵי יִלְדִים רַבִּים צוֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲבָרָה,

נְקוּם נְקָמָה שֶׁחַ וְנִשְׂיָם, לֹא תִחַדֵּה כֹּל נִשְׁמָה,

עַל שִׁרְפַת אֵלֶּפֶי מוֹדְרֵשׁוֹת וּבְמֵי בְּנִישׁוֹת,

וְכִבְוֹת סַפְרֵי תוֹרָה וְלִמְוִידֵי, נְקוּנוּ בְּשֵׁאוֹת,

שְׁלַחוּ כְּבֹאֵשׁ מִקְדָּשֵׁי אֵל, הַצִּיחוּ וְעִינֵינוּ צוֹפִיּוֹת,

יִשְׁלַם הַמַּבְרָעִיר אֶת הַפְּעֻרָה, נְדִיךְ בְּצוּיִם מְלֵא גְרוּיֹת,

וְעַקְוֵי שְׁמִימִים וְאֶרְמָה, עַל אֵלֶּפֶי עֲקִרוֹת מִבְּצָרֵי תוֹרָה,

אֲרָצוֹת אֲיוֹרֹפָה וְקוֹהִלוֹתֶיהָ, נוֹחֲלֵי וּמְקַלְמֵי מְסוּרָה,

צַרִּיקִים וְקוֹנֵי וְחִסְדִּים, וְבָקֵי אֲמוּנָה טוֹהוֹרָה,

מֵלוּיִם נְגִלְנוּ מֵאֲרָצֵנוּ לֹא הָיָה כְּזֶה כְּלִיזוֹן נוֹרָא,

כִּדְם עַל שְׁאֲרֵיכֶם, הַבְּטָנוּ מֵאֲשֻׁמִּים,

לְמַחְנוֹת הַקְּדוֹשִׁים, פִּי עֵשֶׂר כִּיִּצְאֵי מַעְרִים,

קוֹמֵם בְּיַת קְדוֹשֵׁנוּ, וְנִחְמְנוּ בְּכַפְלִים,

רוֹדְמָנוּ, וְהִבְיָאנוּ לְצִיזוֹן וִירֵשָׁלָיִם.

betstam, א.ש.ל. — is a scion of Sanz, one of the most illustrious Rabbinic and Chassidic dynasties. The Rav lost everything in the Holocaust — family, friends, followers, disciples and students in the thousands. The Rebbe arrived in America after the war with nothing but the clothes on his back and a burning determination to rebuild what the Nazis destroyed. With the help of Hashem the glory of the House of Bobov has been restored and one will find dozens of Bobover institutions and thousands of Chassidim in every corner of the globe.

In 1984, the Bobover Rav composed a special

service. The Bobover Rav, Admor HaRav Shlomo Hal-

berstam, א.ש.ל. — is a scion of Sanz, one of the most illustrious Rabbinic and Chassidic dynasties. The Rav lost everything in the Holocaust — family, friends, followers, disciples and students in the thousands. The Rebbe arrived in America after the war with nothing but the clothes on his back and a burning determination to rebuild what the Nazis destroyed. With the help of Hashem the glory of the House of Bobov has been restored and one will find dozens of Bobover institutions and thousands of Chassidim in every corner of the globe.

In 1984, the Bobover Rav composed a special service. The Bobover Rav, Admor HaRav Shlomo Hal-

berstam, א.ש.ל. — is a scion of Sanz, one of the most illustrious Rabbinic and Chassidic dynasties. The Rav lost everything in the Holocaust — family, friends, followers, disciples and students in the thousands. The Rebbe arrived in America after the war with nothing but the clothes on his back and a burning determination to rebuild what the Nazis destroyed. With the help of Hashem the glory of the House of Bobov has been restored and one will find dozens of Bobover institutions and thousands of Chassidim in every corner of the globe.